Sammendrag

Den norske nettbaserte ungdomsserien SKAM har med sitt identifiserbare innhold, sin nyskapende distribusjonsform og sitt autentiske norske ungdomsspråk klart å engasjere og fasinere seere i alle aldre og over hele verden. Spesielt i Danmark ble serien svært populær, og har gjort unge dansker bevisste på at de har mye til felles med sine norske naboer, både språklig og kulturelt. Denne masteravhandlinga tar for seg diskursen Norge og det norske språket i sammenheng med serien SKAM, og studiens formål er å belyse hvordan et mediefenomen kan bli "større enn seg selv" og ha (nabo)språklæring som bieffekt. Datamaterialet er hentet fra de lingvistiske diskusjonene som foregår i kommentarfeltet på Facebook-gruppa Kosegruppa DK. Med utgangspunkt i folkelingvistisk teori, illustrerer studiens analyse hvordan gruppas danske og norske medlemmer snakker om det norske språket internt i SKAM, men også norsk generelt, eksternt for serien. Innlegg og kommentarer fra gruppa presenteres ut fra to overordna perspektiv: Et *holdningsfokusert* perspektiv som omhandler de danske og norske medlemmenes forestillinger og oppfatninger knytta til det norske språksamfunnet, og et mer *instrumentelt* og *formfokusert* perspektiv, hvor vi i større grad finner diskusjoner knytta til det leksikalske nivået i tillegg til syntaks, grammatikk, semantikk og pragmatikk. Studiens drøfting konkluderer med at det finnes støtte for antakelsen om at SKAM har bidratt til å forbedre den norske språkforståelsen hos sitt danske publikum. Argumentene for dette inkluderer blant annet at engasjementet rundt SKAM kan ha bidratt til å endre etablerte språkholdninger knyttet til norsk, øke motivasjonen for deltakelse i nabospråksundervisning og gi danske seere lyst til å se flere norske tv-serier.

Forord

Den danske språkforskeren Pia Quist uttrykte i foredraget ”Fra *Sult* til *SKAM*” 12. oktober 2017, at ”der er få ting, der er så god energi i, som når du kan kombinere arbejdet med fornøjelse”. Quist er selverklært SKAM-fan og denne uttalelsen kom i forbindelse med at hun skulle være med å lage et særnummer av Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling, om tv-serien SKAM. En mer passende beskrivelse kunne nok heller ikke vært brukt på arbeidet mitt med denne masteren som også handler om SKAM.

At jeg skulle ende opp med å skrive om nettopp denne serien, er imidlertid ikke en selvfølge. For da karakterene i SKAM først ble introdusert for det norske folk for snart tre år siden, må jeg innrømme at interessen fra min side var ganske lav. En norsk dramaserie om en gjeng elever ved en videregående skole? Nei takk. Denne daværende 26 år gamle masterstudenten hadde andre og viktigere ting å gjøre, enn å gjenoppleve russetida en gang til. Men så ble jo serien en megasnakkis, også i min omgangskrets. I smålig irritasjon over at disse helt vanlige ungdommene fikk så fryktelig mye oppmerksomhet bestemte jeg meg derfor for å finne ut hva som var så ”big deal” med SKAM. Og hva skjedde? Joda, jeg ble jo selvfølgelig like hekta som videregåendeelevene jeg var praksislærer for på det tidspunktet, og ett år etter var det ingen tvil om hva *jeg* skulle skrive master om: Det måtte jo bli noe med SKAM og språk!

Som karakteren William så fint skriver det: ”Mennesker trenger mennesker”, og på veien mot mastermålet har jeg heldigvis ikke vært alene. Først og fremst er det vel på sin plass å takke Stian som har veiledet meg gjennom de følgende 90 + sidene, og gjort sitt for at Hersdal (2018) skal bli et best mulig produkt. Jeg må også takke fantastiske Emma for at hun har stilt opp som vikar for meg på jobb slik at jeg har kunnet stenge meg inne i masterbobla mi, og for at hun har sittet oppe til langt på natt og lest korrektur. Sist, men absolutt ikke minst, må jeg takke masterkollega Connie som bokstavelig talt har sittet ved min side dag ut og dag inn den siste måneden. Jeg setter utrolig stor pris på alle gleder og frustrasjoner vi har delt i løpet av masterskrivingsprosessen. Serr! Vi klarte det lissom!

Det er med blanda følelser jeg nå setter punktum for en lang studenttilværelse i Norges beste studentby, og med inspirasjon fra Facebook-gruppa Kosegruppa DK vil jeg avslutte med å si: Tusen takk. Jeg har lært SÅ mye nytt her på Dragvoll <3

Trondheim, mai 2018

Helene Foldvik Hersdal

ALT ER
LOVE[1]

[1] Dette uttrykket er hentet fra SKAM, og står på en lapp som henger på rommet til karakteren Even. Uttrykket står også med stor gul skrift etter siste episode av seriens tredje sesong, der temaet var homofili. Etter dette har uttrykket vært å finne på flere klesplagg og enkelte SKAM-fans har til og med skaffet seg tatovering av uttrykket ALT ER LOVE.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag

Forord i

1. Innledning 1

2. Bakgrunn 5
2.1 SKAM 5
2.2 Språk i SKAM 7
2.3 Kosegruppa DK 9
2.4 Nabospråk 10
2.4.1 Nabospråksforståelse 11
2.4.2 Nabospråksundervisning 12
2.5 Tidligere forskning 13
2.5.1 Håller språket ihop Norden? 13
2.5.2 INTER-SKAMDINAVISK 14

3. Teoretiske perspektiv 17
3.1 Folkelingvistikk 17
3.1.1 Språksamfunn og praksisfellesskap 20
3.1.2 Metaspråk 21
3.1.3 Kompetanse, performanse og ferdigheter knytta til språk 22
3.1.4 Noen ”folkelige” vurderinger av språk 22
3.2 Forestillinger og ideologier knytta til språk 24
3.3 Den danske språksituasjonen 25

4. Metode 29
4.1 Metodebruk innen folkelingvistikken 29
4.2 Fenomenologi 30
4.3 Diskursanalyse 30
4.4 Vitenskapelig kvalitetssikring 31
4.4.1 Validitet og reliabilitet 31
4.4.2 Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet 32
4.5 Innsamlingsprosessen – utvalg og avgrensning 34
4.6 Presentasjon av datamaterialet 35
4.7 Studiens sekundærmateriale 36
4.8 Observasjon i sosiale medier 37
4.8.1 Etiske aspekt ved analyse av Kosegruppa DK 37
4.9 Metodekritikk 39

5. Analyse av Kosegruppa DK 41
5.1 Holdninger til norsk i Kosegruppa DK 42
5.1.1 Stereotype forestillinger om norsk 43
5.1.2 Danskene er imponert over nordmenns språkkunnskaper 45

5.2 De danske medlemmenes bruk av norsk.....46
5.2.1 Facebook på norsk.....46
5.2.2 ”Folk snakker Skamsk”.....47
5.3 Diskusjon om norske talemålsvarianter.....50
5.3.1 ”Eva” sin dialekt.....51
5.3.2 Holdninger knytta til dialekt i Norge og Danmark.....54
5.4 Diskusjoner knytta til struktur og formverk i norsk.....56
5.4.1 Hva er forskjellen på bokmål og nynorsk? 56
5.4.2 Forklaringer av norske ord og uttrykk.....58
5.4.3 ’Dritt’ kontra ’drit’.....59
5.4.4 Pronominal høyredislokering 61
5.4.5 ”Falske venner” 64
5.4.6 Dobbeltbetydninger og tvetydigheter.....67
5.5 SKAM som språklig læringsarena.....67
5.5.1 DR3 sin danske teksting av SKAM.....68
5.5.2 SKAM sin innflytelse på danskenes norskforståelse 69
5.6 Kort oppsummering.....71

6. Drøfting 73
6.1 SKAM holder Norden ihop 74
6.2 Drøfting av danskenes holdninger til norsk.....76
6.3 Danskene om norske talemålsformer 79
6.4 Undertekstinga i SKAM 80
6.5 Danskenes bruk av norsk 83
6.6 Diskusjon om norsk *internt* i SKAM blir til diskusjon om norsk *generelt*.84
6.7 SKAM som nabospråksundervisning 85
6.8 Tvil om SKAM egentlig har økt danskenes norskforståelse.....86
6.9 Fra SKAMdinavisk til Skandinavisk? – Konkluderende avslutning.....88

7. Videre forskning.....91

Litteraturliste 93

1. Innledning

Jeg tænkte i første omgang, at en norsk serie ikke ville interessere mig: For mig var norsk noget med en gammel mand på ski i en træhytte.

- Dansk elev ved Statsgymnasiet i Aarhus (Bech-Danielsen 2016).

Norge og det norske språk har nok lenge blitt oppfattet som uinteressant blant flere av våre nordiske naboer, og rett som det er kan man høre stereotypiske utsagn om nordmenn som "fjellaper" og om norsk som et uforståelig "skiferie-språk". Norge har rett og slett ikke vært ansett som særlig attraktivt blant unge i Skandinavia, og undersøkelser peker på en generell nedgang i skandinavers nabospråksforståelse de siste tiåra. Tirsdag 22. september 2015 slippes imidlertid bomba som skal sende en norsk flodbølge gjennom sosiale medier langt utover Norges landegrenser og snu opp ned på denne trenden. Jeg snakker selvfølgelig om ungdomsserien SKAM, NRK sin nettdramaserie som for alvor skulle plassere Norge på kartet og for første gang få dansker til å ønske at de var nordmenn[1].

SKAM er det mest sette programmet på NRKs nett-tv gjennom tidene (Nymo 2016), og flere hundre tusen seere fra hele verden har fulgt serien gjennom nettsida og nett-tv. Det var imidlertid først med sesong to og spesielt tre at serien for alvor brøt gjennom i resten av Norden (Eikenes 2016). Danske, svenske og islandske ungdommer begynte å bruke "SKAM-norsk" i sosiale medier, og på Facebook florerte det med egne fan-grupper der nordiske ungdommer forsøker å etterligne det norske språket i SKAM. Hele Nordens medieverden var nå bitt av SKAM-basillen og avisene skrev om alt fra hvordan karakterene i serien sminket seg til bruken av særnorsk ungdomsslang. En del av medieomtalen har også omhandlet det norske språks status og popularitet i Norden, og artikler i både Danmark, Sverige og Island har satt fokus på hvordan SKAM har vært med på å skape en større interesse og forståelse for Norge, norsk og ikke minst viktigheten av nabospråksforståelse. Her til lands har norske medier på sin siden flittig rapportert for norske seere og lesere om Nordens økende interesse for norsk.

Spesielt i Danmark ble etter hvert serien så populær at danske Cosmopolitan så seg nødt til å lage en egen "Skam"-ordliste der ord som *russ, dust, drittsekk, serr, ligge med, spy, kline, hooke* og *dorull* ble forklart til det danske publikumet, og Danmarks forhenværende kulturminister Bertel Haarder gikk ut og hevdet at SKAM var et "nordisk gennembrud af

[1] Se Revheim (2015, 08.08.) "Dansk storavis om «Skam»: – For første gang er Norge kult". *NRK.*

historiske dimensioner" og at serien kunne "skabe motivation og bryde sprogbarrieren" (Haarder 2017). SKAM skulle vise seg å skape så stor (språklig) begeistring at serien i desember 2016 mottok Nordens språkpris med den begrunnelse at denne evnet "å engasjere et ungt nordisk publikum, styrke forståelsen av skandinaviske språkvariasjoner og bygge opp positive holdninger til nabospråkene i Norden." (Foreningen Norden 2016).

På bakgrunn av den enorme medieomtalen serie har fått og begrunnelsen til Foreningen Norden, vil jeg i følgende masteroppgave se nærmere på antakelsen om at SKAM har hatt en positiv effekt på norskforståelsen til sine nordiske seere. I tilknytning til dette vil jeg også si noe om de (positive) konsekvensene serien kan ha hatt for nabospråksundervisninga i skolen. Det empiriske grunnlaget for denne studien vil være diskusjonsfeltet i den svært populære Facebook-gruppa *Kosegruppa DK*. Dette er en dansk fan-gruppe som ble oppretta seinhøsten 2016, og som i skrivende stund teller 42 610 medlemmer (pr. 08.05.2018). Gruppa har vært svært aktiv i diskusjonen av både innhold og språk i serien SKAM, og noe av det karakteristiske for mange av innlegga her er at de er skrevet på en blanding av norsk og dansk. Dette har fått flere av medlemmene til å foreslå betegnelser som *skamdinavisk, skamsk* eller *dorsk* (*d*ansk og n*orsk*).

En slik "fandom"-bevegelse, som Kosegruppa DK, knyttet til et populærkulturelt fenomen, som SKAM, kan altså ha avgjørende påvirkning på interessen og motivasjonen til læring av språk og om kultur generelt. I denne masteravhandling vil jeg konsentrere meg om de lingvistiske debattene som finnes i denne gruppa, og forsøke å trekke fram hvordan medlemmene her forholder seg til, forhandler om og diskuterer det norske språket både internt i SKAM, men også eksternt for serien. Metoden jeg har benyttet meg av i analysen av de utvalgte innlegga og kommentarene fra Kosegruppa DK vil være en diskursanalyse som ser på nettopp medlemmenes språk om språk - deres metaspråklige diskurs. Når jeg som nevnt går ut fra en antakelse om at SKAM har bidratt til økt norskforståelse hos sine nordiske seere, vil det altså mer spesifikt være snakk om økt forståelse for svensker, dansker og islendinger, men med et ekstra fokus på danske seere.

Som en del av metadiskursen på Kosegruppa DK foregår det mye språklæring, og deltakerne her kan anses som både språkinnlærere og språklærere, der noen spør og noen forklarer. Disse "språkekspertene" (i hovedsak nordmennene) er imidlertid ikke faglærte språklærere, men heller "vanlige" folk som forklarer ut fra det språklige begrepsapparatet de har tilgjengelig. Selv om de lingvistiske diskusjonene i gruppa ofte går ut på at nordmennene forklarer norske språkforhold til danskene, er det ikke helt utenkelig at de norske medlemmene

også lærer noe om dansk samtidig. Det kan dermed potensielt skje læring begge veier, men denne studien legger altså mest vekt på det danske perspektivet.

Teorigrunnlaget for denne studien vil derfor ta utgangspunkt i det *folkelingvistiske* feltet som studerer nettopp hvordan vanlige folk snakker om og forholder seg til egen og andres språkpraksis. Relevante spørsmål her vil blant annet være hvordan medlemmene går fram, hvilke ord og begreper som brukes, hva det er ved norske språkforhold som er vanskelig å forstå for de danske medlemmene i gruppa og ikke minst hvilke holdninger, forestillinger og syn på norske språkforhold som uttrykkes. I tillegg til å illustrere *hvordan* de danske medlemmenes norskinnlæring foregår, vil jeg også se litt nærmere på *hvilken del* av det norske språket danskene lærer seg, og analysen og den etterfølgende drøftinga vil derfor være både deskriptivt og mer fortolkningsmessig.

Selv om SKAM har gjort seg bemerket i så godt som hele Norden, kan jeg ikke regne med at alle er like godt kjent med serien og spesielt ikke med Kosegruppa DK. For å skape et best mulig utgangspunkt for lesinga og forståelsen av denne masteroppgaven vil jeg derfor i et bakgrunnskapittel gjøre rede for tv-serien og Facebook-gruppa. For å kunne si noe om en mulig påvirkning fra SKAM med hensyn til forståelsen av norsk er det også nødvendig med en forklaring av det ovennevnte begrepet *nabospråk*, hvordan det ligger an med *nabospråksforståelsen* i Skandinavia og også hva som ligger til grunn for den skandinaviske *nabospråksundervisninga*. Dette vil jeg også komme nærmere inn på i bakgrunnskapittelet, men helt kort kan vi si at de tre skandinaviske språka norsk, dansk og svensk er såpass like at de i stor grad er gjensidig forståelige, og det er dette termen *nabospråk* sikter til. Det innbyrdes forholdet mellom de skandinaviske nabospråka er slik at norsk og svensk blant annet på grunn av geografien har mange likhetstrekk i talt form, mens norsk bokmål og dansk på grunn av historiske forhold er veldig like i skrift.

Nabospråkforståelsen i Norden har som sagt gått ned de siste tiåra. Forskningsrapporten *Håller språket ihop Norden?* av Lars-Olof Delsing og Katarina Lundin Åkesson (2005) er en av studiene som viser nettopp dette gjennom en omfattende undersøkelse av interskandinavisk språkforståelse blant ungdom i Norden, med et hovedfokus på Norge, Sverige og Danmark. En annen språkforståelsesundersøkelse, som har direkte tilknytning til tv-serien SKAM, er masterstudien *Inter-skamdinavisk* av Karoline Lassen (2017), som med utgangspunkt i en dansk videregående skole har undersøkt SKAM sin innflytelse på danske språkbrukeres norske språkforståelse. Disse to undersøkelse vil også bli presentert nærmere i bakgrunnskapittelet, og sammen med blant annet Marianne Rathje sin spørreundersøkelse *"Jeg bruger dem KUN når jeg snakker med folk som også ser SKAM". SKAM-sprog i dansk*, vil de fungerer som

sekundærmateriale i denne studien og brukes til å støtte oppunder analysen og drøftinga. Et utvalg av det som må være hundrevis av artikler, leserinnlegg, kronikker og kommentarer om språket i SKAM vil også bli brukt som en del av bakgrunnen og drøftinga i denne studien og være med å belyse det analysen også viser, nemlig hvordan et mediefenomen kan bli "større enn seg selv" og ha (nabo)språklæring som bieffekt.

2. Bakgrunn

Jeg er begyndt på et norsk-kursus, jeg er helt vild med sproget!

- Dansk medlem i Kosegruppa DK

Det kan være grunn til å si at nordmenn historisk sett kan ha hatt en slags lillebror-posisjon til de to større brødrene, Sverige og Danmark (2015, s. 29). Dette baseres på at Norge i flere århundrer har vært i en underlegen rolle, først underlagt Danmark og deretter Sverige, noe som trolig har hatt betydning for nordmenns evne og vilje til å orientere seg mot nabolandas språk- og kulturformer (Hårstad 2015, s. 29). Det danske og svenske har lenge stått høyt i kurs blant nordmenn, og at spesielt moderne svenske mediekanaler har hatt stor gjennomslagskraft her i landet. Etter hvert som utvalget av kanaler har økt de siste tiårene står ikke lenger svensk tv like sterkt. Likevel viser statistikk at nordmenn fortsatt ser mer på danskenes og svenskenes kanaler enn omvendt (Hårstad 2015, s. 30). Etter at tv-serien SKAM gjorde suksess også på tvers av Norges landegrenser, kan det imidlertid hende at denne statistikken er i ferd med å snu.

2.1 SKAM

SKAM er en nettdramaserie som gikk på NRK i perioden september 2015 til juni 2017. Serien varte over 4 sesonger med henholdsvis 11, 12, 10 og 10 episoder, og fulgte en gjeng elever på Hartvig Nissen videregående skole i Oslo. For hver sesong ble vi ekstra godt kjent med en ny hovedperson fra denne gjengen, henholdsvis Eva, Noora, Isak og Sana, og et nytt tema knytta til denne personen ble satt i fokus. Målgruppa for serien var i utgangspunktet norske ungdommer i alderen 15 – 17 år, men serien viste seg å appellere til alt fra Kari på 81 år fra Røa[2] til danske kulturministre[3].

Noe av det spesielle med SKAM er at serien var laget som en sanntidsproduksjon. Det vil si at scenen var produsert i forkant, men ble publisert i virkelig tid på ulike sosiale medier. Seerne hadde dermed mulighet til å følge karakterenes private liv døgnet rundt på deres

[2] Se *NRK* sin nettartikkel: Elnan, C. & Ingebrethsen (2016, 26.05).”Kari (81): – Hvis William svikter Noora, er det over og ut”. *NRK.*

[3] Se f.eks. Hybel, K. (2017, 23.01.). ”Bertel Haarder vil have kulturministeren til at kæmpe for fri ’Skam’”. *Politiken.* Og Ritzau (2017, 02.02.).”Minister på Bock-mål: Der arbejdes hårdt på adgang til 'Skam' i Danmark”. *Politiken.*

Facebook-profiler[4], Messenger-samtaler[5] og Instagram-kontoer[6]. I tillegg ble det lagt ut små videoklipp i sanntid på nettsida skam.p3.no. Med dette menes at hvis karakterene Eva og Noora satt og snakket sammen på en benk i skolegården, og tidspunktet for denne samtalen var en tirsdag klokka 13.45, ville videoklippet av samtalen bli publisert nettopp klokka 13.45, virkelig tid, den aktuelle tirsdagen. Hver fredag ble slike videoklippet fra hele uka satt sammen til en sammenhengende episode som ble vist på NRK3, og lagt ut på P3 sin nettside. Netthistorieprodusenten for SKAM, Mari Magnus, forteller at publiseringsformen var en strategisk del av promoteringsstrategien for å tiltrekke seg publikummet (Magnus 2016, s. 33). I stedet for at NRK skulle være mellomleddet mellom det fiktive universet og seeren, ville man plassere karakterene der folk allerede var, nemlig på sosiale medier, og da spesielt Instagram. På den måten skulle universet og karakterene oppleves virkelige på en troverdig måte i historien (2016, s. 33).

Bruken av sosiale medier og sanntidspublisering medvirker altså til at redaksjonen bak serien ikke bare kommer nærmere seerne, men også at seerne kommer nærmere serien og selve karakterene. Historiefortelling på denne måten påvirker publikums engasjement og brukeratferd ved at seerne altså får en realistisk og virkelighetsnær opplevelse. Denne virkelighetsillusjonen opprettholdes gjennom at karakterene engasjerer de seg i den virkelige verden og tar stilling til faktiske hendelser, selv om de eksisterer i en fiktiv verden. Ikke minst opprettholdes illusjonen gjennom at seerne har mulighet til å aktivt gå inn og kommentere på karakterenes private profiler og samtaler. Det er dermed lett å føle at det som skjer i serien, faktisk skjer i virkeligheten, og at karakterene er ekte personer som man etter hvert får et nært og inngående forhold til. Ofte er til og med seerne de første som får vite hva som skjer med karakterene i serien, og de blir dermed de eneste "pårørende" for karakterene. Og akkurat som i virkeligheten må vi seere forholde oss til tid og være tilstede gjennom hele prosessen. Vi kan håpe at det går bra til slutt, men vi må gjennom alt det som skjer i mellomtida. Ifølge Magnus er det nettopp disse følelsene av å følge noen så tett over tid som får oss til å følge med videre

[4] *Facebook* er et nettsamfunn der brukeren oppretter sin egen *profil*. De kan der skrive om seg selv, legge ut bilder og snakke med andre. Brukere kan oppgi relasjoner til andre brukere, utveksle private og offentlige meldinger og knytte seg til forskjellige typer grupper (wikipedia.no, søkeord: 'facebook').

[5] *Messenger* er en chatteapplikasjon i tilknytning til Facebook.

[6] *Instagram* er en gratis fotodelingstjeneste og et sosialt nettverk som ble lansert i oktober 2010. Tjenesten gjør det mulig for brukere å ta et bilde, legge til enkle effekter og deretter dele det med andre Instagram-brukere som er koblet til på det sosiale nettverket (wikipedia.no, søkeord: 'instagram').

og som fører til engasjementet og behovet for interaksjon (2016, s. 35).

2.2 Språk i SKAM

Flere ganger har seernes engasjement for serien også glidd over i heftige debatter i kommentarfeltene, og det uttrykkes både sinne, frustrasjon og glede over det som skjer i seriens fiktive univers. Men det er ikke bare seriens temaer og hvordan disse håndteres som skaper ivrige diskusjoner. Også seriens språk, altså *norsk*, har fått mye tid i rampelyset, for som nevnt innledningsvis er det ikke bare i Norge at serien har slått gjennom. Kanskje er det publiseringsformen som har bidratt til SKAM sin utbredelse langt utafor Norges grenser. Gjennom bruken av sosiale plattformer har det muligens blitt lettere for blant annet dansker og islendinger å følge med på serien, enn om serien kun hadde gått på lineær tv på et fast ukentlig tidspunkt.

På Island ble det i kjølvannet av serien en trend å forsøke å snakke norsk, og i sosiale medier ble det opprettet gruppechatter der det ble kommunisert kun på norsk (Uksnøy 2016). Blant de som har trykket serien tettest til brystet, finner vi danskene. Krister Vasshus foreleser i norsk ved Københavns universitet, og han forteller at serien er ekstremt populært blant unge voksne i Danmark: "Dansker har blitt mer interessert i ulike deler av norsk kultur. Det er helt vilt mange som plutselig er veldig interesserte i Norge" (Einarsdóttir 2016). Bevis på danskenes engasjement for SKAM er ikke vanskelig å finne: 26. september 2016, mens Norge satt spent og ventet på at tredje sesong skulle begynne, melder NRK at nesten 70 000 dansker ser serien hver uke, "og veksten bare fortsetter, på tross av at dansker flest som kjent sliter med å forstå det norske språket" (Woldsdal, 2016a).

Med tanke på den store populariteten i de nordiske landa vakte det store protester da NRK i januar 2017 meddelte at de på grunn av musikkrettigheter ble nødt til å geoblokkere SKAM-klippa på hjemmesidene til NRK[7]. Dermed kunne serien ikke lenger ses utafor Norge. Spesielt i Danmark var misnøyen stor, og tidligere kulturminister Bertel Haarder tok saken opp med den sittende kulturministeren Mette Bock: "Vil ministeren i det nordiske kulturministerråd arbejde for, at der igen bliver uhindret adgang til den norske tv-serie Skam for seere over hele Norden samt tilsvarende uhindret adgang til nabolands-tv generelt i hele Norden?" (Jørgenssen 2017) (jf. også fotnote 3). Saken endte til slutt med at NRK fikk forhandlet fram en avtale, og fans i hele Norden kunne igjen følge med da sesong fire av serien ble publisert på NRK sine

[7] Se Myrvang, S. E. (2017, 13.01) "Nå kan du ikke lenger se "SKAM" fra utlandet". *NRK, P3.*

hjemmesider i mars samme år. Før dette hadde imidlertid Danmarks radio, DR, kjøpt rettighetene til serien og fra desember 2016 kunne danskene se serien med danske undertekster.

At DR var behjelpelig med å tilgjengeliggjøre SKAM for danskene, mener Haarder er vel og bra, men i en artikkel i den danske avisa *Altinget* uttalte han likevel at dette ”slet ikke [er] en tilfredsstillende løsning” og at ”den ægte vare [er] langt bedre end tyggemad” (Haarder 2017). Også gjennom sin Facebook-profil har den tidligere danske kulturministeren uttrykt sitt engasjement for SKAM og det han mener er en positiv innvirkning på danskenes norskforståelse:

Haarder er heller ikke alene om å uttale seg om seriens mulige påvirkning på danskenes forståelse for norsk. Direktøren i dansk Sprognævn Sabine Kirchmeier gikk høsten 2016 ut og sa at danskenes SKAM-feber kan være med på å endre danskenes holdning til det norske språket, og hun mente at å se på serien er god språktrening for danske ungdommer (Woldsdal 2016b). Kirchmeier får støtte fra flere dansklærere som jubler over at et ”syngende Oslo-norsk” har gjort sitt inntog i danske skolegårder: “Efter at den norske ungdomsserie ’Skam’ har hittet, går skole- og gymnasieelever, der normalt vægrer sig ved nordiske nabosprog, rundt og rabler norske vendinger af sig” (Bech-Daniels 2016).

Danske medier har dessuten gjort sitt for å gi bortefansen et bedre språklig utgangspunkt. *Cosmopolitan* i Danmark tok tidlig på seg jobben med å lage en SKAM-ordbok, hvor ord som blant annet “drittsekk”, “hooke” og “dust” ble forklart og gjort rede for.[8] Avisa *Politiken* kom 4. oktober 2016 også med en artikkel som tok for seg 25 norske “SKAM-ord”[9], og i forbindelse med at serien skulle sendes i Danmark fra 1. desember 2016, henvendte DR3 seg til de danske seerne og søkte deres oversettelse av norske ord og uttrykk brukt i serien.[10]

[8] Se Jørstad, A. (2016, 28.09). “Sjekk danskenes herlige «Skam»-ordbok”. *VG*.
[9] Se Roliggaard, S. (2016, 04.10). “Skam er tilbage: Her er 25 norske ord, du ikke fatter”. *Politiken.*
[10] Se Eskesen, A. H. (2016, 24.10). “'Skam' på DR3: Vær med til at bestemme, hvad de norske ord skal hedde på dansk”.

Her kom det inn mange forslag på blant annet uttrykket ”drittsekk”, hvor flere hadde forsøkt å oversette disse ganske direkte til dansk. ”Skiderik”, ”lortepose” og ”skidesæk” var blant forslaga som kom inn, men også mer vanlig brukte uttrykk som ”idiot” og ”røvhul” havna i forslagsbunken. Valget til DR falt til slutt på sistnevnte ”røvhul”, da det var flest som hadde foreslått dette uttrykket (Alnes 2016). Også ”føkkboy”, en merkelapp som er gitt til karakteren William av jentene i serien, fikk mange forslag til fordansking. En bruker på Facebook viste et spesielt stort engasjement og kom med en rekke forslag som ”bollehvalp”, ”elskovsknægt”, ”samlejekarl”, ”hyppefyr”, ”runkeknøs”, ”sex-gut”, ”kælefryns”, ”kødslyngel” og ”senge-laban”. Til tross for de mange forslaga valgte DR til slutt det engelske ”fuckboy” fordi dette var en gjenganger i forslagsbunken, og fordi det ser ut som uttrykket allerede er i bruk blant unge dansker (Alnes 2016).

2.3 Kosegruppa DK

En av arenaene hvor språket i SKAM har blitt diskutert for fullt, er i den mye omtalte Facebook-gruppa *Kosegruppa DK,* som pr. 1. mai 2018 telte 42 908 medlemmer. Gruppa ble opprettet i Danmark 6. juni 2016, og navnet er hentet fra første episode av sesong 3.[11] Kosegruppa DK er en tydelig fangruppe der medlemmene i fellesskap diskuterer og gransker seriens innhold og mange referanser. Etter at siste episode av SKAM var sendt, gav Facebook-gruppas administrator innblikk i diverse tall og statistikker for gruppa. Disse tallene viste en kjønnsfordeling der 85 % var kvinner og 15 % menn, og en aldersfordeling der 19 % var 13-17 år, 37 % var 18-24 år, 28 % var 25-34 år, 11 % var 35-44 år og de siste 5 % var eldre enn 44 år. Når det gjelder fordeling av medlemmenes nasjonalitet, viste statistikken at 42 500 medlemmer er fra Danmark, 3350 medlemmer er fra Norge og 750 medlemmer er fra Sverige. Utover dette viste statistikken at det også fantes medlemmer fra 96 andre land, hvor Færøyene og Grønland var de landa som hadde flest medlemmer (publisert på Kosegruppa DK 11.07.2017).

En av Kosegruppa DK sine regler er at “nye opslag skal skrives på et af de skandinaviske sprog (eller en blanding)” (Kosegruppa DK, 26.01.18). Denne parentesen – ”*eller en blanding”* – har blitt tatt bokstavelig av mange av gruppas deltakere, og ord som “skamsk” og “skamdinavisk” blir brukt som betegnelse på det fellesspråket som benyttes av seriens fans. Som nevnt skrives det ikke bare *på* et av de skandinaviske språk; medlemmene engasjerer seg

[11] I slutten av denne episoden introduseres vi for velferdsgruppa til skolerevyen, som karakteren Vilde har kalt nettopp Kosegruppa.

også stort *for* et av de skandinaviske språk – norsk. Blar man raskt gjennom i gruppas diskusjonsside vises haugevis med eksempler på hvordan kommentarfeltet fungerer som en plattform der medlemmene sammen finner frem til "sannheter" om språket i SKAM. Den typiske formen på et språkinnlegg er gjerne at danskene spør, mens nordmennene svarer etter beste evne. Deltakerne blir altså både språkinnlærere og språklærere, i det at noen spør og noen forklarer. Hvordan deltakerne går fram, hva de synes er vanskelig å forstå, og hvilke ord og begreper som brukes, er spørsmål jeg vil ta for meg i analysekapittelet. I denne sammenhengen bør det sies noe om disse "språkekspertene" som har tatt på seg norskopplæringen av de danske medlemmene.

Selv om noen av dem eksplisitt uttrykker at de er utdannet innafor feltet, må vi gå ut ifra at de fleste nok ikke er faglærte språklærere, men at de "synser" og gjetter trolig litt over evne – som man jo gjerne gjør om sitt eget morsmål. Her er vi inne på det som i språkvitenskapen kalles for *folkelingvistikk.* Hva dette feltet omfatter, vil jeg gå nærmere inn på i teorikapittelet, men kort sagt er det dominerende perspektivet innen folkelingvistikken nettopp lekmannsperspektivet, dvs. hvordan ikke-lingvister beskriver og uttaler seg om språk. I Kosegruppa DK vil vi i analysen se eksempel på at flere av de norske medlemmene, i kraft av å være morsmålstalende av det norske språket, ser seg som kvalifiserte lærere og kommentatorer. Dette er like fullt et folkelig perspektiv, og dermed blir det naturlig å knytte dette til folkelingvistiske tilnærminger.

2.4 Nabospråk

Andre områder det er viktig å ha en forståelse av i forbindelse med denne masteroppgava, og som vil bli diskutert nærmere i drøftingsdelen, er *nabospråk* (jf. Bech-Daniels 2016), og ikke minst *nabospråksforståelse*. En fellesbetegnelse på norsk, dansk og svensk er *skandinaviske språk.* Disse tre språka er såpass like strukturelt sett at de i stor grad er gjensidig forståelige både i skriftlig og muntlig form, og det er dette termen *nabospråk* sikter til (Torp 2014b, s. 329). Finsk og samisk er altså ikke nabospråk av norsk, for her er svært lite gjensidig forståelse mulig trass i at samisk snakkes i store deler av landet vårt og at Finland er et naboland. Dette gjelder også russisk, og vi sier dermed at disse er avstandsspråk i forhold til norsk. Det er altså her snakk om språklig og ikke geografisk naboskap (ibid.).

Overført til Kosegruppa DK kan vi dermed si at de norske medlemmene ikke bare fungerer som vanlige språklærere, men mer spesifikt som *nabospråkslærere* som bedriver *nabospråksundervisning* for de danske *nabospråksinnlærerne.* Her kommer også begrepet

nabospråkskommunikasjon inn, som dekker den kommunikasjonen som foregår mellom nordboere ved hjelp av de skandinaviske språka (Theilgaard Brink 2016, s. 21). Nabospråks*forståelsen* til de danske seerne av SKAM kan sies å bli utfordret når de *ser* på serien, mens nabospråks*kommunikasjon* er det som foregår når man *diskuterer* serien på Kosegruppa DK. Hver for seg er ikke de skandinaviske språka så store, men samla har de skandinaviske landa over 20 millioner brukere av *interskandinavisk*, og dette språkfellesskapet er en viktig faktor for å binde Norden sammen (Språkstatus 2017, s. 165).

2.4.1 Nabospråksforståelse

Som nevnt innledningsvis er det riktig at det ikke står så bra til med danskenes nabospråksforståelse. Språkundersøkelser de siste tiåra har gang på gang vist at det er vi nordmenn som kommer best ut (Delsing & Åkesson 2005, s. 65). Ikke overraskende kanskje, med tanke på Norges felles geografiske plassering med Sverige og fire hundre år i union med Danmark, som har ført til at vi har en uttale som ligger nokså nærme svensk, og en skrivemåte som ligger nærme dansk. Svensker og dansker må på sin side slite med betydelige forskjeller både i uttale og ordforråd når de skal snakke sammen. En annen begrunnelse for nordmennenes topplassering kan være at Norge, i motsetning til Danmark og Sverige, har *to* norske skriftspråk. I tillegg har vi også et langt mer hørbart og levende dialektmangfold enn det vi finner hos naboene våre, der de tradisjonelle dialektene enten er nærmest utrydda eller kun brukes i lokalmiljøet (Torp 2004a). Konklusjonen blir dermed at fordi vi nordmenn er mer vant til variasjon i både tale og skrift, så har vi også bedre forutsetninger for å mestre den variasjonen vi opplever i møtet med det danske og svenske språket (ibid.).

På grunn av lave resultater i undersøkelser blant skandinavisk ungdom kan man kanskje begynne å lure på om nabospråksforståelsen står i fare for å forsvinne helt. Fortsatt er det nok sånn at nabospråkskommunikasjon er det vanligste når skandinaver møtes, men det finnes flere observasjoner som tyder på at det også snakkes en del engelsk ved slike møter (Torp 2004b, s. 73). At ungdommens nordiske råd (UNR) høsten 2008 bestemte seg for å begynne å ta i bruk engelsk som arbeidsspråk, vakte også mye oppmerksomhet. Bakgrunnen for dette valget var rådets konstatering av at ”ledamöternas förståelse av de skandinaviska språken helt enkelt var för dålig för att kommunikationen över språkgränserna skulle vara effektiv” (Hannesdóttir 2010, s. 343). Språkviter Arne Torp mener at et vesentlig element i den nordiske identiteten vil forsvinne hvis det skulle ende slik at engelsk overtar som kommunikasjonsspråk i muntlige møter mellom skandinaver (2004b, s. 73). Han understreker også at ”i så fall ville det nordiske

språkområdet i Skandinavia for første gang på to tusen år ikke lenger kunne oppfattes som et dialektkontinuum, men falle fra hverandre i forskjellige avstandsspråk" (Torp 2004b, s. 73).

2.4.2 Nabospråksundervisning

I forbindelse med at UNR byttet arbeidsspråk til engelsk, krevde de også mer undervisning i de nordiske språka og hevdet at alternativet til en stor innsats tidlig i skolen var å avskaffe ambisjonene om å bevare et nordisk språkfellesskap (Hannesdóttir 2010, s. 343). En viktig faktor som spiller inn på ungdommers nabospråksforståelse, er altså den *nabospråksundervisninga* som foregår i skolen. I Helsingforsavtalen om nordisk samarbeid fra 1962 heter det at de nordiske regjeringer som avtaleparter skal legge til rette for at «undervisningen og utdanningen i skolene i de nordiske land i passende utstrekning skal omfatte undervisning i de andre nordiske lands språk, kultur og samfunns forhold». Dette er gjentatt i den nordiske kulturavtalen fra 1971. Begge disse avtalene er å anse som folkerettslige, juridisk forpliktende avtaler (St.meld. nr. 23, 2007–2008, s. 67). Målsettingene i Helsingforsavtalen og den nordiske kulturavtalen er nylig fulgt opp og konkretisert gjennom deklarasjonen om nordisk språkpolitikk, som utdannings- og forskningsministrene framla som et ministerrådsforslag til Nordisk Rådssesjon i november 2006.

Denne deklarasjonen legger grunnlaget for en samlet, langsiktig og effektiv språkpolitisk innsats i regi av Nordisk ministerråd, med sikte på å støtte opp under de nordiske språka som komplette samfunnsbærende språk, og med økt språkforståelse og språkkunnskap som ett av flere viktige mål. I henhold til deklarasjonen bør en nordisk språkpolitikk bl.a. ha som mål at alle nordboere skal kunne kommunisere med hverandre, i første rekke på et skandinavisk språk. Som ledd i arbeidet for å styrke nabospråkforståelsen i Norden slår deklarasjonen fast at "nabospråkundervisning i skolen bør styrkes så vel som undervisningen i skandinaviske språk som hjelpespråk og fremmede språk" (ibid.). Både nasjonalt og på nordisk nivå er det derfor etablert et bredt spekter av tiltak og programmer med sikte på å styrke nabospråkundervisninga og nabospråkforståelsen blant elever, studenter og norsklærere (ibid., s. 68).

Det er altså ingen tvil om at de nordiske samarbeidslanda mener økt språkforståelse bør være et prioritert innsatsområde, og viljen er der. Spørsmålet er bare om deklarasjonen blir fulgt opp ute i felten. På oppdrag fra Språkrådet ble det i 2011 gjennomført en undersøkelse blant norsklærere på ungdomsskoler og videregående skoler om deres holdninger til eget fag (Rogge Pran & Ukkelberg 2011, s. 3). Her svarte omtrent 6 av 10 norsklærere at de kun i noen grad har tilstrekkelig kompetanse innen nabospråk, og hele 46 % av lærerne var uenige i påstanden

”dagens norsklærere har tilstrekkelig kompetanse i å undervise i nabospråk”. Til tross for at 66 % av lærerne oppgav at de var ganske eller helt enige i påstanden ”det er viktig å ha kjennskap til nabospråkene våre”, mener altså mange at nabospråkskompetansen vakler blant lærererne i norske skoler. Prioriteringer i norskfaget går også ofte på bekostning av nabospråksundervisninga – omtrent halvparten av lærerne svarte at de var ganske eller helt enige i påstanden ”nabospråkundervisningen blir ofte utelatt når man ikke når alle delområdene i norskfaget” (ibid., s. 29-30). Dette er dessuten tall og tendenser som ikke kun gjelder for Norge, men for alle de skandinaviske landa. Den overnevnte INS-undersøkelsen viser blant annet at svenskene får mye mindre nabospråksundervisning enn danskene og nordmennene, som i seg selv mottar lite nabospråksundervisning – kun mellom 40 og 60 % oppgir at de har fått nabospråksundervisning. Danskene får dessuten betydelig mindre undervisning i norsk enn i svensk (Delsing & Åkesson 2005, s. 105).

2.5 Tidligere forskning

Denne masteroppgavas formål eller problemstilling er som sagt å underbygge antakelsen om at tv-serien SKAM har bidratt til en økt norskforståelse, med utgangspunkt i danske seere. Som henholdsvis sammenlikningspunkt og støtte for denne antakelsen vil jeg i analysen og ikke minst drøftingsdelen av denne oppgava benytte meg av spesielt to tidligere undersøkelser. Den første er den allerede nevnte undersøkelsen til Delsing og Åkesson, *Håller språket ihop Norden?* fra 2005, og den andre er Karoline Lassen sin mastergradsavhandling *Inter-skamdinavisk* fra 2017. Med tanke på at jeg vil vise til en god del funn fra disse undersøkelsene, og da spesielt fra Lassen (2017), ser jeg det hensiktsmessig å kort presentere deres struktur og hovedfunn her.

2.5.1 Håller språket ihop Norden?

En av undersøkelsene som på bakgrunn av ulike tester konkluderer med en svak nabospråksforståelse blant unge skandinaver, finner vi, som vi har vært inne på, i Delsing og Åkessons forskningsrapport *Håller språket i hop Norden* fra 2005. Undersøkelsen ble gjort på oppdrag fra Foreningen Norden, og tanken bak denne var å gjøre en oppfølging av Øivind Maurud sin undersøkelse *Nabospråkforståelse i Skandinavia,* fra 1976 (Delsing & Åkesson 2015, s. 2). Prosjektet fikk navnet ”Inter-nordisk språkförståelse i en tid med ökad internationalisering” (INS-prosjektet), og i løpet av 2003 ble ca. 1806 elever fra videregående skoler i hele Norden testet i sin forståelse av de skandinaviske språka, ved hjelp av videoklipp,

lydklipp og avisartikler. I fokus for undersøkelsen stod de tre skandinaviske landa Norge, Sverige og Danmark, med drøyt 300 testpersoner fra hvert av disse (Delsing & Åkesson 2005, s. 26).

Selv om resultatene fra undersøkelsen viser at nordmenn stadig er bedre enn svensker og dansker til å forstå de skandinaviske språka, avslører undersøkelsen samtidig at dagens unge i Norden generelt forstår nabospråka dårligere enn før. En av funnene i undersøkelsen var at skandinaviske ungdommer sjelden leser aviser eller ser på tv fra nabolanda, men at nordmenn har en høyere konsumering av danske og svenske massemedier enn omvendt (Delsing & Åkesson 2005, s. 136). Ved sida av blant annet innvandring og allmenn globalisering hevder Delsing og Åkesson at påvirkning fra nettopp mediemarkedet er en viktig grunn til den negative utviklinga i nabospråksforståelsen (Delsing & Åkesson 2005, s. 1). I motsetning til for 30 år siden har store deler av dagens skandinaver tilgang til mange tv-kanaler på verdensspråka, og tilstrømninga av engelskspråklig kultur er langt større enn for bare noen tiår siden (ibid.).

INS-undersøkelsen inneholder også en rekke spørsmål knytta til vaner og holdninger til de skandinaviske landa (Delsing & Åkesson 2005, s. 97). Resultatene her viste at svensker og nordmenn er ganske enige om at dansk ikke er et spesielt fint språk, og de nordiske ungdommene mener generelt at engelsk er finere enn de skandinaviske språka. Resultatene viser dessuten av de som synes at et språk er fint, også har lettere for å forstå det språket (ibid., s. 109).

2.5.2 INTER-SKAMDINAVISK

Når det gjelder tv-serien SKAM og dens mulige påvirkning på danske seeres norskforståelse, kan det i første rekke virke som at en positiv holdning til seriens innhold kan ha ført til en positiv holdning til seriens norske språk. Om dette igjen faktisk fører til en økt språkforståelse hos seerne. er vanskelig å påvise med nøyaktighet, men det er ikke usannsynlig at det finnes en sammenheng her. I sin masteravhandling *Inter-skamdinavisk* fra 2017 gjennomførte Karoline Lassen en undersøkelse på en dansk videregående skole for å forsøke å kartlegge nettopp SKAM sin innflytelse på danske språkbrukeres norskforståelse. Undersøkelsen ble utarbeidet med inspirasjon fra *Håller språket ihop Norden?,* og som testpersoner ble 159 elever fra Silkeborg Gymnasium utvalgt, hvorav 115 hadde sett SKAM og 44 ikke hadde sett SKAM.

Lassen sitt oppsett bestod av tre deler. Første del var bygget opp som et spørreskjema, hvor testpersonene blant annet ble bedt om å angi relevant bakgrunnsinformasjon. Deretter fulgte en del spørsmål med formål om å kartlegge testpersonenes kontakt til Norge og det norske språket. Her ble testpersonene også spurt om egne vurderinger av sin norskforståelse og

om egne språkholdninger. Den andre delen av undersøkelsen var spesielt rettet mot de av testpersonene som hadde sett SKAM (omtalt som +SKAM-gruppa), og inneholdt spørsmål som blant annet omhandlet testpersonenes vurdering av SKAMs innflytelse på deres norske språkforståelse i tillegg til deres forhold til språket som benyttes i serien, altså norsk. Denne andre delen inneholdt også spørsmål angående måten testpersonene hadde sett serien, altså om det var med norske undertekster, danske undertekster eller uten undertekst. I den tredje delen av undersøkelsen ble testpersonene presentert for den norske språkforståelsestesten som hadde til formål å måle språkforståelse i form av lytte- og leseforståelse (Lassen 2017, s. 30).

I tillegg til dette ble det utført en større spørreskjemaundersøkelse som hadde til formål å nyansere Silkeborg-undersøkelsens resultater ytterligere. Dette spørreskjemaet ble presentert i Google Analyse og i alt 1054 personer deltok i undersøkelsen (Lassen 2017, s. 64). Overordna viste resultatene at de testpersonene som hadde sett på serien, faktisk hadde en litt høyere poengscore enn de som *ikke* hadde fulgt med på serien. Lassen konkluderer på bakgrunn av dette at det *er* rimelig å anta at de testpersonene som har blitt eksponert for SKAM, er bedre i norsk enn den gruppa som ikke har blitt eksponert for serien (Lassen 2017, s. 38).

3. Teoretiske perspektiv

[T]he beliefs about, reactions to, and comments on language by what we call "real people" [...] are interesting, illuminating, and empowering from ethnographic, linguistic, and practical [...] points of view.

- Dennis Preston (2003, s. 13).

De aller fleste aktiviteter vi deltar i hver eneste dag, både skapes av og er fylt av en eller annen form for språk. Det er mye informasjon å hente ikke bare i *hva* språket eksplisitt uttrykker, men også i *hvordan* det uttrykkes. I den sosiolingvistiske forskninga legges forholdet mellom språk og samfunn under lupen, i studiet av språk og interaksjon i kontekst. Disse kontekstene kan være store og breie som f.eks. land, stater og institusjoner, eller de kan være små og spesifikke, som en familie, en skoleklasse, eller som i vårt tilfelle en fan-gruppe på Facebook. Sosiolingvistikken ser altså på språk som et sosialt fenomen som må studeres på linje med andre kulturelle fenomen og praksiser, og forståelse av språklig variasjon og språkendring innebærer dermed å forstå menneskelig atferd i et fellesskap. Språklige varianter anses innen sosiolingvistikken å ha en symbolsk verdi som knytter dem til ulike sosiale grupper, identiteter og kategorier, og språk og språkbruk blir dermed kopla til holdninger, forestillinger og verdier. Dette er noe av det vi skal gå litt nærmere inn på i denne delen som legger det teoretiske bakteppet for studien. Før vi kommer så langt, vil jeg imidlertid først gjøre rede for den delen av sosiolingvistikken som omtales som *folkelingvistikken.*

3.1 Folkelingvistikk

Hvis man definerer sosiolingvistikken som studiet av forholdet mellom språk og samfunn, slik vi har gjort over, er disiplinen et svært bredt forskningsfelt som i teorien dekker alt fra kritisk diskursanalyse[12], pragmatikk og samtaleanalyse til statistiske variasjonsanalyser, sosiofonetikk og mye mer (Quist 2009, s. 109). I en oppgave som denne er det derfor nødvendig å avgrense et fokus innafor dette sosiolingvistiske feltet. Siden studien her dreier seg om å analysere en Facebook-gruppe, der folk utafor den profesjonelle lingvistikkens verden snakker om og

[12] Discourse = A society's way of talking about something that reflects underlying assumptions of the dominant group; these tend to become seen as "common sense" and thus are barely noticeable, despite the influence they have (Van Herk 2012, s. 155).

forholder seg til språk, er vi inne i det feltet av (sosio)lingvistikken som altså har fått navnet *folkelingvistikk*.

Lingvistene Nancy Niedzielski og Dennis Preston hevder i boka *Folk Linguistics* (2000) at på samme måte som at en botaniker som jobber innafor etnobotanikk ønsker å lære om en kulturs meninger og forestillinger knytta til bruken av planter, så bør man også innafor lingvistikken ha en egen "etno-grein" som tar for seg en kulturs meninger, tanker og forestillinger knytta til språk. Denne greina har altså fått navnet folkelingvistikk, og omhandler hvordan "vanlige folk", altså ikke-lingvister, forholder seg til og snakker om språk – et fenomen som ifølge Niedzielski og Preston er høyst eksisterende (2000, s. vii).

Folkelingvistikken har imidlertid ikke alltid blitt mottatt med åpne armer innafor fagkretsen, og lingvister har generelt hatt en "oss" versus "dem"-innstilling (Niedzielski & Preston 2000, s. 1). Fra et vitenskapelig perspektiv har vanlige folks oppfatninger om språk i beste fall blitt ansett som uskyldige misforståelser – i verste fall har de blitt ansett som selve grunnlaget for fordommer, som fører til videreføring, omformulering, rasjonalisering, rettferdiggjøring og til og med utvikling av en rekke sosiale urettferdigheter (ibid.). Niedzielski og Preston stiller seg negative til denne kritikken og går så langt som å hevde at det vil være risikabelt for en lingvist å forsøke å påvirke allmennheten uten å ha kunnskap om og ta stilling til dens begrepsapparat rundt egen språkpraksis (2000, s. 1). De påpeker også at folkelingvistiske oppfatninger bidrar til selve utforminga av språket, og at disse oppfatningene igjen påvirkes og formes av språklige endringer (ibid.).

Følgende figur kan gi et godt bilde av folkelingvistikkens plass i det (sosio)lingvistiske feltet (hentet fra Niedzielski & Preston 2000, s. 26):

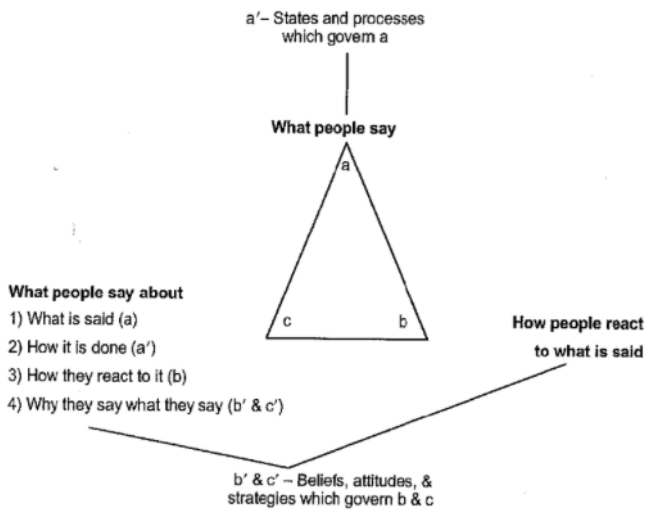

Figur 1: Triangel som illustrerer folkelingvistikkens plass i det (sosio)lingvistiske feltet.

I triangelets *a-hjørne* finner vi den "tradisjonelle" eller "profesjonelle" lingvistikken, *b-hjørnet* omhandler folks (ubevisste) språkholdninger, mens *c-hjørnet* er det "folkelingvistiske" hjørnet som tar for seg folks bevisste uttalelser om språk. Som vi ser, inkluderer karakteriseringa av **c** følgende punkt:

1. Hva folk sier om det som blir sagt
2. Hva folk sier om hvordan det gjøres
3. Hva folk sier om hvordan de reagerer på det som blir sagt
4. Hva folk sier om hvorfor de sier det de gjør

Niedzielski og Preston mener dessuten at man kan utvide punkt 4 til også å inkludere det mer generelle 'hva folk sier om hvorfor de *reagerer* slik de gjør' (2000, s. 30).

I folkelingvistikken lar det seg vanskelig gjøre å finne bare én av overnevnte punkter i **c**, og mye av det som sies i **c,** blir enten påvirket av **b** eller undergravet av stereotypier (Niedzielski & Preston 2000, s. 30). En slik blanding er imidlertid en del av folks kunnskaper og begrunnelser som folkelingvistikken ønsker å avdekke. Når et individ sier noe om språk, er dette et uttrykk for hvordan den virkelige verden *framstår* for henne eller han, eventuelt hvordan hun eller han *ønsker* at verden skal framstå (Røsstad 2008, s. 37). Samsvaret med den realiserte språkbruken kan imidlertid variere mye, og flere forhold kan virke inn på hvor stort eller lite samsvaret er. Noen forhold kan knyttes til det enkelte individ, hva personen har av evner og forutsetninger, og hva hun eller han har observert og lagt seg på minnet. Andre forhold har mer med det kollektive å gjøre, sider som kan karakteriseres som psykososiale og sosiologiske (ibid.).

Folk lar seg altså fasinere av språkstrukturer og -funksjoner, og de er mer enn villige til å tilby sine meninger og teorier, noe vi også vil se når vi etter hvert går løs på analysen av kommentarfeltet i Kosegruppa DK. Språkdiskusjonene i kommentarfeltet her vil altså kunne knyttes til c-hjørnet av det lingvistiske trianglet, samtidig som medlemmenes egne språkholdninger og forestillinger knytta til språk vil farge diskusjonen. Niedzielski og Preston viser i nevnte bok til en studie der morsmålsbrukere ser ut til å holde fast ved et behov for tydelige, og gjerne personlige, konnotative verdier, selv om deres språklige usikkerhet gjør at de innrømmer at deres egne meninger ikke nødvendigvis er "ekte" (Niedzielski & Preston 2000, s. 267).

En felles antakelse blant sosiolingvister, og kanskje spesielt folkelingvister, er at vanlige språkbruker er dårlige på å vite hva de faktisk gjør når de bruker språket, til tross for at de som

morsmålsbrukere er de som ”kan” sine språk og språkvariabler best. Språkkunnskap kan dermed sies å være en stille kunnskap (Boyd & Ericsson 2015, s. 15). I dette ligger at selv om vi bruker kunnskap om språket hele tida, har vi vanligvis ikke direkte tilgang til denne kunnskapen og vi har ofte problemer med å formidle den til andre. De vurderingene av språk som vi sitter med blir dermed gjerne normative heller enn (korrekt) beskrivende, og vi har blant annet en tendens til å tro på det som bekrefter våre forhåndsantatte meninger om språk og språklig interaksjon (ibid.).

3.1.1 Språksamfunn og praksisfellesskap

Språksamfunn (speech community) definerer en gruppe mennesker som deler sosiolingvistiske normer knyttet til språkbruk. Et slikt språksamfunn kan være svært stort og abstrakt på den måten at medlemmene ikke nødvendigvis trenger å kjenne til hverandre eller i det hele tatt samhandle med hverandre. I prinsippet trenger de egentlig ikke å ha noe annet felles enn nettopp språknormer (Van Herk 2012, s. 16).

Et *praksisfellesskap* (community of practice – CofP) karakteriseres derimot av gjensidig deltakelse, en felles praksis og dermed også et felles repertoar. I denne samhandlinga oppstår det bestemte måter å handle på knytta til både måter å snakke på, forestillinger og oppfatninger, verdier og maktforhold, og det er gjennom denne felles virksomheten at det vokser fram sosiale praksiser, deriblant språklige praksiser (Eckert & McConnell-Ginet 1992, s. 8). Det er altså fellesskapets praksis og medlemmenes deltakelse i denne praksisen som strukturerer fellesskapet sosialt. Vi kan dermed si at et praksisfellesskap er sosialt konstruert, og ikke institusjonelt konstruert, og det kan bestå av folk på samme arbeidsplass, på en lekeplass, i en kjernefamilie osv. Praksisfelleskap kan være store eller små, intensive eller mer diffuse, og de kan forsvinne like fort som de oppstår, med mange utskiftninger av medlemmer underveis. De kan også være nært knytta til andre fellesskap, og folk gjerne er medlem av mange ulike praksisfellesskap på samme tid (Eckert & McConnell-Ginet 1992, s. 8).

Sett i forhold til *språksamfunn* er *praksisfellesskap* en analytisk størrelse av en nokså annen karakter. For det første er det i et praksisfellesskap gjerne snakk om betydelig mindre enheter, og det er også av betydning at man her har beveget seg bort fra å definere grupper av språkbrukere kun med utgangspunkt i geografi. Den kanskje mest kjente overføringen av ideen om praksisfellesskap innen sosiolingvistikken finner vi hos Penelope Eckert (1989). Hun brukte blant annet mye tid på en videregående skole i Michigan for å forstå de ulike gruppene som etablerte seg der, og den felles språkadferden som ble assosiert med hver av disse gruppene.

Overført til Kosegruppa DK kan vi si at fordi medlemmene i gruppa jevnlig snakker sammen om språket i tv-serien SKAM, ender dette språket om språket (metaspråket) opp med å få egne sosiale meninger og betydninger relatert til denne gruppa – til praksisfellesskapet. Dermed kan vi si at de norske og danske medlemmene i Kosegruppa DK tilhører hvert sitt språksamfunn (henholdsvis Norge og Danmark), og at de sammen jobber med å skape et praksisfellesskap. Vi har altså her et praksisfellesskap som blir etablert på tvers av to språksamfunn. Grunnmuren i praksisfellesskapet Kosegruppa DK er en felles interesse for SKAM, men det norske språket både i og utafor serien blir et verktøy for å forsterke denne felles identiteten. Gjennom å studere den forsamlinga omkring den felles praksisen som Kosegruppa DK er, har man et godt utgangspunkt for å analysere og tolke den meninga bestemte former for språklig praksis har som uttrykk for identitet og fellesskap.

3.1.2 Metaspråk

Folkelingvistikken handler, som vi har sett, om vanlige folks språk om språk, det vi gjerne kaller metaspråk. En metaspråklig bevissthet innebærer evnen til å kunne "se" språk både som form og som innhold. Det vil si å ha et begrepsapparat til å snakke om språket som objekt med, og å kunne betrakte språklige fenomen på et metanivå (Hårstad 2015, s. 15). Når medlemmene av Kosegruppa DK gjennom sine respektive morsmål diskuterer det norske språket i SKAM, åpner dette for en økt innsikt både i eget og andres språk og en oppøving i metaspråklig bevissthet. For de danske medlemmene kan dette innebære å få en bedre forståelse for norsk og det norske språksamfunnet, og å se dette i forhold til sitt danske morsmål. For de norske medlemmene i Kosegruppa DK vil kanskje den metaspråklige bevisstheten som øves i diskusjonene om norsk, innebære en enda større forståelse av de norske språksystemene. Som nevnt innledningsvis, er det heller ikke utenkelig at de norske medlemmene også lærer noe om dansk når de diskuterer norske språkforhold med de danske medlemmene.

Forenklet kan vi si at når et metaspråk er bevisst fra en persons side, betegnes det som *metaspråk 1*. I figuren vist over vil dette tilsvare c-hjørnet av trianglet, som er *tilknytta* de oppfatninger og organiseringsprinsipper som ligger til grunn for folks kommentarer. Dette metaspråket er altså ikke rettet mot et fenomen som språkbrukeren er uvitende om, men heller mot et fenomen som språkbrukeren på en aller annen måte har fokusert på (Niedzielski & Preston 2000, s. 302). Det sier seg kanskje selv at jo dypere følelsen av et fellesskap eller en delt kultur er, desto mer sannsynlig er det at store mengder med forhåndsantatte (og derfor vanligvis uuttalte) oppfatninger spiller en viktig rolle. De forutsetninger som ligger bak bruken av metaspråk 1, kan anses som implisitte oppfatninger og forestillinger som medlemmer av et

språksamfunn eller praksisfellesskap deler, og lingvister og filosofer er enige om at slike forutsetninger danner ryggraden for gjensidig forståelse blant samtalepartnere (Niedzielski & Preston 2000, s. 308).

Selv om vi er klar over at underliggende forestillinger ikke bokstavelig talt utgjør et "språk" eller en bestemt type språkbruk, er den altså i aller høyeste grad til stede og vi betegner denne felles "folkekunnskapen" om språk som *metaspråk 2*. Selv om dataene fra b-hjørnet oppstår fra det vi kan anse som "skjulte" responser på språkutsnitt og de fra c-hjørnet altså er åpne kommentarer, har begge metaspråk 2-forestillinger som bakgrunn representert ved **b'** og **c'** (Niedzielski & Preston 2000, s 308).

3.1.3 Kompetanse, performanse og ferdigheter knytta til språk

I tilknytning til den metaspråklige diskursen, og folks vurderinger av språk, kan vi trekke inn lingvistene John Gumperz og Dell Hymes. De så på den *sosiokulturelle* kompetansen som en forutsetning for den *lingvistiske* kompetansen, og mente det var meningsløst å isolere forskninga av språklig kompetanse fra den sosiale og kulturelle konteksten den inngår i (Quist 2009, s. 121). Dette synet var nok en kritikk av amerikaneren Noam Chomsky – "den moderne lingvistikkens far" – og hans distinksjon mellom *kompetanse* (competence) og *performanse* (performance) (ibid.). Kompetanse i Chomskys forstand refererer primært til det språkbrukere *vet* om språk, mens performanse refererer til det en språkbruker faktisk produserer når han eller hun snakker (Van Herk 2012, s. 11). Språkproduksjonen kan inneholde både "falske" setningsstartere, feil, nøling og annet "grums", så vel som bytting mellom ulike dialekter eller dialekttrekk (ibid.). I forlengelsen av dette kan vi også legge til det som kan omtales som *ferdigheter* i språk, som kan forstås som det mer instrumentelle og formfokuserte som f.eks. hvordan ord og setninger bøyes og hva de betyr.

3.1.4 Noen "folkelige" vurderinger av språk

Som vi var inne på over, er et gjennomgående trekk ved undersøkelser av folks språkkunnskaper, respondentenes manglende evne til å karakterisere årsaker når de f.eks. gjenkjenner det vi kan kalle ugrammatisk språk. Her ser man at respondentene avviser setninger som uakseptable og kommer med det de anser som bedre alternativ, men at de ikke er i stand til å isolere eller beskrive feilene de finner. Samtidig tvinges ofte respondentene, når de forsøker å forklare korreksjonene sine, til å reformulere seg selv og de foreslåtte reglene sine, på grunn av manglende kunnskap om generalisering (Niedzielski & Preston 2000, s. 271).

Det skal altså ikke stå på viljen til å forsøke å finne forklaringer og løsninger på syntaktiske "problem", men mange av respondentene i folkelingvistiske undersøkelser uttrykker samtidig misnøye ved at de må ta høyde for bl.a. pragmatikk og andre sentrale argument. I stedet kommer de heller med utsagn som: "Det kommer an på konteksten, egentlig" (ibid., min oversettelse). I noen undersøkelser som Niedzielski og Preston viser til innrømmet også de fleste av respondentene lett at de ikke var i stand til å beskrive et strukturert system i språket, men de unnskylder seg ikke for det. Faktisk så anklager de heller ofte systemet slik de lærte det i grammatikkundervisninga på skolen, og hevder at ingen morsmålsbrukere egentlig følger regelsystemet. De mener også at systemet er ufullstendig fordi det kun beskriver klasseromsvarianter og formelle varianter, men ikke tar høyde for hverdagsbruken av språket (ibid.). For mange respondenter er imidlertid denne "ufullstendigheten" i regelsystemet kun en forventet tilstand, da de ikke anser språkbruk som regelbundet atferd, men heller er mer opptatt av om en gitt setning høres naturlig ut eller ikke. Denne vektlegginga av "naturlighet" kombinert med et fokus på forklaring og begrunnelse gjør at mange respondenter kan identifisere noen setninger som korrekte, men de sier samtidig at disse setningene aldri egentlig blir brukt (Niedzielski & Preston 2000, s. 273).

Andre eksempler som ser ut til å være generelt etablerte blant vanlige språkbrukere er distinksjoner mellom og blant ord, og her finner vi blant annet semantiske distinksjoner av *synonymer* (Niedzielski & Preston 2000, s. 268). For hvorfor skulle to ord fortsette å eksistere hvis det ikke var noen praktiske forskjeller mellom dem (til tross for hva ordboka sier)? Folk er selvsagt klar over at virkelige synonymer eksisterer, men de ser ut til å knytte dem til region, formalitet eller en annen klassifiserende faktor som kan rettferdiggjøre eksistensen av to forskjellige merkelapper på samme ting. Noen respondenter innen folkelingvistiske studier hevder også å finne leksikalske elementer som ikke har noen mening, og beskriver dem som ord du kun legger til for å få mer "trykk" (emphase) og som gjør ytringa mer fargerik. Det som i lingvistiske termer blir kalt diskursmarkører, som innafor det norske språkområdet vil kunne inkludere ord som "lissom", "bare" og "sånn" (se f.eks. Hasund, Opsahl & Svennevig 2012), blir altså av vanlige språkbrukere gjerne ansett som meningsløse, eller til og med "dumme" eller tegn på "dårlige vaner". Den samme "meningsløsheten" blir også gjerne tillagt slang og uanstendighet (obskønitet) som banning o.l. (Niedzielski & Preston 2000, s. 268).

3.2 Forestillinger og ideologier knytta til språk

Folkelingvistikken studerer alt fra folks forestillinger om hva språk er og hvordan man lærer seg språk, til oppfatninger om språklig variasjon. Forskere innafor dette feltet mener at systematisk kunnskap om vanlige folks lingvistikk utgjør viktige bidrag til forståelsen av både sosiale og individuelle språkforhold, fordi språkbrukerne heller agerer og reagerer ut fra egne forestillinger om språket enn ut fra språkforskernes beskrivelser (Bijvoet & Fraurud 2015, s. 109-110). Feltet overlapper dermed andre paradigmer som f.eks. forskning på *språkholdninger*, der fokuset hovedsakelig ligger på folks følelser knytta til ulike språklige fenomen, forskning på *språkideologier*, som ofte omhandler den dominerende diskursen i et samfunn slik den avspeiles i bl.a. medier og politiske dokumenter, og den i hovedsak *pedagogisk orienterte forskninga* om språklig bevissthet (ibid.). Sistnevnte kan i denne studien knyttes til teorier om (skandinavisk) nabospråksforståelse, og nabospråksundervisning i skandinaviske skoler.

Holdninger generelt, og dermed også språkholdningene våre, kan sies å fungere som et filter som forteller oss hva vi kan forvente, hva vi bør unngå og hva vi kan få ut av den samhandlinga vi deltar i (Johansen 2005, s. 63). Med andre ord fungerer altså holdningene som et personlig arkivsystem som gir oss psykisk trygghet og får oppfatningene og vurderingene våre til å framstå som stabile og konsistente. Ved å aktivere holdningene våre kan vi plassere nye hendelser i sammenheng med gamle og bekrefte for oss selv at verden ikke er kaotisk, men derimot stabil og forståelig (ibid.).

Språkholdninger knyttes gjerne til tre komponenter: Den *kognitive komponenten* er aktiv i det øyeblikket man legger merke til den sosiale symbolverdien til en språkvarietet, og her kommer blant annet *stereotypier* knytta til språk inn. En *affektiv* eller *vurderende komponent* tar stilling til varieteten på estetisk grunnlag, mens den *konative komponenten* har å gjøre med tendensen til handling på grunnlag av språkvarieteten man har hørt (Johansen 2005, s. 67). Differensieringa mellom den kognitive og den affektive komponenten kan imidlertid hevdes å skape et falskt skille som kan antyde at de med mye kunnskap om et objekt har mindre følelsesladde holdninger til objektet enn de som ikke har så mye kunnskap, eller at de følelsesladde holdningene generelt baserer seg på mindre kunnskap enn de mindre følelsesladde. Det er derimot ikke nødvendigvis slik at den affektive delen av en holdning blir mindre framtredende desto mer kunnskap man har om objektet, og følelser kan like gjerne være basert på mye kunnskap som noe annet (Johansen 2005, s. 71).

Vi liker kanskje ikke å innrømme det, men språkbrukere har nok en tendens til å tenke at språk og språkbruk generelt kan deles i to grupper, "normalt" – det språket en selv har eller

skulle ønske at en hadde – og "feil" eller "rart" – det språket "andre folk" snakker. I dagligtalen erstatter vi gjerne disse termene med de litt mildere begrepa "passende" og "upassende", noe som virker å være spesielt gjeldende når det gjelder holdninger knytta til regionale eller etniske dialekter og deres plass i samfunnet (Van Herk 2012, s. 148). Hvor stor del av folks språkholdninger som faktisk reflekterer deres responser til språklig input, og hvor mye som kommer fra *forestillinger* eller *forventninger*, er imidlertid vanskelig å si noe om. Mennesker handler også gjerne tvers av det de vet, følelsene sine og eventuelle overbevisninger – som oftest for å slippe sosiale følger. I stedet har de en tendens til å følge strømmen og "jatte med" de holdningene som eksisterer (Johansen 2005, s. 69).

På bakgrunn av den beskrivelsen som er gitt over, er det vanskelig å si noe sikkert om de språkholdningene som finnes i Kosegruppa DK, i og med at medlemmene ikke har vært "utsatt" for en holdningsrangerende skala eller et språklig materiale de skal vise holdninger til. Mer relevant er det kanskje derfor å se holdningsbegrepet i sammenheng med de *forestillingene* og *oppfatningene* om språk som de danske og norske medlemmene i Kosegruppa DK uttrykker, i tillegg til de språkideologiene som kommer til uttrykk i gruppa. Analysen kan dermed sies å rette seg mer mot det *refleksjonsnivået* medlemmene her har om språk og egne holdninger og stereotypier.

Når man har å gjøre med et nabospråk, slik de danske medlemmene i Kosegruppa DK har, er det likevel viktig å være bevisst på eksisterende holdninger til språk og språkbruk. Hårstad (2015, s. 34) peker på at det reint lingvistiske lett kan bli underordna når holdningsaspektet trekkes inn i språkforståelsen, og at et asymmetrisk forhold mellom to språkgrupper som f.eks. norsk og dansk kan påvirke holdninga til forståelse. Her kommer begrepa *språkelastisitet* og *språkklima* inn. Førstnevnte er knytta til en velvillighet til å tilpasse seg språklig i en kommunikasjonssituasjon, mens *språkklima* i sammenheng med denne studien henger sammen med den ulike kulturhistoriske – og dermed språkhistoriske – utviklinga i Norge og Danmark. Denne utviklinga kan sies å ha bidratt til forskjeller i språkklimaet til de ulike landa, noe som igjen virker inn på den språklige elastisiteten hos den enkelte språkbruker (Hårstad 2015, s. 34).

Før vi tar for oss metodedelen av denne studien, vil jeg til slutt gjøre kort rede for noe av det danske språkklimaet, og med det gi et bilde av det utgangspunktet de danske medlemmene i Kosegruppa DK har for å diskutere norske språkforhold.

3.3 Den danske språksituasjonen

Som vi var inne på i forrige kapittel, kan Norge sies å stå i en særposisjon i forhold til de andre

skandinaviske landa når det gjelder bruken av ulike talemål (jf. Torp 2004b). Også i Danmark (og Sverige) har man tradisjonelt hatt markerte geografiske dialektforskjeller, men i dag viser studier at det danske talespråket i løpet av de siste 50 årene har utviklet seg til å bli stadig mer ensartet (Maegaard, Pharao, Quist, Pedersen & Kristiansen 2011). En konsekvens av dette er at det helst bare er eldre mennesker på landsbygda som snakker det som mange kanskje vil omtale som ”ekte dialekt”, og de aller fleste dansker ville nok dessuten nærmest automatisk legge bort en eventuell lokal dialekt når de snakker med folk fra andre deler av landet (Torp 2004b, s. 40).

Tidligere språkviter ved Københavns Universitet Inge Lise Pedersen hevder at en stor grad av standardisering preger danske talemål og at de tradisjonelle dialektene er i ferd med å bli utryddet[13] (2003, s. 9). Pedersen begrunner dette blant annet med at Danmarks tidlige modernisering av landbruket, en dominerende hovedstad og en sterk språklig standard-ideologi førte til at den talte standarden fikk fotfeste i rurale strøk tidligere enn det som var tilfellet i nabolanda. Denne utviklinga var så godt som fullført innen 1960, og etter dette ble dialekter sjelden overført til neste generasjon (Pedersen 2003, s. 9). Dette betyr imidlertid ikke, sier Pedersen, at det nå kun eksisterer en total lingvistisk standardisering; ”[m]*uch spoken standard Danish still has regional features, and there is a certain polarization between an older standard perceived as more sedate and a younger standard connoting dynamism, characterized by more variants from Low Copenhagen*” (Pedersen 2003, s. 9). Det er altså ikke slik at det ikke lenger finnes regionale særpreg i dansk talemål, men folk snakker mindre og mindre dialektalt enn det de gjorde tidligere. Samtidig viser studier at når dansker slutter å bruke dialekttrekk, så er det som regel et københavnsk trekk de skifter til (Maegaard, Pharao, Quist, Pedersen & Kristiansen 2011).

En annen side ved den danske språksituasjonen gjelder språkimport fra først og fremst engelsk. Vikør (2010, s. 16) hevder at danskene er kjent for sin avslappa holdning på dette området, både når det gjelder engelske ord, engelsk stavemåte og bruken av engelsk innafor stadig flere områder. Tendensen er dermed at moderne lånord fra engelsk gjerne overføres til dansk uten særlige endringer i stavemåten (Thøgersen 2007). I Norge er situasjonen imidlertid litt annerledes. Her er tendensen at engelske lånord *norvagiseres* eller *fornorskes*[14] og altså

[13] For en detaljert beskrivelse av dialektutviklinga i Danmark, se Pedersen, Inge L. (2003). “Traditional dialects of Danish and the de-dialectalization”. I *International Journal of the Sociology of Language*.

[14] "Norvagisering" vil si at man gir importordet norsk stavemåte, men ingen endring av fonologen, mens "fornorsking" vil si at man finner et norsk ord (ofte kalt et ”avløserord”) for importordet – altså at både stavemåte og uttale endres (Sandøy 2014, s. 1).

gjennomgår en språkstrukturell tilpasning, slik at ordene stemmer mer overens med norsk stave- og talemåte (Sandøy 1997). I analysen av denne studien vil vi se eksempler på nettopp slike tendenser i Kosegruppa DK når medlemmene diskuterer språket i SKAM.

Den store graden av standardisering i tillegg til en avslappet holdning til bruken av engelsk i det danske språket, kan nok sies å være grunnen til at nettopp Danmark har blitt ansett for å være det minst språkbevisste samfunnet i Skandinavia. I en mellomposisjon finner vi Sverige, mens Norge er ansett som det mest språkbevisste av de tre landa (Hårstad 2015, s. 35). Med dette menes at danskene i større grad tar språksituasjonen for gitt og sjelden stiller spørsmål ved språklig variasjon og utvikling, mens nordmennene på sin side har hatt språkstrid som en viktig del av sin nasjonalhistorie gjennom store deler av 1900-tallet (ibid.). Språk har altså vært et politisk tema på en helt annen måte i Norge enn i Danmark, noe som ikke overraskende kan sies å ha påvirket det generelle språkklimaet i de to landa og derfor også individuelle språkholdninger.

4. Metode

Boyd og Ericsson hevder at så godt som all sosiolingvistikk er *empirisk* (2015, s. 15). I dette ligger at siden sosiolingvister anser språk og samfunn som uadskillelige, så må man finne ut hvordan språk faktisk blir brukt i reelle sosiale kontekster. Dette betyr, sier Boyd og Ericsson, at heller enn å bare stole på folks rapporter om egen og andres språkbruk, så samler sosiolingvistisk forskning inn observasjoner, innspillinger og taleres utsagn om språk slik det faktisk anvendes i samfunnet og analyserer dette (ibid.). Boyd og Ericsson peker også på et annet perspektiv ved sosiolingvistikkens empiriske grunnlag, nemlig at all språkbruk anses som interessant for forskningsformål (ibid.). Dette betyr at en avhandling kan basere seg på få samtaler i en hverdagskontekst eller studere store *korpuser* med mange tekster eller transkripsjoner av talespråk. Begge typer kan være like interessante og ha like stor forskningsmessig verdi. Denne masteravhandlingen baserer seg nok mest på sistnevnte, altså et stort antall skrevne tekster hentet fra diskusjonsfeltet i Kosegruppa DK.

4.1 Metodebruk innen folkelingvistikken

Det folkelingvistiske feltet kan tilby perspektiv og metoder som kan være til nytte i mange ulike språkvitenskapelige undersøkelser, blant annet knytta til språkutvikling, språkinnlæring og språkanvendelse (Bijvoet & Fraurud 2015, s. 111). Et viktig spørsmål her er hvilken språklig virkelighet ulike individer og grupper anser at de er omgitt av i hverdagen, og en vanlig tilnærming til dette spørsmålet er, som vi var inne på over, gjennom innsamling og analyse av tale og tekst – altså språklig produksjon. For å forstå hvordan de enkelte språkbrukerne påvirkes av denne språklige virkeligheten, må vi imidlertid også vite noe om hvordan de subjektivt tolker denne, dvs. hvordan de oppfatter at andre snakker og også hvordan de oppfatter at de selv snakker (ibid.). Derfor må studier av språklig *produksjon* ses i sammenheng med studier av språklig *persepsjon*, og omfatte både kognitive og følelsesmessige aspekter av folks konstruksjoner av det språket og den språklige variasjon de omgis av (ibid.).

Den kognitive persepsjonen kan vi si er knytta til sosiolingvistisk bevissthet, mens den følelsesmessige persepsjonen blant annet omhandler holdninger til språk (Bijvoet & Fraurud 2015, s. 114) I tilknytning til Kosegruppa DK vil empirien nettopp bestå av en kombinasjon av produksjon og persepsjon. Tekstmaterialet som er valgt ut her, viser både hvordan medlemmene faktisk anvender språket når de skriver i diskusjonsfeltet, men også medlemmenes kommentarer om egen og andres språkbruk. Som nevnt tidligere i denne studien har vi altså å

gjøre med en metadiskurs på Kosegruppa DK, og et naturlig metodevalg her vil derfor være *diskursanalyse.*

For å få tilgang til både folks kognitive persepsjon og deres følelsesmessige persepsjon kombinerer folkelingvistiske studier ofte to eller flere ulike metoder (Bijvoet & Fraurud 2015, s. 114). Dette betegnes gjerne som metodetriangulering og brukes som et verktøy for å finne mønster og svare på en studies angitte spørsmål. Før jeg går nærmere inn på diskursanalyse som metode, vil jeg derfor først si noe om *fenomenologi* i tilknytning til SKAM som et sosialt språkfenomen.

4.2 Fenomenologi

Professor i sosiologi Aksel Tjora skriver at "*[f]enomenologi* tar utgangspunkt i Edmund Husserls (1962) filosofi og metode, hvor det primære studieobjektet er bevisstheten og hvordan fenomen framtrer for hver enkelt fra et førstepersonsperspektiv" (2017, s. 27). Videre skriver Tjora at Alfred Schütz (1970) knytta fenomenologien til sosiologien ved å hevde at faget bør være opptatt av hvordan samfunnsmedlemmene forstår ("make sense of") verden rundt seg i interaksjon med andre (ibid.). Vi kan benytte oss av fenomenologien som en metodologisk tilnærming til Kosegruppa DK, på den måten at vi her studerer hvordan medlemmene setter ord på hvordan de forstår sin (språklige) verden, knytta til det avgrensede fenomenet SKAM. Diskursanalysen kommer her inn når vi avgrenser fenomenet SKAM til å gjelde lingvistiske aspekt.

4.3 Diskursanalyse

Å gjøre en diskursanalyse innebærer at undersøkelsen i hovedsak alltid er kvalitativ (Palicki 2015, s. 200). Perspektivet innebærer en sentral plassering av samfunnsspørsmål, og gjennom språklige uttrykk studeres blant annet samfunnets normer, vurderinger og strukturer. Diskursanalysen forsøker på denne måten alltid å undersøke hvordan språk og samfunn er sammenfletta, og diskursanalytiske metoder egner seg derfor særlig for spørsmål som har å gjøre med språket som bærer av samfunnsvurderinger og normer (Palicki 2015, s. 195). Slike spørsmål handler ofte om ideologier, identitet, makt og vurderinger, og analysene forsøker å avsløre eller bevisstgjøre de forestillingene som finnes innebygd i språket, og koble disse sammen med samfunnsmessige fenomen (ibid.).

Diskursanalyse kan brukes som både teori og metode, og den anvendes for analyser av både talt og skrevet språk i tillegg til multimodale tekster. I diskusjonsfeltet på Kosegruppa DK

finner vi både skrift, bilder og videoklipp – altså multimodale innslag. I datamaterialet knytta til denne studien benyttes kun skrevet språk, men i illustrasjonen av de innlegga og kommentarene som er trukket fram i analysen, vil vi også finne billedlige uttrykks- og reaksjonsformer som *likes* (tommel opp), *kjærlighet* (hjerte) og *haha* (latteremoji)[15].

4.4 Vitenskapelig kvalitetssikring

Tjora peker på at i stedet for å tenke at metodene våre skal gjøre oss helt sikre på at vi har forstått ulike forhold eller fenomen "riktig", bør vi heller tenke at disse blant annet har gjort oss i stand til å utforske aktuelle temaer på en nyansert måte, med mulighet for kollegial vurdering og kritikk (Tjora 2017, s. 22). Samtidig mener Tjora at man som forsker heller ikke må være for ydmyk, for eksempel med tanke på forskningas gyldighet og relevans, men dyrke fram en så sterk kvalitetssans i det metodologiske og analytiske arbeidet at man trygt kan stå inne for de konseptene man utvikler. Å ikke redegjøre tilstrekkelig for dette, sier Tjora, vil føre til en svekket troverdighet for en stor mengde ellers gode forskningsprosjekter (2017, s. 23).

4.4.1 Validitet og reliabilitet

For at forskninga skal holde god vitenskapelig kvalitet, finnes det en rekke vitenskapelige prinsipper å holde seg til. To slike grunnleggende prinsipper man ofte kommer tilbake til i forbindelse med et forskningsprosjekt er *validitet* og *reliabilitet.* Kort sagt handler *validitet* om hvorvidt en studie faktisk undersøker det den sier den skal undersøke, mens *reliabilitet* handler om påliteligheten i en undersøkelse, dvs. om resultatet er det samme hvis undersøkelsen blir gjort på nytt og uansett hvem som gjennomfører undersøkelsen (Boyd & Ericsson 2015, s. 24-25). Skillet mellom validitet og reliabilitet er nok mest fremtredende i rent *kvantitative* studier, der synet på kunnskap og forskning gjerne omfatter troen på en virkelighet hvor det lar seg gjøre å finne ut hva som er sant, helt uavhengig av hvem som utfører forskninga.

I *kvalitativ forskning* og i forskning som ikke har et slikt positivistisk syn, slik som denne studien, blir derimot validitet og framfor alt reliabilitet mer uklare begrep, og grensa mellom dem utydelig (Boyd & Ericsson 2015, s. 25). En løsning i denne typen forskning er derfor å benytte seg av andre tilsvarende begrep. Forslag til slike begrep som kan sies å være bedre tilpasset den kvalitative forskninga, finner vi hos Aksel Tjora i *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2017). Han benytter de tre kriteriene *pålitelighet, gyldighet* og

[15] Se https://en.wikipedia.org/wiki/Facebook_like_button, for en mer detaljert beskrivelse av reaksjonsknappen på Facebook

generaliserbarhet som indikatorer på kvalitet i vitenskapelig forskning (Tjora 2017, s. 231). Det er disse kriteriene jeg også vil ta utgangspunkt i når jeg nå etter hvert skal redegjøre for innsamling, avgrensing og presentasjon av datamaterialet som denne studien bygger på.

4.4.2 Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet

Pålitelighet handler enkelt sagt om *intern logikk* eller *sammenheng* gjennom hele forskningsprosjektet, og her er blant annet forskerens forkunnskap og posisjon viktig (Tjora 2017, s. 231). Når vi har å gjøre med den fortolkende tradisjonen som kvalitativ forskning er basert på, er vi imidlertid innforståtte med at en fullstendig nøytralitet ikke kan eksistere. Det blir dermed viktig å redegjøre for egen posisjon og engasjement knytta til den aktuelle forskninga, hvordan dette kan komme til å prege forskningsarbeidet eller hvordan forskerens egen kunnskap og erfaring kan *brukes* i analysen og diskusjon av resultatet (Tjora 2017, s. 235). Tjora understreker at mye kunnskap om det aktuelle temaet kan være en fordel for å kunne stille presise spørsmål, men at dette også kan være en ulempe ved at man har med seg mange forutinntattheter (Tjora 2017, s. 236).

Knytta til denne masteroppgave og studiet av SKAM kan jeg som forskeren bak si at jeg, i likhet med medlemmene i Kosegruppa DK, har fulgt med på serien med stort engasjement. Jeg opplever også, i likhet med mange språklærere i Skandinavia, en stor begeistring for den interessen og oppmerksomheten norsk nå har fått utover landegrensene. Her må det også understrekes at formålet med hele studien ikke er å finne ut *om* SKAM har bidratt til en økt norskforståelse blant sine (danske) seere. Derimot går jeg ut fra at den *har* det, og formålet med denne studien er derfor å *underbygge* nettopp dette ved å beskrive en av arenaene der språklæring har foregått. Jeg leiter altså etter støtte for en allerede framsatt påstand og vil derfor i hovedsak trekke inn empiri og eksempler som illustrerer denne antakelsen.

Et middel til pålitelighet er også det som kan kalles *transparens*, som bidrar til en god og etisk gjennomtenkt formidling. Å gjøre forskningsarbeidet transparent krever at man systematisk registrerer valg underveis i prosjektet, men også at presentasjonen gir leseren innblikk i empiriske data og hvordan analysen av disse er gjennomført (Tjora 2017, s. 248). Dette kan knyttes til det tidligere nevnte begrepet *reliabilitet,* som også omhandler påliteligheten i en undersøkelse.

I studien av Kosegruppa DK vil det nok være en stor sjanse for at datautvalget, og dermed også analysen og drøftinga, ville blitt ganske annerledes om en annen hadde utført undersøkelsen, eller om jeg selv hadde gjort det samme om ett år. Innafor den kvalitative forskninga kan imidlertid dette anses som interessant heller enn en kvalitetsmessig svakhet, og

det er viktig at man er åpen for å kunne justere bruk av teori og perspektiv til det som framstår som interessant i den empiriske analysen (Boyd & Ericsson 2015, s. 25). Likevel, eller kanskje nettopp derfor, er det viktig å gjøre rede for de valg man har tatt i forbindelse med en studie, og her inngår blant annet prosessen rundt innsamlinga av datamaterialet som danner studiens empiriske grunnlag.

Gyldighet og *generaliserbarhet* er knytta til forskningas *relevans* utover de enheter som faktisk er undersøkt (Tjora 2017, s. 231). *Gyldigheten* til en forskningsstudie handler om en *logisk sammenheng* mellom prosjektets utforming og funn, og de spørsmålene man søker å finne svar på (ibid.). Dette kan ses som en parallell begrepet *validitet* og omhandler spørsmål om hvorvidt de svarene vi finner i vår forskning, faktisk er svar på de spørsmålene vi forsøker å stille. Ved å redegjøre for de valga vi tar for eksempel når det gjelder metoder for utarbeiding av datamateriale og teoretiske innspill til analysen, inviterer vi leseren til kritisk å ta stilling til forskningas relevans og presisjon (Tjora 2017, s. 234).

Kunnskap ved konsepter eller teorier må, ifølge Tjora, kunne ha en gyldighet utover studerte caser eller utvalg for å kvalifisere som god forskning (2017, s. 23). Han trekker fram begrepet *konseptuell generalisering*, som vil si at man ved kvalitativ forskning kan utvikle konsepter, typologier eller teorier som vil ha relevans for andre tilfeller enn bare det som er studert (Tjora 2017, s. 239). Knytta til denne masteroppgava vil drøftinga gå ut fra en generalisering av de danske medlemmene i Kosegruppa DK til å gjelde dansker som ser på SKAM generelt. Dermed vil altså antakelsen om at SKAM har bidratt til økt norskforståelse blant de danske medlemmene av Kosegruppa DK, overføres til en teori om at SKAM har bidratt til økt norskforståelse blant danske seere generelt.

Språkviter Lena Lind Palicki hevder at når man gjør en diskursanalyse er det ikke tilstrekkelig å samle inn tekster. Man må også innhente kunnskap om konteksten (2015, s. 199). I samband med dette kan vi igjen trekke inn Tjora, som mener at for å sikre relevans ut over de dataene som er analysert i et prosjekt, kan man benytte tidligere forskning og teorier som støtter opp under en større gyldighet og generaliserbarhet (2017, s. 246). I denne studien vil datainnsamlinga fra Kosegruppa DK være *primærmaterialet*, altså de tekstene som analyseres med språkvitenskapelige verktøy. I tillegg vil jeg i analysen, og spesielt i drøftinga i stor grad anvende et *sekundærmateriale* for å få forståelse for sammenhengen mellom SKAM og norske språkforhold, og for å kontekstualisere de forutsetningene jeg har for å komme med en såpass sterk påstand som at SKAM har bidratt til økt norskforståelse blant sine danske seere.

4.5 Innsamlingsprosessen – utvalg og avgrensning

Hva som kan regnes som relevant kontekstuelt materiale i forbindelse med en studie kan være vanskelig å avgjøre. Kosegruppa DK kan som tidligere nevnt regnes som et eget lite samfunn, og med over 43 000 medlemmer (pr. 27.04.18) er det vanskelig å få overblikk over den kompleksiteten som finnes, innafor et masterprosjekt som dette. Jeg anslår at Kosegruppa DK består av tusenvis av innlegg, og hvert innlegg følges igjen opp av et ulikt antall kommentarer. Noen innlegg danner utgangspunkt for diskusjoner som inneholder et svært stort antall kommentarer, mens andre innlegg kanskje bare får én kommentar. Når det empiriske utvalget til denne masteroppgava ble gjort og relevansen av utvalget bedømt, var formålet med denne studien veiledende i arbeidet med å plukke ut de innlegga og kommentarene som på en tydelig måte kunne støtte oppgavas formål, nemlig å underbygge antakelsen om at SKAM har bidratt til økt norskforståelse. Med utgangspunkt i Kosegruppa DK ønsket jeg også å illustrere *hvordan* slike lingvistiske samtaler kan foregå. Jeg tok i utvelgelsesarbeidet også hensyn til medias omtale av serien, for å få en pekepinn på hva det norske og danske samfunnet generelt har bitt seg merke i når det gjelder forholdet mellom SKAM og norske språkforhold.

De aller fleste innlegga på Kosegruppa DK handler om andre aspekter ved SKAM enn det som har med språk å gjøre, og de kunne altså ikke sies å være til hjelp for å forklare hvordan medlemmene forholdt seg til norske språkforhold og deres forståelse av disse. Mange innlegg berører derimot temaer som kan knyttes til norske språkforhold, men diskusjonene av disse utviklet seg ikke spesielt mye og skapte generelt lite engasjement, noe som gjorde at jeg valgte å ikke inkludere dem i dette arbeidet. Altså ble det valgt ut kun enkelte innlegg og tilhørende kommentarer, som tydelig kunne illustrere og underbygge formålet med min undersøkelse.

I en Facebook-gruppe finnes det et søkefelt for gruppas diskusjonsfelt, slik at man lettere kan finne spesifikke innlegg basert på søkeord eller -setninger. I min datainnsamling fra Kosegruppa DK valgte jeg i første omgang å benytte søkeordene ’norsk’, ’språk’, ’sprog’, ’skandinavisk’, ’skamsk’ og ’skamdinavisk’ for å finne innlegg som kunne ha særlig relevans for problemstillinga i denne oppgava. Innlegga og kommentarene som kom ut fra disse søkeorda, ledet meg inn på flere avstikkere som f.eks. hvor ”sødt” og ”nuttet” danskene synes norsk er. Ut fra dette gjorde jeg et utvidet søk med ’norsk sødt’ og her fikk jeg opp utrolig mange innlegg som bekreftet en slik oppfattelse av det norske språket blant mange av de danske medlemmene i gruppa. Det sier seg kanskje selv at jeg med denne avgrensninga knytta til søkeord har tatt for meg en nokså liten del av alle de språkrelaterte temaene som blir diskutert og kommentert i Kosegruppa DK. Men en slik avgrensing var likevel nødvendig med tanke å få et datamateriale som var håndterlig innafor dette prosjektets rammer.

Som allerede nevnt er det innen kvalitativ forskning viktig at man er forberedt på å måtte justere bruk av teori og perspektiv til det som framstår som interessant i den empiriske analysen. I arbeidet med denne studiens analyse og drøfting ble det for eksempel mer og mer aktuelt å også si noe om interessen for norske filmer og tv-serier utover SKAM, da medlemmene i Kosegruppa DK aktivt etterspurte og diskuterte dette som en forlengelse av begeistringa for det norske språket. Datamaterialet som denne studien bygger på, er innlegg og kommentarer som ble publisert på Kosegruppa DK mellom november 2016 og august 2017. I dette tidsrommet var det svært høy aktivitet i gruppa og man kan anslå at i hvert fall hundrevis av innlegg og kommentarer ble postet daglig. Formen på innsamlingsdataene er bilder i form av skjermdump, og sammenlagt består materialet av 181 skjermdumper. Disse skjermdumpene inneholder 27 selvstendige innlegg, noe som vil si at de resterende 154 skjermdumpene består av kommentarer ujevnt fordelt på disse innlegga. Her har noen innlegg fått under 10 kommentarer mens andre har fått over 140, men et sted mellom 20 og 40 kommentarer virker å være det gjennomsnittlige. I tillegg kommer også skjermdumpen av innlegget til Bertel Haarder, som vist i bakgrunnskapittelet ovenfor.

Etter innsamlinga ble datamaterialet sortert og kategorisert tematisk ut fra hvilke deler av den norske språksituasjonen de omhandlet. Alt materialet er gjennomgått, men 13 innlegg og 30 kommentarer som var særlig knytta til denne oppgavas formål ble valgt ut for nærmere analyse. I tillegg kommer en del direkte sitat henta fra kommentarfeltet i gruppa. De innlegga, kommentarene og sitata jeg har valgt å trekke fram i analysen blir altså kun et utdrag og av det som finnes av den språklige diskusjonen i Kosegruppa DK. Likevel anser jeg utvalget som noenlunde representativt for denne språkdebatten og jeg mener at det vil illustrere hvordan språklige tema her har vært en essensiell del av SKAM-universet i sosiale medier.

4.6 Presentasjon av datamaterialet

I formidlinga av kvalitativ forskning kan bruken av sitater fra intervjuer, utdrag fra observasjonsnotater eller dokumenter og lignende bidra til å gi leseren mulighet til å komme "tettere på" empirien enn om bare forskerens tolkning hadde blitt presentert. Hvor mange slike utdrag man har plass til, varierer fra prosjekt til prosjekt, men i vitenskapelig publisering vil det som regel være et poeng å bruke utdrag for å illustrere mangfoldet i datamaterialet (Tjora 2017, s. 249). I en del av skjermdumpene som presenteres i analysen, har jeg bevisst valgt å inkludere informasjon om antall reaksjoner og kommentarer innlegget eller kommentaren har fått (jf. fotnote s. 3), da jeg mener dette sier noe om engasjementet rundt det aktuelle temaet. Jeg har

også valgt å presisere om skjermdumpen som presenteres, er et *innlegg* eller en *kommentar*. Dette er for ordens skyld fordi innlegg ofte illustrerer hvordan diskusjonen av et bestemt tema begynte, mens kommentarer knytta til bestemte tema, kan være en utvikling fra et innlegg som opprinnelig omhandlet et helt annet tema. Empirien i denne oppgava har som jeg har vært inne på tidligere status som *illustrativ.* Det vil si at det datamaterialet som presenteres i analysen, er ment for å illustrere hvordan danske og norske seere av SKAM diskuterer og forhandler om "sannheter" om det norske språklandskapet.

Det kan være vanskelig å skulle sette et klart skille mellom analyse og drøfting da dette er to deler av forskningsarbeidet som henger tett sammen og gjerne går litt i hverandre. Med hensyn til denne masteroppgavas lengde og struktur har jeg likevel valgt å ha to separate kapittel. Den fortolkende tilnærminga vil derfor hovedsakelig ligge i drøftingsdelen av denne studien, hvor jeg vil knytte funnene fra Kosegruppa DK sammen med antakelsen om at SKAM har bidratt til økt norskforståelse blant flere av sine seere.

4.7 Studiens sekundærmateriale

Sekundærmaterialet i denne studien vil i hovedsak være undersøkelsene *Håller språket ihop Norden* (2005) og *Inter-skamdinavisk* (2017), som ble presentert i bakgrunnskapittelet. I tillegg vil jeg også trekke inn Marianne Rathje sin spørreundersøkelse *Jeg bruger dem KUN når jeg snakker med folk som også ser SKAM. SKAM-sprog i dansk* (2018). Denne undersøkelsen ble utført i januar 2017 på Facebook-gruppene Kosegruppa DK og Kosegruppa - ung, som består av SKAM-fans og hadde hhv. 46.000 medlemmer og 750 medlemmer da undersøkelsen fant sted. Spørsmålene Rathje ville ha svar på, omhandlet hvordan den norske tv-serien SKAM egentlig har påvirket den danske språkbruken, om seerne har tatt ord med seg fra serien inn i deres egen hverdagsspråkbruk og i så fall hvordan og hvorfor. Undersøkelsen fikk 621 svar, der 95 % av respondentene var kvinner. Mht. alder var respondentene mellom 10 og 70+ år, og den aldersgruppa som de fleste tilhørte var 15-19 år (37 %) og 20-29 år (30 %) (Rathje 2018, s. 2).

Som vi allerede har sett flere eksempler på i bakgrunnskapittelet ovenfor, har SKAM generelt, men også språket i serien blitt svært mye omtalt i ulike medier de siste to årene. Jeg vil derfor også i drøftinga av denne studien referere til noen avis- og tidsskriftartikler, fra blant annet NRK og den danske avisa *Politiken,* som støtte for argumentasjonen min.

Både undersøkelsen *Håller språket ihop Norden* (2005) og *Inter-skamdinavisk* (2017) brukte kvantitative metoder for å undersøke ungdommers leseforståelse, lytteforståelse og

holdninger til norsk og andre skandinaviske språk. Jeg benytter meg som nevnt av den kvalitative metoden diskursanalyse for å peke på funn som kan støtte denne studiens formål. Min analysemetode er dermed ganske forskjellig fra den som er brukt i nevnte undersøkelser, og viser "bare" min tolkning av tekstutdraga som trekkes fram i analysen. Det er dessuten vanskelig å sette et konkret mål på om, og i så fall hvordan den norske språkforståelsen har styrket seg på grunn av SKAM. Man vet heller ikke om medlemmene av Kosegruppa DK i utgangspunktet hadde høy forståelse av norsk og om de allerede før de så serien hadde en positiv tilnærming til det norske språket. Jeg kan derfor ikke trekke noen endelige slutninger om faktisk forbedring av språkforståelse ut av min analyse, tolkning og drøfting, men studien belyser fenomenet SKAM og dets mulige påvirkning på (unge) danskers forståelse av norsk språk og det norske språksamfunnet.

4.8 Observasjon i sosiale medier

Internett har med årene utviklet seg til å inneholde en rekke åpne *fora* med bred deltakelse gjennom *sosiale medier*, og det er derfor relevant å anse Internett som en arena for observasjonsstudier (Tjora 2017, s. 84). Opplevelsen av at nettstedene nettopp er *steder, samfunn* eller *virtuelle fellesskap*, støtter også idéen om at man kan gjøre observasjoner på Internett (ibid., s. 85). Kosegruppa DK er et slikt forum eller fellesskap som er lett tilgjengelige for observasjon, noe som gjør det mulig å drive det Tjora kaller for *skrivebordsbasert etnografi* (2017, s. 49). Jeg har i innsamlingen av datamaterialet til denne studien besøkt Kosegruppa DK som passiv observatør og studert interaksjonen som foregår her. Det at kommunikasjonen som sagt er tekstbasert, gjorde dessuten at jeg slapp å benytte meg av opptaksutstyr eller å gjøre transkriberingsarbeid for å få med meg detaljene – slik tilfellet gjerne er i observasjon av muntlig kommunikasjon.

4.8.1 Etiske aspekt ved analyse av Kosegruppa DK

Etiske hensyn vil kunne begrense hva slags innsyn man kan gi ved presentasjon av en forskningsundersøkelses empiriske data. Dette betyr at vi som forskere må balansere hensyn til presentasjon av detaljer og etiske hensyn knytta til å beskytte forskningsdeltakernes personlige data (Tjora 2017, s. 250). I tilknytning til studier av *tilgjengelige diskusjoner* på sosiale medier, slik som vi finner i Kosegruppa DK, må vi for eksempel vurdere hvorvidt de som deltar i disse diskusjonene, oppfatter dem som åpne eller lukkede. Her er det imidlertid viktig å huske på at det ikke er opplagt at medlemmenes ytringer på nettet er offentlige, selv om de ligger åpent

tilgjengelig. Mangelen på fysisk interaksjon mellom deltakerne i et nettforum kan dessuten gjøre at medlemmene føler seg mer anonyme enn i virkelige diskusjoner og at de dermed opptrer mer åpne og direkte. Dette er noe man må ta hensyn til når man gjør nettbaserte observasjoner.

På ett og samme nettforum, slik som Kosegruppa DK, kan de forskjellige medlemmene ha ulik oppfatning av hva som er privat og offentlig. Dette kan sies å gjelde spesielt ved bruken av sosiale medier, der ikke alle er like oppmerksomme på innstillinger for personvern og publisering av lokasjonsdata. Forskeren må derfor ta hensyn til forskjellen mellom hva folk selv anser som privat og hva som juridisk sett eller teknisk sett er offentlig. En tommelfingerregel kan være at jo strengere adgangsbegrensningen til et nettforum er, jo større forsiktighet bør forskeren utvise (Enebakk 2015).

En annen viktig faktor å tenke på ved forskning i blant annet sosiale medier er at dersom forskeren samler inn personopplysninger eller sensitiv informasjon om deltakere i et nettforum, kan det være nødvendig å innhente fritt og informert samtykke. I dette ligger at deltakerne blir gjort oppmerksomme på at vi er interesserte i å bruke forumet til forskning, og at det blir informert om hvordan identiteter vil beskyttes, samt at det inviteres til spørsmål og eventuelle motforestillinger (Tjora 2017, s. 86). Det er imidlertid flere vanskeligheter knytta til det å innhente samtykke i digitale fora. For det første kan en forespørsel om samtykke til deltakende observasjon virke ødeleggende på den samhandlingen som forskeren vil studere. For det andre er deltakelsen gjerne flyktig, mens informasjonen man ønsker å bruke kan være lagret og tilgjengelig. Dette gjør at det kan være vanskelig å få tak i personene man ønsker samtykke fra i etterkant. For det tredje kan folk dessuten utgi seg for å være en annen enn den de faktisk er, noe som gjør at forskeren ikke kan være helt sikker på at samtykke er innhentet fra den man ønsker å innhente samtykke fra (NESH 2014). Her kan det dessuten understrekes at det vil være en forskjell på om forskeren bare innhenter informasjon eller om forskeren aktivt deltar i forumet. Forskeren bør f.eks. gi seg spesielt til kjenne hvis han eller hun aktivt deltar i et forum med adgangsbegrensninger (ibid.).

Et siste moment som kan trekkes frem, er knytta til publiseringen av resultatene fra internettforskning. I de etiske retningslinjene til den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), lansert på nett 18. desember 2014, står det at materialet vanligvis må anonymiseres for å verne om privatlivets fred og for å unngå skade og urimelige belastninger for personene det forskes på. Her er faren for indirekte identifisering ofte stor, fordi sitater og formuleringer lett kan gjenfinnes ved søk på Internett. Det er dermed ikke tilstrekkelig å fjerne personnavn, så lenge både sitater og navn på blogger og nettfora kan

gjøre det mulig å identifisere personene (Enebakk 2015). Igjen blir det derfor viktig å tenke på hva slags type informasjon og opplysninger om deltakerne som presenteres i et forskningsprosjekt, f.eks. om dette må anses som sensitiv informasjon.

Kosegruppa DK har status som en "lukket" gruppe, noe som gjør at innlegga ikke synes for samtlige Facebook-brukere, men kun for dem som har fått godkjent en forespørsel om å være medlem av gruppa. Når det gjelder Kosegruppa DK, er imidlertid mitt inntrykk at alle som søker, blir godkjent som medlem, noe som underbygges av at gruppa i skrivende stund har over 43 000 medlemmer (pr. 27.04.18). Jeg går også ut fra at medlemmene mest sannsynlig er klar over at alle medlemmer kan se alle innlegg og kommentarer, og at gruppa dermed kan anses som en ganske offentlig diskusjonsarena. Når det gjelder den posisjonen jeg har inntatt som observerende forsker, bør det nevnes at jeg ikke selv har deltatt i noen av de språkdiskusjonene som har foregått i Kosegruppa DK, men heller inntatt en "flue på veggen"-posisjon. Jeg har altså ikke informert medlemmene i gruppa at jeg vil bruke samhandlinga som foregår her i forskningssammenheng, og jeg har heller ikke benyttet meg av en potensiell mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål til medlemmene. Grunnen til dette er at det kunne blitt ganske tidkrevende, både å skulle kontakte alle personene som på en eller annen måte opptrer i denne studien, i tillegg til at de fleste av de innlegga og kommentarene jeg presenterer, kan dateres til så lenge som halvannet år tilbake.

I innlegg, kommentarer og sitat fra Kosegruppa DK, slik de presenteres i analysen, har jeg valgt å anonymisere deltakernes bilde og navn, og jeg anonymiserer også kjønn ved å bruke det personlige pronomenet 'hen'. Den informasjonen jeg oppgir, er om det er et norsk eller dansk medlem som uttrykker seg, og her går jeg ut fra en antakelse om at de som skriver på norsk er norske, og at de som skriver på danske er danske.[16] Jeg har også valgt å utelate den nøyaktige datoen for innlegg og kommentarer for å minimere muligheten til å finne tilbake til den opprinnelige skriveren. Det kan her også understrekes at denne studien ikke går inn for noen kritikk av medlemmene i Kosegruppa DK, og jeg røper, slik jeg ser det, ingen sensitiv informasjon om deltakerne her.

4.9 Metodekritikk

Før vi nå går over til analysen av denne masteroppgava, vil jeg til slutt peke på en antatt ulempe ved å basere en studie på datamateriale hentet fra en Facebook-gruppe. Denne ulempen har med

[16] Til en viss grad har dette latt seg etterprøve ved at jeg har besøkt profilen til den enkelte for å se på bosted osv. der det har latt seg gjøre.

datamaterialets tilgjengelighet å gjøre og kan knyttes til den tidligere omtalte påliteligheten eller reliabiliteten ved et vitenskapelig arbeid. For denne studien finnes all empirien spart, men hvis studien skulle blitt gjort på nytt finnes det likevel en risiko for at innlegg og kommentarer har blitt fjernet av medlemmene i Kosegruppa DK eller av Facebook-administrasjonen. Dette kan ses som et tilbakevendende problem innen forskning på internett, der ikke all informasjon nødvendigvis finnes for bestandig.

Det kan også poengteres at hvilke eksempel jeg har valgt å trekke fram for å underbygge problemstillinga i denne studien, kan anses som subjektivt, og analyse og tolkning har sånn sett allerede begynt i utvelgelsen av datamaterialet mitt. Som vi var inne på over er jeg som forsker heller ikke nøytral i inngangen til denne studien, men begynner med et bestemt syn, en fordom, en førforståelse av fenomenet SKAM, altså mitt utgangspunkt. Underveis vil jeg lese teori og gjøre analyser av datamaterialet mitt som vil kunne føre til endring av førforståelse, eller jeg kan ville kunne få en slags bekreftelse på forhåndsantakelsene mine.

5. Analyse av Kosegruppa DK

Jeg siger tusinde tak. Jeg har lært SÅ meget nyt her i Kosegruppa DK <3

- Dansk medlem i Kosegruppa DK.

Denne studien ser som sagt på den diskursive praksisen knytta til tv-serien SKAM som språklig fenomen. Stedet der denne diskursen utspiller seg, er i diskusjonsfeltet i den dansketablerte Facebook-gruppa Kosegruppa DK, hvor tekster produseres, konsumeres og kommenteres. Kommunikasjonen her må sies å være koblet til forventninger om hva medlemmene bør og ikke bør gjøre, som for eksempel å benytte seg av reaksjonsfunksjoner og å skrive innlegg og kommentarer om SKAM i positive termer. Slike forventninger styrkes også i beskrivelsen av gruppa, der det blant annet står at "Vi vil gerne have, at gruppen forbliver fyldt med kos, stemning og kjærlighet, så opslag, der ikke handler om Skam, vil blive slettet igen". På denne måten skapes det en sosial praksis der innlegg og kommentarer, altså den diskursive praksisen, kan reprodusere disse forventningene og dermed styrke praksisfellesskapet.

Under arbeidet med kategoriseringa av skjermdumpene fra Kosegruppa DK blir det synlig at norske språkforhold diskuteres og kommenteres på flere nivå. To overordna nivå her er innlegg og kommentarer som kan knyttes til et *holdningsfokusert* perspektiv, og innlegg og kommentarer som kan knyttes til et mer *instrumentelt* og *formfokusert* perspektiv. Denne todelinga danner utgangspunkt for tematiseringa i analysen. De holdningsfokuserte kommentarene knyttes til det vi i teorien omtalte som *kompetanse* om språk, og her finner vi temaer som har å gjøre med de danske og norske medlemmenes forestillinger og oppfatninger knytta til det norske språksamfunnet. De instrumentelle og formfokuserte kommentarene omhandler på sin side *ferdigheter* i språk, og her finner vi i større grad diskusjoner knytta til det leksikalske nivået i tillegg til syntaks, grammatikk, semantikk og pragmatikk.

I tillegg til disse to overordna temaene har jeg valgt å skille ut tre andre temaer som kan sies å være en kombinasjon av det holdningsfokuserte og det formfokuserte. Dette er temaer som dessuten skaper stort engasjement i Kosegruppa DK og resulterer i lange diskusjonstråder. Jeg ender dermed til slutt opp med fem delkapitler i denne studiens analyse: "Forestillinger om norsk i Kosegruppa DK", "De danske medlemmenes bruk av norsk", "Diskusjon om norske talemålsvarianter", "Diskusjoner knytta til struktur og formverk i norsk" og "SKAM som språklig læringsarena". Den oppmerksomme leser vil nok likevel legge merke til at noen av diskusjonstemaene går en del over i hverandre, og at lignende spørsmål og svar dukker opp i

tilknytning til ulike tema. Dette understreker bare kompleksiteten som ligger i et språk og dermed i diskusjonen av et språk, og ikke minst tydeliggjør dette oppmerksomheten og interessen de danske medlemmene viser språket i SKAM spesielt, men også norske språkforhold generelt. Ut fra tanken om Kosegruppa DK som en språklig læringsarena er det interessant å se både *hvordan* de danske medlemmenes norskinnlæring foregår, men også *hvilke deler* av det norske språket danskene lærer seg.

Som vi har vært inne på innebærer *metaspråklig bevissthet* evnen til å "se" språk både som form og innhold. Det vil si å ha et begrepsapparat til å snakke om språket som objekt med, og å kunne betrakte språklige fenomener på et metanivå (jf. kapittel 3). I Kosegruppa DK har vi å gjøre med både "språkinnlærere" og "språklærere" (jf. kapittel 2). Ofte er det slik at de danske medlemmene spør, mens de norske medlemmene forklarer. Vi finner ulike framgangsmåter i disse "språkforhandlingene" der deltakerne benytter forskjellige ord og begrep i kommunikasjonen. Felles for (de norske) deltakerne er imidlertid at de færreste av dem (antakeligvis) er faglærte språklærere, og deltakerne som inntar rollen som "språkeksperter" gjetter og "synser" trolig litt over evne.

Knytta til den nevnte inndelinga av *metaspråka* kan vi si at *metaspråk 1* her omfatter den delen av språkdebatten i Kosegruppa DK der språket i SKAM bevisst diskuteres og forklares av alle medlemmene i gruppa. *Metaspråk 2* knyttes til hvordan medlemmene reagerer på det som blir sagt, og omhandler altså de forestillingene og holdningene som kan sies å ligge til grunn for *metaspråk 1*. I og med at Kosegruppa DK kan sies å være et praksisfellesskap sammensatt av to språksamfunn, norsk og dansk, kan de forutsetningene som ligger bak nordmennenes og danskenes metaspråk anses som implisitte oppfatninger og forestillinger som medlemmene av det respektive språksamfunnet deler.

5.1 Holdninger til norsk i Kosegruppa DK

Innafor det som kan kategoriseres som holdningsfokuserte innlegg, diskuterer og kommenterer medlemmene av Kosegruppa DK sine forestillinger, syn, oppfatninger og ideologier knytta til det norske språket. Disse forestillingene gjør seg gjeldende både på det vi kan kalle et *makronivå*, hvor medlemmene uttrykker en *generell* positivitet overfor det norske språket, men også på et *mikronivå* der medlemmene går inn på enkeltord når de forteller om sine oppfatninger av norsk. Her kommer vi inn på det jeg i teorien omtalte som medlemmenes *refleksjonsnivå* knytta til språk og egne holdninger og stereotypier.

5.1.1 Stereotype forestillinger om norsk

Et av temaene som kanskje diskuteres og kommenteres mest hyppig i Kosegruppa DK, er danskenes syn på det norske språket som ”digg” (fra amerikansk slang *dig*), ”sødt” (søtt) og ”nuttet” (søtt eller skjønt). Under ser vi et eksempel på et innlegg der nettopp et slikt syn uttrykkes av et dansk medlem:

Innlegg (1) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Jamfør beskrivelsen av danskenes behandling og bruk av engelske lånord ser vi et eksempel på nettopp dette her, hvor det danske medlemmet synes det er ”sødt” at ”cookies” har blitt fornorsket til det engelske ordet ”informasjonskapsler”.

At nordmenn tilpasser engelske ord til sitt morsmål i større grad enn dansker, er noe flere medlemmer i Kosegruppa DK har bitt seg merke i. I innlegget under hvor et dansk medlem lister opp en rekke ord som brukes i dansk og deres norske ekvivalenter, kan hele 8 av de 12 ”danske” ordene sies å være hentet direkte fra engelsk. Eksempelvis er de engelske ordene ”chips” og “skateboard” og utrykket “trick or treat” tatt direkte inn i det danske språket, mens de norske ekvivalentene altså er “potetgull”, “rullebrett” og “knask eller knep”. De norske ekvivalentene av de engelske ordene er som vi ser i all hovedsak et resultat av en fornorskingsprosess, og det er bare det siste ordet ”trøbbel” som kan regnes som en norvagisme av det engelske ”trouble”.

Norsk er digg, især at alle ord oversættes til norsk. Man er ikke i tvivl, hvad der menes. Det er så søtt og man kan ikke undgå at trække på smilebåndet. ❤️
Men der er garanteret mange sjove oversættelser og ord, jeg ikke kender. Så lad os samle de bedste og lære endnu mere norsk!

PS. Hvor er det fedt at Kosegruppa stadig lever, selvom S3 er slut. Alt er love.

@ - krøllalfa
Chips - Potetgull
Cookies (IT) - Informasjonskapsler
Gåsehud - Ståpels (80'er slang)
Memory stick - Minnepinne
Trick or treat - "knask eller knep" / "Digg eller deng"
Samling af støv - hybelkaniner
Skateboard -Rullebrett
SMS - Melding
Spoiler - Røpealarm
Tablet - Nettbrett
Trouble - Trøbbel

Se oversettelse

150 75 kommentarar

Innlegg (2) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Norvagismer og fornorsking er kanskje en av grunnene til at norsk oppleves så morsomt og søtt av de danske medlemmene i Kosegruppa DK. I den nevnte undersøkelsen til Marianne Rathje svarte flere av respondentene at norsk er ”charmerende” og ”nyt” (2017). Enkelte svarer også at det er ”sexet”, men den overordna oppfattelsen er at norsk er ”sødere og blødere” enn dansk og engelsk. Noen respondenter angir at norsk også kan mildne skjellsord litt, og at i stedet for å si at noen er ”en motherfucker” eller ”et svin”, kan man si at vedkommende er ”en drittsekk”. ”Der er det der er det lidt søde og kiksede over norsk, hvor engelsk er det seje (no: kule)”, sier Rathje (2017). Kommentarene over viser hvordan de danske medlemmene kontrasterer det norske språket med sitt eget danske morsmål. I innlegget under ser vi enda et eksempel på slike kontrastive kommentarer det et dansk medlem eksemplifisere hvordan dansker hadde det gøy med nordmennenes fornorsking, og hen får støtte fra en annen danske som kjenner seg igjen i dette.

Kommentar (1) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Et annet eksempel på danskenes fasinasjon for fornorsking i stavemåte ser vi i innlegget under, hvor det engelske ”tablet” som altså brukes med engelsk form i dansk, får oversettelsen ”nettbrett” på norsk. Om denne ”sødt”-dommen også kan forstås som en nedlatende holdning, er vanskelig å si, men her er det morsomt å se hvordan et norsk medlem på en humoristisk måte kommer med et lite motstikk til den danske kommentaren, der det antydes at det danske ordet ”kartoffel” (potet) kanskje ikke er så reint lite søtt det heller.

Kommentar (2) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

5.1.2 Danskene er imponert over nordmenns språkkunnskaper

Noe av det som kommer tydelig fram når man leser gjennom de mange språkdiskusjonene på Kosegruppa DK, er at de danske medlemmene opplever nordmennene som svært kunnskapsrike

når det gjelder det norske språket, og at de er imponert over nordmennenes evne og vilje til å debattere språklige spørsmål. Dette eksemplifiseres i denne kommentaren: ”Det er ret fantastisk at I ved så meget. Ved alle nordmænd det eller er I særligt gode?”. Under ser vi også et eksempel på at til og med en dansk språklærer lar seg imponere av nordmennenes diskusjon om norsk.

Kommentar (3) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

At danskene synes nordmennene kan mye om norske språkforhold, og at de uttrykker å selv vite mye mindre om danske språkforhold kan ses i sammenheng med begrepet språkklima og illustrerer antakelsen om Danmark som det minst språkbevisste samfunnet i Skandinavia (jf. kapittel 3). Nordmennene på sin side blir stolte over danskenes norskengasjement og et medlem skriver: ”Det er så hyggelig at dansker endelig begynner å få interesse og forståelse for norsk! Jeg blir helt varm i hjertet når jeg hører norske vendinger til høyre og venstre hvor enn jeg går i København <3”. Det norske språket har altså en samlende effekt på medlemmene i Kosegruppa DK, og rosende kommentarer som dette kan vi anta bidrar til å styrke det praksisfellesskapet som gruppa har bygget opp.

5.2 De danske medlemmenes bruk av norsk

At danskene ikke bare er imponerte over nordmennenes norskkunnskaper, men også selv tar i bruk det norske språket i sin danske språkhverdag, ser vi flere eksempler på i Kosegruppa DK.

5.2.1 Facebook på norsk

Noe av det som dukker opp i det undersøkte materialet, er at flere (danske) medlemmer har endret språket på Facebook-kontoen sin som en konsekvens av å ha sett på SKAM. Et eksempel på dette ser vi i dette innlegget:

Innlegg (3) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Som vi ser, har innlegget fått ganske mange reaksjoner (53) i form av både *likes* (tommel opp), *kjærlighet* (hjerte) og *haha* (latteremoji). Flere medlemmer oppgir i kommentarfeltet til dette innlegget at de har gjort det samme. Ett medlem skriver også: ”Har også netop endret språket på telefonen min til norsk <3”, og et annet medlem responderer: ”Også mig. Elsker det allerede <3”. Medlemmene av Kosegruppa DK går altså lenger enn å bare benytte seg av enkeltord med direkte tilknytning til SKAM når de velger å endre språket på to sosiale plattformer de mest sannsynlig benytter seg av flere ganger daglig. Altså vil de få litt norsk-input kontinuerlig gjennom dagen som strekker seg utover ”SKAM-norsken”.

En annen utveksling understreker de danske medlemmenes fasinasjon for og påvirkning fra språkbruken i SKAM. Et medlem skriver i et innlegg: ”Er jeg den eneste, der er begyndt at tænke på norsk?”, og et annet medlem responderer med kommentaren: ”Jeg drømmer på norsk”, og atter en annen svarer med kommentaren: ”Serr ass – nei, alt i mit hoved er bare norsk for tiden! Det er da drittkult!”. Den store begeistringa for det norske språk ser vi også i flere innlegg der medlemmer spøkefullt foreslår en fusjon av Norge og Danmark, slik vi ser i dette innlegget av en danske:

Kommentar (4) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Et annet (ut fra profilen å dømme) svensk medlem kommenterer dette med: ”Svormark – Sverige ønsker å være med også!!!!”. Et tredje medlem forteller i samme kommentartråd at hen nettopp ”bondede efterfølgende længe med en midaldrende norsk dame over SKAM- på norsk” og konkluderer med at ”SKAM brings Scandinavia together <3<3<3”. Medlemmene av Kosegruppa DK stiller seg altså svært positive til både Norge og det norske språket og mener at SKAM bidrar til å føre de Skandinaviske landa nærmere sammen.

5.2.2 ”Folk snakker Skamsk”

Karakteristisk for mange av innlegga i Kosegruppa DK er den rapporterte bruken av norske ord fra SKAM i den danske dagligtalen. Denne bruken av ”Skamsk” eller ”Skamdinavisk”, som flere har valgt å kalle dette blandingsspråket, gjelder altså for svært mange av gruppas medlemmer og gjøres ofte til gjenstand for metaspråklige kommentarer der medlemmene viser stor begeistring for denne nye språklige varieteten. I innlegget under ser vi hvordan et medlem,

i pausen mellom tredje og fjerde sesong, innrømmer å finne på ord med norsk-lydende fonologi, bruke ord direkte fra serien og benytte seg av norsk syntaks i det danske språket. Hen demonstrerer dermed overfor de andre tilhengerne i Kosegruppa DK hvordan hen har tatt SKAM til seg på flere plan, også språklig:

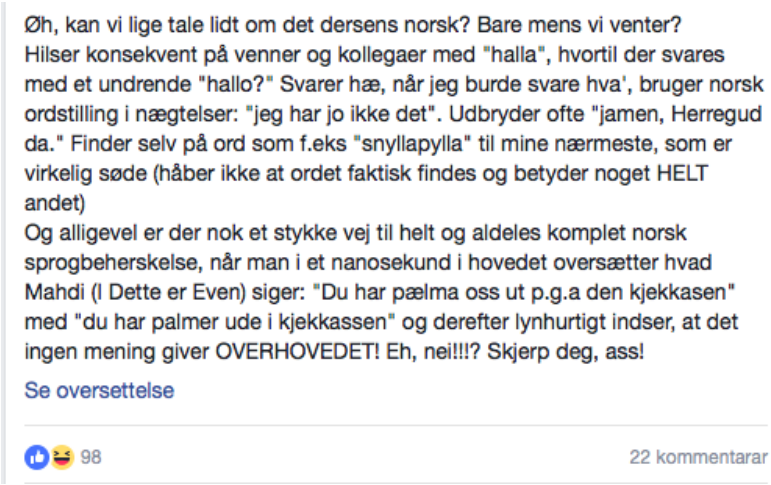
Øh, kan vi lige tale lidt om det dersens norsk? Bare mens vi venter?
Hilser konsekvent på venner og kollegaer med "halla", hvortil der svares med et undrende "hallo?" Svarer hæ, når jeg burde svare hva', bruger norsk ordstilling i nægtelser: "jeg har jo ikke det". Udbryder ofte "jamen, Herregud da." Finder selv på ord som f.eks "snyllapylla" til mine nærmeste, som er virkelig søde (håber ikke at ordet faktisk findes og betyder noget HELT andet)
Og alligevel er der nok et stykke vej til helt og aldeles komplet norsk sprogbeherskelse, når man i et nanosekund i hovedet oversætter hvad Mahdi (I Dette er Even) siger: "Du har pælma oss ut p.g.a den kjekkasen" med "du har palmer ude i kjekkassen" og derefter lynhurtigt indser, at det ingen mening giver OVERHOVEDET! Eh, nei!!!? Skjerp deg, ass!
Se oversettelse
98
22 kommentarar

Innlegg (4) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Som vi ser i innlegget over, begrenser ikke innflytelsen fra norsk seg til de danske seernes skriftspråk, men påvirker også deres hverdagslige talemål. Ord fra serien blandes altså med dansk og blir en måte å signalisere at man er fan av SKAM, noe som kommer tydelig fram i innlegget under.

Vi har snakket om det norske sprog før....😊 og mange her i kosegruppa er jo ikke kun vilde med SKAM, men er blevet forelsket i Norge og sproget pga SKAM😍❤️😊 Enkelte skriver stort set på norsk/SKAMsk! Og det er da FETT! 👌😍
Hvilke ord bruger I i det daglige og er det mest på skrift eller også i tale? Har I yndlings ord/sætninger😊
Jeg har det lidt som om at jeg er et børnehave-barn som lærer engelsk, mht det norske sprog😂 jeg kan forskellige sætninger og ord, men tror ikke helt det passer til min aldersgruppe😂 eller det er ligesom når man bare SKAL lære alle bandeordene på et nyt sprog...😉 idag kører sangen "I kveld er det lov å være hora", tralala💃 ikke så godt at gå og synge ...jeg bruger ordene/vendingerne: "SYKT fin!", "Dritt lei meg", "ferdi med saken", "nå stikker vi", "kødder du?" (Hørte fra nordmand at det faktisk ikke er særligt pænt at sige? Børn bliver bedt om at sige "tuller du?") , "drittsek", "føkboi", "vinkveld", (mekke) Vors", "det er jo ikke det" (sagt på norsk, som Vilde... istedet for dansk: "det er det jo ikke) Jeg bruger også at sætte "min" bagefter navneordet, som på norsk...
og selvfølgelig SKAM udtrykkene "alt er love", "mennesker trenger mennesker", "du er ikke alene"❤️
Jeg er ikke helt god til stavningen på norsk... men tænker det så er SKAMsk 😉👌
Jeg HAR talt norsk til mine børn... på vej i fuld fart ud af døren om morgenen: "Nå stikker vi!" 😂 de gloede på mig, men forstod det.... 😉👉 en masse børn kommer til at vokse op, som 2sprogede fremover😂 dansk/norsk/SKAMsk❤️

Se oversettelse

46 21 kommentarar

Innlegg (5) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Her ser vi at det danske medlemmet spesielt trekker fram etterstilt eiendomspronomen og negasjons-adverbialet inne i setninga i stedet for til slutt. Flere medlemmer uttrykker også hvordan bruken av ”SKAM-språket” i hverdagen nettopp forstyrrer den danske setningsstrukturen, som i denne kommentaren: ”jeg har selv problemer med helt almindelige sætningskonstruksjoner, altså på dansk ... jeg er simpelthen begyndt at tvivle på, hvad der er rigtig???”. Et annet medlem forteller også at hen har skrevet ”sjuskede” (rufsete) innleveringer fordi hen har blandet sammen norsk og dansk.

De danske medlemmenes rapporterte norskbruk slik vi ser det i kommentarene over, kan ses i sammenheng med spørreundersøkelsen til Marianne Rathje (2018). Her viser respondentenes svar at fellesskapet og gruppespråket innad i Kosegruppa DK og Kosegruppa – ung har mye å si når medlemmene bruker uttrykk fra SKAM (s. 5). Flere respondenter mener også at det etter hvert har blitt naturlig for dem å benytte seg av norske ord fra serien i sin danske tale, muligens er dette en kombinasjon av at de ser mye på serien og at de skriver på ”skamsk” med andre fans i Facebook-gruppene. Noen respondenter går enda lenger og angir i sine svar at SKAM-uttrykkene supplerer det danske språket med nye ord som ikke finnes på dansk, slik at det altså er en bonus å hente ved å utvide sitt ordforråd med uttrykk fra serien

(Rathje 2018, s. 5). Dessuten viser resultatene til Rathje at det er form for ”coolness” forbundet med å bruke norske ord – ”angiveligt fordi respondenterne forbinder det seje ungdomsunivers fra serien med de norske SKAM-udtryk (2018, s. 5). Fansen i Kosegruppa DK kan altså sies å delta i opprettholdelsen av fandom i den betydning at de blant annet snakker slik som karakterene i SKAM-universet.

5.3 Diskusjon om norske talemålsvarianter

Et annet område der danskene viser stort engasjement for det norske språket, er i de mange diskusjonene om norske dialektforskjeller. Dette illustreres av innlegget under, som i løpet av bare to dager fikk 34 reaksjoner[17] og hele 60 kommentarer. Antall underkommentarer er dessuten antakelig enda høyere.

Nu vi er en del, som overvejer at flytte til Norge for at lytte til Nas og gå med rød læbestift; Hvordan er det med sproget? Skal vi lære den ene eller anden form for norsk? Jeg mener at have hørt, at der forskellige former for norsk. Eller er det blot skriftsproget? Hvad taler de i Skam?

Se oversettelse

34 Reactions 60 kommentarar

Innlegg (6) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Som regel er det danskene som stiller spørsmål, mens nordmennene svarer etter beste evne. I kommentarene under ser vi også hvordan medlemmene raskt går fra å diskutere *dialekt* mer generelt til å komme mer inn på mer *geolektale trekk* knytta til vest- og østkanten av Oslo, uten at dette nevnes eksplisitt. Det kan her virke som at den danske deltakeren ikke er kjent med at dialektale forskjeller kan finnes innafor en og samme by.

[17] Se https://en.wikipedia.org/wiki/Facebook_like_button, for en mer detaljert beskrivelse av reaksjonsknappen på Facebook.

Kommentar (5) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

At norske talemålsvarianter ofte knyttes til geografiske og sosiale skillelinjer, blir også utdypet av et annet norsk medlem i følgende kommentar, hvor mer faglige termer som 'radikalt bokmål', 'a-ending' og 'tjukk L' blir brukt (William og Noora er to av karakterene i SKAM som spilles av henholdsvis Thomas Hayes og Josefine Frida Pettersen).

Kommentar (6) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Her kommer begrepet "vestkantsosiolekt" opp, som kan anses som en slags hybrid term som både sikter til geografisk tilhørighet og sosial status. En annen norsk diskusjonsdeltaker følger opp dette med kommentaren "Ja absolutt en øst og vest dialekt/sosiolekt i Oslo". Den danske deltakeren reagerer med å kommentere "Hvor vildt!! <3" og uttrykker både en fasinasjon, men også en tilsynelatende uvitenhet om den norske språksituasjonen.

5.3.1 "Eva" sin dialekt

Spesielt karakteren Eva sin dialekt har fått mye oppmerksomhet. Hun er fra Bergen og snakker dermed med en ganske annen dialekt enn resten av karakterene i serien, som alle kan plasseres

innafor et Oslomål. Dette er noe de danske seerne legger godt merke til uten at de vet årsaken til denne forskjellen. Som vi ser i innlegget under, har et dansk medlem i Kosegruppa DK blant annet fått med seg at *hv*-ord i bergensdialekten får en k-framlyd (som ”ka”, ”koffår”) i stedet for de sørøstnorske *v*-variantene.

Innlegg (7) og kommentar (7) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

I kommentarene til dette innlegget ser vi at to av medlemmene som har kommentert er danske. Her det interessant å se hvordan den andre danske aktøren føler seg kompetent til å uttale seg om graden av ”Bergensk accent” og med dette uttrykker en breiere forståelse av det norske dialektlandskapet enn det den første danske aktøren gjør. Vi ser imidlertid en ganske stor forskjell i omfanget av forklaringene fra de danske kontra den norske aktøren. Det første danske medlemmet forklarer årsaken til uttaleforskjellen enkelt og greit med at det finnes forskjellige dialekter i Norge. Det norske medlemmet kommer med en mer utfyllende forklaring der hen både trekker fram en parallell til Erna Solberg og også beskriver hvordan Eva sine dialekttrekk på en den ene sida skiller seg fra og på den andre sida samsvarer med ”dialektnormalen” til det aktuelle Bergen-området, henholdsvis gjennom mangel på *hv*-lyd og bruken av skarre-*r* (i stedet for rulle-*r*). Dette understrekes også av flere norske medlemmer, blant annet i kommentaren: ”Er også mer skarre-r i Bergen framfor rulle-r på østlandet”.

Flere trekk knytta til bergensdialekten blir kommentert av både norske og danske gruppemedlemmer. I en kommentar trekkes mangelen på a-ending fram, uten at det blir eksplisitt spesifisert at dette dialekttrekket er knytta til kjønn på substantiv: ”Vi fra Bergen bruker heller ikke a-ending, som de fleste andre steder i Norge. Vi sier ikke sola og jenta, men solen og jenten...”. I kommentaren under ser vi hvordan et dansk medlem gjør et forsøk på å beskrive sin (positive) erfaring med karakteren Eva sin bruk av pronomenet ”dokker”, men hen blir imidlertid rettet på av et norsk medlem:

Kommentar (8) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Den store interessen for norske dialektforskjeller går også utover det interne SKAM-universet, slik vi ser i innlegget under der et dansk medlem knytter dialektinnlæring til skolen og lurer på hvilken dialekt man lærer der:

Kommentar (9) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Igjen er det interessant å se på forskjellen i svaromfanget til den danske respondenten kontra den norske. Den danske respondenten svarer også noe uvitende og svært generelt når hen mener at alle lærer nynorsk. For nettopp ”Asmaa”, som brukes som eksempel her, ville nok kanskje vært en av dem som hadde fått fritak for å lære seg nynorsk som sidemål. I tillegg er kommentaren ”den dialekt som der tales” et ganske diffust svar på det innledende spørsmålet om hvilken dialekt man lærer på skolen. Her gir den norske respondenten et mer nyansert svar, og hen forsøker i tillegg å gi en forklaring på hvorfor den norske og danske dialektsituasjonen er så forskjellig – selv om denne forklaringa må sies å være svært forenklet og bare delvis korrekt. Hen sier f.eks. ingenting om at den store variasjonen og aksepten for bruken av norske dialekter blant annet kan knyttes til at Norge har to skriftspråk, men knytter den ulike dialektstatusen i Norge og Danmark til forhold som omhandler populasjon og geografisk areal.

I diskusjonene om det norske dialektlandskapet ser vi igjen muligens et resultat av at det danske språkklimaet over lang tid har utviklet seg mot en sterkere talemålsstandard enn tilfellet er i Norge. De fleste dansker er derfor ikke like vant til variasjon i talespråket som nordmenn er, noe som kan ha ført til en lavere språklig bevissthet hos mange dansker. De danske medlemmene i Kosegruppa DK uttrykker generelt å ha lite kjennskap til ulike dialekter – både i sitt eget danske morsmål og i tilknytning til det norske språklandskapet.

5.3.2 Holdninger knytta til dialekt i Norge og Danmark

Et veldig interessant spørsmål om stereotypier knytta til de norske dialektene dukker opp hos en av gruppas danske medlemmer: ”Er der nogen forskel i status på dialekterne? Altså, vi har lidt noget tosset noget med at dialekter kan lyde fjollet eller mindre ’fint’”. Et norsk medlem kommer med dette svaret:

Kommentar (10) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

En annen utdyper at ”Oslo vest er den ”fine” dialekten, fordi det er der de rike bor og kongen snakker Oslo vest, men alle er stolte av dialekten sin, og mange gjør narr av Oslo vest for å være snobbete og virkelighetsfjern dialekt”. Her ser vi hvordan den kognitive og den affektive komponenten av det norske medlemmets språkholdninger uttrykkes gjennom at hen knytter

dialekter til stereotypier og estetikk. Jamfør her også den lingvistiske trekanten der det illustreres at folkelingvistiske utsagn knytta til c-hjørnet gjerne blir påvirka av folks (ubevisste) språkholdninger (b-hjørnet) eller undergravd av stereotypier. Om det norske medlemmets kommentar er et uttrykk for egne språkholdninger eller om dette bare er en gjengivelse av det hen anser som generelle oppfatninger blant nordmenn, er imidlertid vanskelig å si. Det samme kan sies om danskens innledende spørsmål der hen sier at det gjerne knyttes stereotypier til danske dialekter. Her eksemplifiserer imidlertid ikke dette danske medlemmet selv noen slike stereotypier, men utviser heller en metaspråklig bevissthet om danske språkholdninger.

I Danmark er det som nevnt langt fra like stor bruk av de ulike dialektene, og et standardisert talemålet er det mest utbredte – og forventede. I Kosegruppa DK ser vi flere eksempler på at de danske medlemmene beklager den dialektutjevninga som har foregått i Danmark, og uttrykker seg positivt om den norske dialektsituasjonen. Et eksempel på dette ser vi i følgende to kommentarer:

Kommentar (11) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Kommentar (12) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Igjen ser vi hvordan de danske medlemmene kontrasterer og sammenligner norsk og dansk. For å belyse det disse danske medlemmene mener er en ensretting av det danske språket, kan vi trekke inn Pedersen sin utvidelse av det som i teorikapittelet ble omtalt som en standardiseringsprosess i den danske språkutviklinga. Hun viderefører nemlig dette standardiseringsbegrepet og hevder at det som skjer i Danmark nå for tida, ikke så mye er en *standardisering*, som en *urbanisering* eller *metropolisering* (2003, s. 25). Pedersen peker på at det tidligere var et nært forhold mellom talemål i København og standardtalemål, men at det pleide å være høy-københavnsk, dvs. talemålet til den utdannede eller lærde middelklassen i

København, som ble ansett som verdig å etterligne. Nå, sier Pedersen, har derimot lav-københavnsk, eller i det minste visse trekk ved lav-københavnsk tale, blitt inkludert i unge menneskers oppfattelse av hva standard dansk er. I holdningsstudier oppleves gjerne brukere av tradisjonell høy-københavnsk som mer "intelligente", "ambisiøse", "attraktive" og "troverdige" enn andre talemålsbrukere, mens brukere av lav-københavnsk er mest positivt evaluert som "selvsikre", "interessante", "direkte" og "effektive" av unge mennesker (ibid.).

Som vi har sett, glir diskusjonene om dialektbruken i SKAM og i Norge generelt gjerne over fra det holdningsfokuserte til å dreie seg mer om konkrete språklige former. Ofte føres samtalene også over i spørsmål om de norske skriftspråka bokmål og nynorsk. Dette er noe av det vi skal se nærmere på når vi nå retter analysen mot den mer instrumentelle og formfokuserte delen av Kosegruppa DK.

5.4 Diskusjoner knytta til struktur og formverk i norsk

I danskenes bruk av norsk viser det seg at det er noen bestemte ord og uttrykk fra SKAM som går igjen, og ordene 'dritt', 'drittsekk' og 'halla', i tillegg til uttrykk som 'kødder du' og 'dritkul' er blant dem som brukes mest hyppig. I likhet med norvagisering og fornorsking av engelske lånord kan kanskje "særegne" norske ungdsomsspråklige slanguttrykk som disse være noe av grunnen til at danskene lar seg sjarmere og begeistre av det norske språket i serien. De er svært interessert i både den ortografiske skrivemåten til disse orda, den semantiske betydninga og den mer pragmatiske bruken av dem.

5.4.1 Hva er forskjellen på bokmål og nynorsk?

Som underoverskriften tilsier er det flere av de danske medlemmene i Kosegruppa DK som stiller spørsmål om forskjellen på bokmål og nynorsk, og hvordan dette kommer til uttrykk i nordmenns språkhverdag. Et dansk medlem spør: "Lærer man som nordman både bokmål og nynorsk? Hvor bevidst er man om man skriver på bokmål eller nynorsk?". Et annet medlem forteller at hen har studert på Island og lurer på om nynorsk er det samme som islandsk. Til dette er det faktisk også et annet dansk medlem som tar på seg oppgava med å forklare forskjellen, ved sida av de mange norske respondentene:

Kommentar (13) på Facebook-sida Kosegruppa DK.

Dette medlemmet virker å ha mer kunnskap om skriftspråka enn det mange av de andre danske medlemmene har, og hen knytter også disse opp mot dialekter. Som dansk medlem sier hen imidlertid ingenting om bokmål som en fornorsking av dansk, noe som kunne forklart uttalelsen om at nynorsk ligger nærmere mange norske dialekter enn det bokmål gjør. Et annet dansk medlem skriver at: ”Nynorsk ser lidt svensk-skriftsprog-agtig ud” og et tredje medlem skriver om nynorsk at ”det er også meget vanskeligere at læse end bokmål”, men legger samtidig til et ”men det går an :p”. Med tanke på de ulike språkklimaene i Norge og Danmark, er det ikke rart at danskene finner likheter mellom norsk og svensk og at de opplever bokmål som mye lettere å lese enn nynorsk. Delsing og Åkesson (2005, s. 137) viser i sin undersøkelse at danskene gjør det bedre når de leser tekster på bokmål enn når de leser tekster på nynorsk, noe som ikke er overraskende siden bokmål jo er en fornorsket variant av dansk, mens nynorsk kan betegnes som en mer ”original” norsk språkform (s. 137).

I diskusjonen om nynorsk og bokmål kommer også en av datamaterialets mest omfattende kommentarer fra et svært aktivt norsk medlem av Kosegruppa DK. Gjennom 923 ord forklarer hen framveksten og utviklinga av de to målformene. Hen legger fram Norges språkhistorie fra unionstida med Danmark via Ivar Aasen til slik det er i dag, og gjennom Bibelens juleevangelium illustrerer hen hvordan bokmål tidligere lignet mer på dansk og hvordan nynorsk og bokmål har utviklet seg til å bli mer like. Dette medlemmet understreker også forskjellen på skriftspråk og talemål, forklarer hvordan målformene blir undervist i skolen, og presenterer de nynorske ekvivalentene til *hv*-ord i bokmål.

Denne svært omfattende kommentaren høstet ikke overraskende mye positiv respons fra andre deltakere i form av hele 64 *like*-responser, som sett i forhold til gjennomsnittet på antall *likes* på kommentarer i Kosegruppa DK, er ganske mange. Dette eksemplet er nok et bevis på det store (språk)engasjementet SKAM har skapt – langt utover seriens univers. Eksemplet viser også, slik vi har vært inne på tidligere, at flere av spesielt de norske medlemmene sitter med mye faglig kunnskap når det gjelder norske språkforhold, uten nødvendigvis å ha høyere utdannelse innen dette feltet. På Facebook-profilen til medlemmet som skrev denne kommentaren kan vi f.eks. se at hen tidligere har studert matematikk og fysikk. Som vi har vært inne på tidligere har nordmennene, i motsetning til danskene, hatt språkstrid

som en viktig del av sin nasjonalhistorie gjennom store deler av 1900-tallet. Språk har altså vært et politisk tema på en helt annen måte i Norge enn i Danmark, noe vi har fått illustrert flere ganger så langt i denne analysen.

5.4.2 Forklaringer av norske ord og uttrykk

På etterspørsel fra danske medlemmer diskuteres uttrykkene ’kødder du’ og ’tuller du’ og det gis forklaringer på hvilken sammenheng de brukes i. Et norsk medlem mener at ’kødder du’ er mindre pent og mest brukt av ungdom og unge voksne. Det samme medlemmet mener også at det ikke er ok at barneskoleelever bruker dette uttrykket, og viser med dette en pragmatisk og normativ vurdering av uttrykket. Her kommenterer imidlertid et annet norsk medlem at hen ikke er enig i at uttrykket nødvendigvis er så stygt, og atter et annet medlem mener at forskjellen mellom ’kødder du’ og ’tuller du’ er at det første er uformelt og benyttes blant venner, mens det andre er mer formelt. Et norsk medlem forklarer betydningen av ordet ’kødd’ og forskjellen mellom å bruke det som et substantiv kontra et verb, slik vi ser i kommentaren under:

Kommentar (14) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Som vi ser blir denne forklaringa korrigert av to andre medlemmer der den ene viser til en norsk ordbok som belegg for sin påstand. Her er vi altså inne på den leksikalske betydninga til ordet ’kødd’, og igjen tydeliggjøres det hvor mye språklig engasjement ett enkelt uttrykk kan skape i denne Facebook-gruppa. Et dansk medlem kommer også med danske ekvivalenter til de to uttrykkene, slik vi ser det i denne kommentaren:

Kommentar (15) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

5.4.3 'Dritt' kontra 'drit'

Også ordene 'dritt' og 'drittsekk' kommer som nevnt høyt opp på lista over seernes bruk av "SKAM-uttrykk", og medlemmene i Kosegruppa DK er selvsagt intet unntak. Det kan imidlertid virke som at danskene har litt vanskelig med å plassere bruken av 'drit' kontra 'dritt' i samband med et annet ord. Dette har flere av de norske medlemmene i gruppa også oppdaget, noe som illustreres i denne kommentaren:

Kommentar (16) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Et dansk medlem spør: "Altså er det bøjningen med "t", der ikke fungerer i drittkulT? Eller er drittkul i sig selv noget vrøvl?". Hen viser dermed at hen ikke helt har forstått bruken av 'dritt' og 'drit'. Flere nordmenn har dermed tatt på seg oppgava med å bedrive grammatikkopplæring og forklare denne forskjellen. Ett medlem kommenterer blant annet at "Dritbra, dritkul, dritdigg er adjektiv og skrives med én t. Men drittsekk, drittunge er substantiver og skrives med to". Andre skriver også at 'drit' med én t brukes som forsterkning av et adjektiv. At det finnes en bevisst forskjell i bruken av de to formene virker å være overraskende på flere av de danske medlemmene slik vi kan se av denne kommentaren:

Kommentar (17) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

I en etterfølgende kommentar skriver samme medlem: "troede alt bare var dritt-dit og dritt-dat. men tak!!!". Et annet dansk medlem forteller imidlertid at "Hvis man ser SKAM med undertekster står der altså "drittkul"". Dermed er det kanskje ikke så rart at danskene, til tross for flere forklaringer fra gruppas nordmenn, fortsetter å gjøre den samme feilen. I sammenheng med dette kan det også nevnes at i danske *Cosmopolitan* sin SKAM-ordliste (jf. kapittel 2), som

nok mange av de danske seerne benytter seg av, oversettes ordet ”dritt/drit” til det danske ”skid(e)”, og bruken forklares slik: ”Bruges ofte sammen med andre ord som kul, dritkul (cool/sejt) eller sekk, drittsekk (sæk, altså ment som en fornærmelse á la røvhul) (Roliggaard 04.10.2016). Denne ”ordlista” sier altså ingenting om f.eks. forskjellen i ortografien knytta til adjektiv kontra substantiv.

De danske medlemmene har altså plukket opp svært mange ord og uttrykk fra SKAM som de lurer på betydningen av, og det er selvsagt ikke plass til å trekke fram alle her. Men et par andre eksempler er uttrykket ’dust’ og adverbialet ’i sta’ (i stad) som i setninga ”Eller det virket som det gikk bedre i sta”. Et dansk medlem lurer også på betydningen av ’ass’ som brukes mye i serien. Hen refererer til setninga ”sorry ass” og forteller at hen ville oversatt dette til ”undskyld røv”. Som vi har vært inne på tidligere, er dansker vant til å benytte seg av engelsk i dagligspråket sitt, og denne personen virker å lese hele uttrykket som engelsk. Hen blir imidlertid rettet av en nordmann som forklarer bruken av ’ass’ i det norske språk.

Kommentar (18) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Her virker det imidlertid ikke som at det norske medlemmet skiller mellom ’ass’ som en forkortelse av adverbet ’altså’ i setninga ’sorry ass’ og ’-as’ som et nominalsuffiks som sammen med adjektiv danner substantivene ’frekkas’ og ’kjekkas’. Et annet norsk medlem daterer ’ass’ til 1970-årenes Oslo og mener at ordet ikke hadde noen betydning, men kun ble brukt som en endelse i setninger. Hen hevder videre at ”det var et gatespråk, en sleivete måte å snakke på”. Her ser vi et eksempel på en folkelingvistisk forklaring der dette norske medlemmet mener å finne leksikalske elementer som ikke har noen mening. Hen beskriver ’ass’ som sleivete, noe som kan tyde på en manglende evne til å karakterisere årsaker til bruken av språket (jf. Niedzielski & Preston 2000).

5.4.4 Pronominal høyredislokering

En av de kanskje mest interessante diskusjonene på Kosegruppa DK utvikler seg på bakgrunn av følgende innlegg:

Spørgsmål til nordmændene. 🙂
Jeg har ikke kunnet finde svaret ved at søge i gruppen eller på google.
Jeg har lagt mærke til, at der bliver sat et ektra 'jeg' bag på nogle sætninger. Eksempel: 'Jeg vidste det, jeg.'
Jeg ved ikke, om I nordmænd gør det med netop dette eksempel - men skjønner I? Hvorfor gør I det? 🙂
Se oversettelse
27 Reactions 35 kommentarar

Innlegg (8) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Her stiller det danske medlemmet spørsmål ved det norske språkets bruk av pronomen etter komma, det som kalles for pronominal høyreutflytting eller høyredislokering, hvor vi har en kopiering av subjektet til ekstraposisjon. Det er interessant hvordan danske seere av SKAM legger merke til slike detaljer i det norske språket, og det kan virke som at dette syntaktiske fenomenet er fremmed eller i hvert fall like brukt i dansk, i motsetning til norsk hvor det må sies å være mye brukt – spesielt i tale.

Ingen av de norske medlemmene gjenkjenner fenomenet som pronominell høyredislokering, men de kommer med ganske mange og til dels ulike forklaringer. Flere av de norske medlemmene mener at dette fenomenet bare gjelder ved nettopp muntlig norsk og at det kun har funksjon som forsterkning. Ett medlem skriver: ”Vi sier det av samme grunn som ”ass”. Ingen god grunn, men forsterkning, spesielt ved muntlig språk”. En annen nordmann (x) går ganske hardt ut i sin kommentar og skriver: ”Skamløs selvhevdelse, jeg. Jeg jeg jeg, jeg. Seriøst; det dreier seg om en språklig uvane. Det er ikke godt språk å gjøre dette”. Samme medlem skriver igjen litt lenger ned i kommentarfeltet: ”... dette er en språklig uvane for å understreke hvem man snakker om/henviser til i en setning. En forsterkende vending. Og det er totalt unødvendig”.

Igjen får vi her en illustrasjon av hvordan ”vanlige folk” hevder å finne leksikalske elementer som ikke har noen mening og som her til og med anses som ”en språklig uvane”, og beskriver dem som kun ord du legger til for å få mer “trykk”. Vi kan også si at medlemmet her også viser en ganske normativ vurdering av språk heller enn (korrekt) beskrivende, og det kan virke som at kommentaren er preget av medlemmets (ubevisste) språkholdninger (jf. det lingvistiske triangelet). Det er imidlertid ikke alle de norske respondentene som er enige i denne

beskrivelsen, og de forsøker derfor å forklare fenomenet mer utfyllende, slik som i denne kommentaren:

Kommentar (19) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Et annet norsk medlem følger opp med kommentaren: ”Intonasjon er viktig her. ”Jeg visste det, jeg” Kan både bety ”Jeg visste det – i motsetning til alle andre” eller ”Jeg visste det – selv om ingen trodde jeg visste det”, og en tredje skriver at ”Ja, det er vanlig muntlig språk, og brukes ikke bare i første person. Man kan også si ”Du visste det, du” og ”Han visste det, han”. Handler altså ikke om egosentrisme”. Som vi ser, er de norske medlemmene ivrige etter å forklare og eksemplifisere bruken av det norske språket ut fra det språklige begrepsapparatet de sitter med. Den kanskje mest faglige forklaringen i denne sammenheng finner vi i følgende kommentar:

Kommentar (20) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Selv om deltakerne her er enige om at fenomenet er et *muntlig* trekk, og at man altså må skille mellom *tale* og *skrift* i diskusjonen om norsk, er det interessant å se hvor forskjellig deltakerne beskriver dette fenomenet. De som stiller seg negative eller kritiske til bruken av fenomenet tenderer mot å gi en ganske snever forklaring og deres personlige oppfattelse av fenomenet skinner igjennom. Blant de deltakerne som forsvarer fenomenet og bruken av dette er også de som gjerne kommer med mer inngående og objektive forklaringer. Mellom disse finner vi kanskje de som kommenterer at fenomenet har en forsterkende funksjon, men som ikke utdyper dette noe mer.

Mange tar altså fenomenet i forsvar og diskusjonen utvikler seg tidvis fra å omhandle det formmessige språkaspektet til å bli en ganske heftig debatt om språkholdninger mellom de norske medlemmene, slik vi ser eksempel på i denne kommentaren:

Kommentar (21) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Et annet norsk medlem støtter også bruken av fenomenet og skriver at: ”Det er ikke en uvane, men helt gangbar norsk i svært mange dialekter. Å kalle andres språkbruk for en uvane er faktisk utrolig frekt.”. Atter en annen viser til den norske litteraturen for å forsvare dette og skriver følgende kommentar: ”Til og med Bjørnstjerne Bjørnson brukte slike gjentakelser av personlige pronomen: ’Jeg mener, du går fra viddet, jeg. Det var rigtigt leit, det’ (Synnøve Solbakken)”. Debatten ender med at den negative nordmannen (x) skriver: ”Å, jeg kjenner en norsk språkdebatt dra seg til igjen. Trekker meg før jeg får for mange fiender, jeg”, og hen får her til svar: ”Ser du hvordan setningen hadde blitt annerledes om du fjerner jeg-et på slutten der? Levende språk, vettu!”.

Denne diskusjonstråden illustrerer altså godt hvordan flere av de norske medlemmene ikke nødvendigvis vet hva de faktisk gjør når de bruker språket, til tross for at de som morsmålsbrukere er de som ”kan” språket og språkvariantene best. En del av medlemmene kommer imidlertid med gode forklaringer som at fenomenet fungerer som forsterkning, at den utbredte bruken er et bevis på at det har en funksjon og at det bidrar til å gjøre språket mer levende. Mens en del av de norske medlemmene altså beskriver fenomenet som ”unødvendig” og ”en språklig uvane”, virker ikke danskene å være like negative. Ett dansk medlem skriver: ”Jeg er helt vild med det, jeg!”, og viser med dette en positiv innstilling til bruken av pronominal høyredislokering – en kommentar som forøvrig fikk 38 *likes,* og dermed støtte fra mange av Kosegruppa DK sine medlemmer. Flere dansker finner også paralleller til fenomenet i det danske språket, slik denne kommentaren illustrerer:

Kommentar (22) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

En annen underbygger dette og kommenterer: ”Vi gør det også lidt på dansk, nogle af os; ”Hun er godt nok på, hende der!” eller ”ej hvor var han for meget, ham der” – helt sikkert forstærkning!”. Til denne kommentaren skriver imidlertid et dansk medlem at hen aldri ville sagt dette og mener det lyder merkelig. Dette viser at selv om språklandskapet, og spesielt dialektsituasjonen, nok er mye mer homogen i Danmark enn i Norge, så finnes det fortsatt ulike språkpraksiser knytta til dansk. Ulike grupper benytter seg altså av ulike språklige former. Noen av de danske medlemmene spør også om bruken av etterstilt eiendomspronomen eksemplifisert med setninga ”Föräldrarna till Sana sina”, og peker på at ”Så har I jo både ”til” som indikerer tilhørsforhold OG det possesive pronomen”. Her svarer en nordmann at ”Om feks hanskene tilhører Sanas foreldre, så er det riktig å si det ja”.

Hele denne diskusjonen, som altså begynte med spørsmålet om hvorfor nordmenn sier ’jeg visste det, jeg’, ender med dansk begeistring. Et medlem skriver: ”Denne er en helt fantastisk tråd, denne! Længe leve nordiskesprognørderier <3”. Som i eksempelet over viser kommentaren at danskene, om enn litt humoristisk her, tar til seg innholdet i diskusjonen og benytter seg av dette selv. En nordmann responderer på kommentaren med å skrive: ”Dette er en helt fantastisk tråd. Her passer det ikke med forsterkning på norsk”, og understreker med det nettopp danskenes poeng – nemlig at de norske medlemmenes viser en stor iver etter å snakke om og lære bort det norske språket.

5.4.5 ”Falske venner”

I likhet med flere av temaene vi har vært gjennom i denne analysen, har medlemmene i Kosegruppa DK i løpet av diskusjonen beveget seg vekk fra språket internt i SKAM og inn i det norske språklandskapet generelt, eksternt for SKAM-universet. Dette er svært interessant både med tanke på hvordan de danske medlemmenes norskinnlæring foregår, og hvilken del av det norske språket danskene lærer seg. En av diskusjonene i Kosegruppa DK som ikke tar direkte utgangspunkt i språket i SKAM, handler om det språklige fenomenet ”falske venner”. Dette begrepet refererer til ord som brukes på flere språk men som har ulike betydninger på disse språka. I norsk og dansk finner vi flere slike ord, noe medlemmene i Kosegruppa DK har merket seg og laget en samtale om:

Innlegg (9) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Som vi ser av antall kommentarer dette innlegget har fått (41), er dette et tema som engasjerer medlemmene og nok en gang ser vi hvordan språklæring skjer gjennom at deltakerne kontrasterer norske og danske språkelement. Her nevnes de ord som ’grine’ og ’artig’ som på norsk betyr henholdsvis ’gråte’ og ’morsom’, men som på dansk betyr ’le’ og ’å oppføre seg korrekt eller pent/dannet’. Et par ord har imidlertid fått ekstra mye oppmerksomhet, der iblant ’kneppe’ og ’bolle’ som på norsk viser til ganske uskyldige aktiviteter som f.eks. å kneppe en knapp og å spise en bolle, men som på dansk også betyr ’å pule’ eller ’å ha sex’. Som kommentarene under eksemplifiserer skaper disse ordene mye humor og reaksjoner i diskusjonsfeltet.

”Kneppe”

Kommentar (23) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Kommentar (24) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

”Bolle”

Kommentar (25) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

I samtalen om ’bolle’ som presentert over forteller et dansk medlem at ordet kan referere til flere ting og hen viser også til ordet ’pære’ for å illustrere samme fenomen. Bruken av dette ordet er likt som på norsk og understreker at til tross for forskjellene knytta til blant annet ”falske venner” er de to språka norsk og dansk er ganske like.

Et annet ord som har vakt en del oppmerksomhet er ’tøs’, som i dag gjerne har en litt annen betydning på norsk enn på dansk.

Kommentar (26) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Som i norsk, kan den danske bruken av ordet ’tøs’ brukes negativt om en pike eller ung kvinne som oppfører seg umoralsk, men som regel viser det til en ”pige” eller ”ung kvinde” og det har da ofte en kjærlig betydning (sproget.dk). Tidligere var bruken av ordet ’tøs’ om ei jente eller en pike også utbredt på norsk, og fortsatt blir ’tøs’ eller ’taus’ brukt mer nøytralt innen enkelte talemål. Den utbredte bruken av ordet i dag, og kanskje da spesielt i skrift, er imidlertid knytta til den negative betydninga og refererer til en løsaktig, oftest prostituert kvinne (ordbok.uib.no). Eva Theilgaard Brink peker på at det at man kan gjenkjenne ord fra beslektede språk, det som

kalles for *kognater*, gjør at utrykk i nabospråk slik som her har vanskelig med å få stå ukommentert (2016, s. 131). Man kan dermed forstå at medlemmene i Kosegruppa DK synes det er interessant å se hvordan ordet 'tøs' brukes i helt forskjellige måter i det norske og danske språket.

5.4.6 Dobbeltbetydninger og tvetydigheter

Et veldig mye brukt uttrykk i diskusjonsfeltet på Kosegruppa DK er frasen "ALT ER LOV". Referansen er henta fra sesong 3 der vi finner samme setning på karakteren Even sin skapdør. Seinere er uttrykket brukt i sammenheng med flere avsnitt i serien. Medlemmene av Kosegruppa DK bruker også denne setninga i flere kontekster både i sine egne innlegg, men også i kommentarer til hverandres innlegg for å uttrykke støtte og fellesskap. Men ikke alle danskene har fått med seg betydningen av denne frasen, og i et innlegg der et medlem etterspør nettopp dette, mangler det ikke på forklaringer fra både danske og norske medlemmer. Flere av de danske respondentene svarer at det betyr "alt er kærlighed" og har dermed ikke fått med seg dobbeltbetydningen i frasen. Et par dansker ytrer at de vet det har flere betydninger, men er usikre. De foreslår imidlertid: "At man har lov til alt?" og "Alt er lovgivning?", og får dette bekreftet av et norsk medlem i følgende kommentar:

Kommentar (27) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Som vi ser av antall *likes* kommentaren har fått, ble denne forklaringa godt mottatt og støttet av gruppas medlemmer. Et annet norsk medlem kommenterer ytterligere at "På norsk har vi en saying som er – alt er lov. Alt er love – er litt morsomt. Alt er kjærlighet".

5.5 SKAM som språklig læringsarena

Som bruken av "skamsk" eller "skamdinavisk" også illustrerer, kan SKAM anses som en språklig læringsarena for mange av seriens danske seere. Dette skjer altså gjennom at danskene aktivt tar i bruk norske ord fra serien i sin danske dagligtale, men også gjennom at seerne får lyttetrening ved å høre det norske språket i serien og lesetrening ved å lese underteksten i sammenheng med språket de hører.

5.5.1 DR3 sin danske teksting av SKAM

Nettopp underteksting av serien, og om denne bør skrives på dansk eller norsk, er et tema som har skapt mye engasjement på Kosegruppa DK. Bakgrunnen for dette er følgende innlegg, skrevet av en dansk journalist:

Hej 'SKAM'-fans. Hvad synes I om DR3's oversættelse til dansk? Gør det serien bedre/dårligere? Er der detaljer, som I får med nu, som I ikke fangede før pga sprogbarrieren? Jeres svar vil kunne blive brugt til en artikel. Vh Kristian Nygaard, journalist metroxpress (Smid mig endelig ud af gruppen, hvis det er upassende med journalistisk indblanding herinde 🙂)

Se oversettelse

13 50 kommentarar

Innlegg (10) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

I kommentarene til innlegget er det en stor enighet om at den danske tekstinga ikke er god nok, og svært mange peker på at den inneholder flere feil. Et norsk medlem skriver at ”Det er veldig mange feil i den danske oversettelsen. Mange viktige nyanser som forsvinner, og også en del feil som ødelegger for korrekt forståelse”. Hen får støtte fra mange danske medlemmer som blant annet mener at det norske språket er en viktig del av serien og at den danske tekstinga, med sine mange feil, ikke bidrar med annet enn irritasjon. Flere trekker dessuten fram læringa i det å se serien med norsk framfor dansk undertekst, slik vi ser det i kommentaren under.

Det fungerer ikke for mig, og jeg er istedet gået over til at gense serien, blot med norske undertekster. Der er bare et eller andet med at man lærer sproget på en anden måde. Når der er danske undertekster, lytter jeg ikke længere til det norske og til selve samtalen. Så det mister lidt sit specielle touch for mig. 🙂

Lik dette · Svar · Sjå omsetjing · 5

Kommentar (28) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Et annet dansk medlem skriver at ”Halvdelen af oplevelsen lægger i sproget, der bruges i Skam. Så når vi kan forstå det norske kebab-sprog hvorfor så læse danske undertekster?”.

Det er imidlertid ikke alle de danske medlemmene som foretrekker å se SKAM med norsk undertekst. Et medlem kommenterer: ”Jeg er meget uenig med resten. Jeg er kæmpe sprogspasser[18] og misser faktisk rigtig meget i afsnittene, fordi jeg ikke forstår alt. Her hjælper det mig rigtig meget med de danske tekster, når jeg genser det på DR3”. En annen påpeker også at medlemmene av Kosegruppa DK, et forum for dedikerte fans, ikke nødvendigvis er mest

[18] ”sprogspasser” - person som har svært ved sprog i en eller anden henseende (ordnet.dk).

representative for dansker generelt, når det gjelder å uttale seg om DR3 sin danske oversetting. Hen understreker videre at ”DR sender jo heller ikke SKAM for dem som i forvejen ser det på NRKs hjemmeside – de sender SKAM til en anden, lidt bredere målgruppa, som sikkert synes det er rart (no: fint) med lidt undertekststøtte, så man kan konse bedre om handlingen”.

Ett medlem foreslår at DR3 kunne latt den norske underteksten bli værende og i stedet laget en gloseliste eller et kvarters program med ”her er ord, du skal kende inden dagens afsnit”. Hen mener at selv om offentlige kanaler i Danmark er bundet av en lov om å tekste utenlandske programmer, så kunne det vært en mulighet for DR3 å søke om dispensasjon med henvisning til hvor mye norsk ligner på dansk. Og, fortsetter hen: ”Det må da også være public service at lære danske unge norsk/ skandinaviske sprog”.

I forbindelse med at SKAM fikk Nordens språkpris i 2016, pekte juryen nettopp på at det norske originalspråket i serien er en viktig del av seer-opplevelsen – ”en identitetsmarkør som er annerledes, men likevel så kjent og lik ens egen at den enkelt kan tas opp i eget repertoar” (Norden 2016). Dette understrekes som vi ser av medlemmene i Kosegruppa DK, som gir uttrykk for at innholdet i serien går på bekostning av dårlig dansk teksting, og at det er stor norskinnlæringsverdi i det å se SKAM med norsk framfor dansk undertekst. De mener at en stor del av seriens karakteristikk ligger i språket og argumenterer med at når man først har blitt vant til det norske språket, er det ikke så vanskelig å forstå. Her er det forøvrig interessant å merke seg at få av de danske medlemmene gir uttrykk for at de ser serien uten underteksting i det hele tatt, og som vi skal komme nærmere inn på i drøftinga er det gjerne norsk *tale* danskene opplever som mest utfordrende, og ikke nødvendigvis skrift.

Et dansk medlem hevder også at mange dansker, og da spesielt unge, har blitt bedre i norsk av å se på SKAM. Dette bringer oss over på siste tema i denne analysen, og det temaet som også er formålet til hele denne oppgava – nemlig å underbygge antakelsen om at SKAM har bidratt til økt norskforståelse hos sine danske seere.

5.5.2 SKAM sin innflytelse på danskenes norskforståelse

Tidligere i denne analysen har vi sett at danskenes fasinasjon og interesse for å *lære* det norske språket er minst like gjennomtrengende som nordmennenes engasjement og iver etter å lære *bort* og forklare. Kommentarfeltet gjennomstrømmes av lovord fra de danske medlemmene og de norske medlemmene jubler over at danskene endelig har fått øynene opp for huleboerne i nord og deres språk. Flere av medlemmene takker serien for at de nå opplever å forstå norsk bedre, slik denne kommentaren illustrerer:

Kommentar (29) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Interessen for andre norske tv-serier og øvrig norsk litteratur er også stor blant de danske medlemmene, og som vi kan se av de to innlegga under er iveren og velviljen til å dele tips og anbefalinger enorm med henholdsvis 146 og 127 kommentarer.

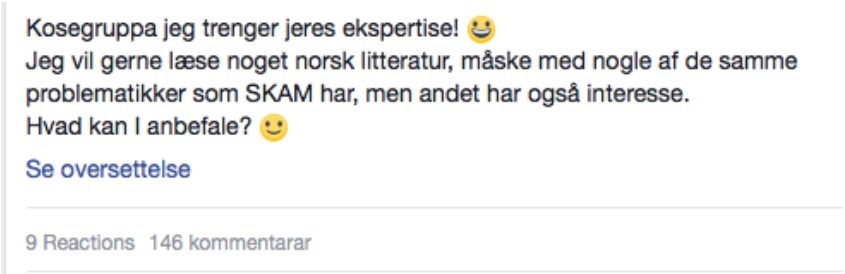

Innlegg (11) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Innlegg (12) fra Facebook-sida Kosegruppa DK

Et annet medlem ser ut til å ha tatt norskinteressen et steg videre og meddeler i en kommentar: ”Jeg har begyndt på et norsk-kursus, jeg er helt vild med sproget!”, og atter en annen takker medlemmene i Kosegruppa DK for den lærdommen hen har fått gjennom de mange språkdiskusjonene i gruppa.

Kommentar (30) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Det imidlertid ikke bare *forståelsen* for norsk danskene hevder har blitt bedre. Som vi så eksempler på tidligere i analysen, der medlemmer i Kosegruppa DK forteller at de integrerer og leker seg med uttrykk fra SKAM i sin danske dagligtale, gis serien også æren for at dansker

i større grad har begynt å *produsere* norsk. Et dansk medlem skriver f.eks. i et innlegg: ”REAL LIFE SKAM-GOALS: Når man endelig får taget sig sammen til begynde at snakke norsk på arbejdet og herefter blirver spurgt om man er nordmand fordi man snakker ’veldig bra norsk da!’” – et innlegg som høstet 67 reaksjoner i form av *likes, kjærlighet* og *haha.* En slags oppsummering av hele språkdiskusjonen på Kosegruppa DK finner vi i et innlegg skrevet av en dansklærer etter at tredje sesong var ferdig i desember 2016:

Brødre og søstre:
Nordmænd Svenskere Danskere, alle med på trådene her i kosegruppa DK - det er en lise for min sjæl og i en skøn interskandinavisk harmoni, hvor alle bare skriver på hver deres sprog
- det er vist en sjældenhed, at det kan lade sig gøre mellem tre lande i verden. Bare vi kunne overføre det til når vi mødes på gader og stræder - alt for mange slår over i engelsk. Dette er med til åbne vores øjne for den sprogskat og de sproglige udvidelser, som er så skønne, som vi alle er en del af!
Alt er love
PS: -og som luner mit dansklærerhjerte
Se oversettelse
659
40 kommentarar

Innlegg (13) fra Facebook-sida Kosegruppa DK.

Kosegruppa DK oppleves altså å ha blitt et vellykket interskandinavisk praksisfellesskap på bakgrunn av ulike språkfellesskap. Som vi ser av innlegget er det et ønske fra medlemmene i gruppa at språkpraksisen i dette mikrosamfunnet også skal kunne overføres til et større språksamfunn som strekker seg utover landegrensene og knytter de skandinaviske landa nærmere sammen – på tvers av språk.

5.6 Kort oppsummering

I denne analysen har vi sett konkret på hvordan språklæring og aksept av ”det norske” har blitt diskutert gjennom ulike tema i kommentarfeltet på Kosegruppa DK. I danskenes holdning til språket i SKAM ser vi blant annet en grunnleggende fasinasjon av det norske språkets materialitet, hvordan norsk skiller seg fra dansk blant annet i tilknytning til lånord, men også den språklige kreativiteten som tillegges de ungdomsspråklige uttrykka fra serien. Tv-serien SKAM kan dermed kanskje sies å skape rammene for språklig interesse, fasinasjon og identifisering hos de danske medlemmene i Kosegruppa DK, og med det muligens bidra til å øke disse danske seernes norskforståelse.

6. Drøfting

Før SKAM forstod jeg ikke meget... når jeg var på skiferie var jeg føkkt. Men nu glider det meget nemmere.

- Dansk medlem i Kosegruppa DK

I Stortingsmelding nr. 23, 2007-2008, beskrives det nordiske språkfellesskapet som en viktig forutsetning for alt samkvem og samarbeid mellom de nordiske landa (s. 66). Det understrekes videre at nabospråkforståelsen i Norden bygger på mange og sterke bånd av både historisk, språklig og kulturell art mellom de nordiske landa, og at dette innebærer at majoriteten av innbyggerne tradisjonelt har kunnet kommunisere med hverandre på sitt eget morsmål (Meld. St. 23 2007-2008, s. 67). Som beskrevet tidligere i denne masterstudien kan språkfellesskapet mellom de skandinaviske språka sies å ha møtt flere utfordringer de seinere åra. Spesielt legger internasjonalisering, i form av innvandring, allmenn globalisering og ikke minst økende påvirkning fra engelskspråklig kultur, et sterkt press på de skandinaviske språka. En effekt av dette kan vi se i resultatene til flere undersøkelser, der det er avdekket at nabospråkforståelsen blant skandinavisk ungdom har blitt svekket i løpet av de seinere åra (se bl.a. Delsing & Åkesson 2005). Denne svekkelsen gjelder i mindre grad blant norsk ungdom enn blant svensk, og det er danskene som kommer allerdårligst ut. Til tross for slike resultater er nok likevel nabospråkkommunikasjon fortsatt det mest vanlige når skandinaver møtes. Hvor lenge dette vil vare kan imidlertid sies å være usikkert, og allerede i dag kan vi se tegn til at engelsk i enkelte situasjoner er i ferd med å overta som kommunikasjonsspråk, i samtaler mellom skandinavisk ungdom (jf. Torp i kapittel 2).

Som nevnt tidligere må media sies å ha skylda for en stor del av den internasjonaliseringa som nå foregår i Skandinavia, og spesielt engelskspråklige filmer og tv-serier konsumeres i dag i stor grad av skandinavisk ungdom. I Språkrådet sin rapport *Språkstatus 2017* argumenteres det for at en økende tilgang til skandinaviskspråklige film- og tv-produksjoner derfor kan være med på å bedre nabospråkforståelsen i Norden, og her trekkes SKAM fram som et eksempel til etterfølgelse: "Til dømes har vi nett sett korleis den norske tv-suksessen *Skam* har bidratt til auka status for og forståing av norsk i nabolanda våre" (s. 165). Også tidligere kulturminister Bertel Haarder har, som jeg allerede har vært inne på latt seg engasjere stort av serien, og i en artikkel i avisa *Altinget* uttrykte han at serien er et "nordisk gennembrud af historiske dimensioner" og at serien vil kunne "skabe motivation og bryde sprogbarrieren" (Haarder 2017).

I denne avsluttende delen vil jeg gå nærmere inn på temaene fra analysen og drøfte disse ut i fra antakelsen om at SKAM har hatt en positiv innflytelse på norskforståelsen til sitt danske publikum.

6.1 SKAM holder Norden ihop

I sin undersøkelse *Håller språket ihop Norden?* konkluderte Delsing og Åkesson med at "Ja, språket håller ihop Norden, men inte lika bra som för trettio år sedan" (2005, s. 148). Nå, 13 år etter, kan vi kanskje supplere denne konklusjonen med å si at SKAM holder ihop Norden, og Kosegruppa DK er et uttrykk for dette samholdet. Quist og Skovse (2017, s. 44) mener at språket i SKAM uten tvil har spilt en sentral rolle for seriens suksess med å skape et transnasjonalt fan-fellesskap, der språklige elementer fungerer som gruppetilhørighetsmarkører mellom fans.

I analysen av Kosegruppa DK har vi sett hvordan medlemmenes bruk av nettopp ord og uttrykk fra SKAM indikerer at de kjenner og er fan av serien, og at de vil ta del i det fellesskapet som har vokst fram rundt denne. De språklige diskusjonene foregår både i bredden og i dybden, på et holdningsfokusert plan og på et mer formfokusert plan, og de danske og norske medlemmene roser hverandre stort for engasjementet rundt det norske språket. Til sammen er all denne kommunikasjonen med på å konstruere og opprettholde det praksisfellesskapet som gruppa kan sies å være. Et viktig poeng i denne felles praksisen, og som jeg har vært inne på tidligere, er at kommunikasjonen foregår på interskandinavisk. Som vi husker fra beskrivelsen av Kosegruppa DK, er det faktisk en regel at "nye opslag skal skrives på et af de skandinaviske sprog (eller en blanding)".

At medlemmene i gruppa kan benytte seg av og bli forstått på sitt eget morsmål, øker nok muligheten for å uttrykke seg mer nyansert og presist, og antakeligvis også mer personlig. Dette "arbeidet" med norsk i Kosegruppa DK åpner også for økt innsikt både i medlemmenes egne morsmål og i de norske språksystemene, og det foregår dermed en oppøving av deres metaspråklige bevissthet blant annet gjennom kontrastering og kommentering av språklige elementer. Dette kan gi en bedre forståelse av hvordan det norske språklandskapet er sammensatt, og *både* de norske *og* de danske medlemmene kan dermed få en bedre forståelse for norsk.

Begrepet *nabospråkskommunikasjon* dekker den kommunikasjonen som foregår mellom nordboere ved hjelp av de skandinaviske språka svensk, dansk og norsk, mens *nabospråkskompetanse* omhandler de evnene den enkelte har til både å forstå og å gjøre seg

forstått blant andre nordboere (Theilgaard Brink 2016, s. 21). Når vi *kommuniserer* med hverandre må vi både snakke og forstå, og det er dette andre punktet som altså har vist seg å by på utfordringer når skandinaver møter hverandre, spesielt for danskene.

Når dansker ser på SKAM, trener de forståelsen av norsk. Her har seerne selvsagt ingen anledning til å respondere på det de hører, og sånn sett blir dette en passiv lyttetrening. I en samtale hvor man f.eks. kommuniserer ansikt til ansikt, har man derimot mulighet til å spørre om uforståelige ord i en sammenheng, og den talende vil nok kanskje anstrenge seg litt ekstra for å gjøre seg forstått, som å snakke litt saktere og tydeligere, og unngå ord som kan by på vanskeligheter. *Kommunikasjonsdelen* kommer likevel inn med Kosegruppa DK. I rapporten *Språkstatus 2017* hevdes det at også andre mediekanaler enn tv kan bidra til å styrke et nabospråklig fellesskap, og at der hvor nabospråka blir brukt i praksis, tar det ikke lang tid før forståelsen er god (s. 165). Kosegruppa DK kan anses som en slik annen mediekanal. Selv om man her ikke snakker ansikt til ansikt, har de danske (og norske) medlemmene likevel mulighet til å diskutere serien og det norske (og danske) språket med andre medlemmer som skriver på norsk.

Kommunikasjon i form av nettprat i sanntid, slik Kosegruppa DK åpner for, gir dermed en spontan og muntligpreget samtaleform selv om mediet er skriftspråklig. Dette blir derfor en aktiv måte å kommunisere på som åpner for en bredere innlæring der man kan stille spørsmål og få svar på det man lurer på – en toveiskommunikasjon der *nabospråkskompetansen* øves. Nå skal det sies at det i hovedsak er *muntlig* norsk danskene har størst problemer med, ikke *skriftlig*, da spesielt bokmål jo ligner mye på dansk skriftspråk. Likevel har de danske medlemmene mulighet til å diskutere og spørre om ting de lurer på også i det norske talespråket i SKAM, noe vi har sett at de også gjør i stor grad. Dermed har de kanskje også et litt bedre utgangspunkt før neste episode.

Som vist i analysen, uttrykker de danske medlemmene at Kosegruppa DK nettopp har vært en stor hjelp for å bedre forstå språket i SKAM, og de hevder å ha lært "SÅ meget nyt" om det norske språket generelt, gjennom de mange språkdiskusjonene som har foregått her. For å lære seg eller respondere på et nabospråkspråk er det viktig at innlæreren tør å prøve seg i det aktuelle språket og stille spørsmål når det er noe hen ikke forstår. Dette kan ofte føles som en barriere, og angsten for å begå språklige feil er i mange tilfeller stor. I Kosegruppa DK gis det rom for at medlemmene kan spørre om språket i SKAM og ikke minst er det stor aksept for å gjøre feil når f.eks. danskene gir seg i kast med norske setninger. Ikke bare er det aksept for å gjøre feil; som vi har sett uttrykker nordmennene at de elsker at danskene skriver på norsk og bruker norske ord i dansk dagligtale. Det at de danske medlemmene tør å kaste seg ut i det

norske språket i Kosegruppa DK, kan sammen med lytte- og lesetreninga de får når de ser på serien, kanskje være noe av grunnen til at flere dansker mener at SKAM har virket positivt på deres norskforståelse.

At det faktisk er mulig at det har skjedd en forbedring av norskforståelsen blant danske SKAM-seere, finner vi også støtte for i Silkeborg-undersøkelsen utført av Lassen (2017). Hun fant at testpersonene som hadde sett SKAM i gjennomsnitt scoret 14 ut av maksimalt 30 poeng, mens testpersonene som ikke hadde sett SKAM (-SKAM-gruppa), scoret 10 (2017, s. 38). Det var også en tendens til at de som hadde sett SKAM (+SKAM-gruppa), klarte seg noe bedre på samtlige av språktestens deltester, noe som indikerer at det kan være en forbedring i disse testpersonenes språkforståelse, fordi de har sett SKAM. Særlig på lesetesten, lydklippet av nyhetsopplesing og på videotesten gjorde +SKAM-gruppa det bedre enn -SKAM-gruppa, og de var også mindre avhengige av videoens ekstralingvistiske hjelpemidler (Lassen 2017, s. 53).

Henholdsvis 85 % av +SKAM-gruppa i Silkeborg-undersøkelsen og 86 % i den utvidede spørreundersøkelsen svarte dessuten at de tror de har blitt bedre til å forstå norsk etter å ha sett SKAM (ibid., s. 71). Dette støtter også det de danske medlemmene i Kosegruppa DK gir uttrykk for. Man kan dermed argumentere for at det finnes belegg for antakelsen om at eksponeringen for SKAM har forbedret en del danskers norske språkforståelse, både når det gjelder skrift og tale. *Hvordan* denne prosessen kan ha utspilt seg har vi sett eksempler på i analysen av kommentarfeltene i Kosegruppa DK, og vi skal nå gå nærmere inn på noen av de temaene som har blitt diskutert her og knytte dem til nettopp antakelsen om en økt norskforståelse.

6.2 Drøfting av danskenes holdninger til norsk

I artikkelen ”Motivation, attitude, and language learning” peker Nasser Oroujlou og Dr. Majid Vahedi på at ”[m]otivation, attitudes, and sets of beliefs, about learning the language are among the determining factors that can influence efficiency of the students in language classes.” (2011, s. 994). I tilknytning til dette kan man si at det både er *vilje* og *evne* som styrer innlæringen og forståelsen av et språk. Det er klart at både historiske, sosiale og psykologiske faktorer kan spille en viktig rolle for språkforståelsen, og språkbrukeres motivasjon for å forstå et språk er nok større hvis man enten er *nødt* til å forstå det eller hvis man respekterer og ser opp til brukerne av et bestemt språk.

Som vi har sett i analysen, er de danske medlemmene i Kosegruppa DK svært positive til det norske språket generelt, og språket i SKAM spesielt. Man kan kanskje si at motivasjonen her skyldes både at seerne er nødt til å forstå norsk for å få maksimalt utbytte av serien, og at

seerne både ser opp til og respekterer karakterene i SKAM, og dermed også det norske språket de bruker. Førstnevnte grunn skal vi komme nærmere inn på litt seinere i drøftinga av seriens undertekster. I tilknytning til grunn nummer to kan man kanskje si at SKAM har blitt så populært i Danmark, og de øvrige nordiske landa, fordi unge nordboere føler seg nærmere norsk kultur på den måten at de identifiserer seg med karakterene i serien og tenker at det like gjerne kunne vært dem selv det handlet om. Motivasjonen for å forstå norsk knyttes dermed til identifisering og en oppdagelse av at Norge og Danmark, norsk og dansk, ikke er så forskjellig likevel.

I *Håller språket ihop Norden* konkluderer Delsing og Åkesson (2005, s. 109) med at de som synes et språk er fint, også har lettere for å forstå det. Et interessant resultat i denne undersøkelsen er at det hos danskene var en tydelig sammenheng mellom hva de mente om selve *språket* og hvilket resultat de fikk på språktestene, mens det for svenskenes del var en klar sammenhengen mellom holdninga til selve *landet* og resultatet på språktestene (Delsing & Åkesson 2005, s. 110). Språkholdninger spiller altså en viktig rolle for språkforståelse, og den nevnte positive holdninga til norsk har vi sett uttrykt på flere måter i Kosegruppa DK. En av holdningene som kommer fram er at danskene opplever norsk som spesielt *sødt* eller *nuttet* (søtt). Eva Theilgaard Brink diskuterer i sin undersøkelse "Man skal bare kaste sig ud i det…" det hun kaller for *byxor*-fenomenet (2016, s. 131). I en tale holdt ved utgivelsen av *Svensk-Dansk Ordbog* beskrev nemlig taleren sitt første møte med nabospråket svensk slik: "Desuden var svensk komisk i modsætning til engelsk. Det er jo ikke morsomt, at *bukser* hedder *trousers*, men det er komisk, at nogen kalder dem *byxor*, for dét kan man ikke lade være med at opleve som en forkrampet afvigelse fra dansk. Og vice versa." (Theilgaard Brink 2016, s. 131).

Theilgaard Brink hevder at på grunn av de store likhetene mellom de skandinaviske språka, blir forskjeller oppfattet som nettopp spesielt morsomme, komiske og/eller søte (2016, s. 14). Overført til Kosegruppa DK kan det virke som at de danske medlemmene opplever *byxor*-fenomenet på måten de kommenterer det norske språket på. Hvis det er slik at dansker i generelt liten grad eksponeres for norsk, for eksempel gjennom ulike medier, kan en medvirkning til holdninger som dem vi ser i Kosegruppa DK, nettopp bunne i en manglende kjennskap til det norske språket. En annen medvirkning til slike holdninger kan være at danskene i det daglige ikke tenker over hvor likt norsk og dansk faktisk er, og i stedet er det forskjellene som blir lagt merke til. En av disse forskjellene som de danske medlemmene i Kosegruppa DK har bitt seg merke i ved det norske språket, er som vi har sett *norvagismer* og *fornorsking* av engelske ord. I dansk ser vi at engelske ord som "cookies" og "tablet" og uttrykket "trick or treat" er tatt direkte inn i det danske språket, mens de norske ekvivalentene

altså er “informasjonskapsler”, “nettbrett” og “knask eller knep”. Det samme gjelder for de populære “SKAM-orda” “føkk” og “kul”, som på dansk brukes i sin opprinnelige engelske stavemåte “fuck” og “cool”.

En slik reaksjon på forskjeller i språk mener Theilgaard Brink kan brukes som en positiv *icebreaker* og en innledning til *faktisk* kommunikasjon, hvor det knyttes bånd mellom de samtalende (2016, s. 140). Theilgaard Brink understreker at slike *icebreakere* imidlertid ikke kun gjelder språklige forskjeller, men også nabolandas kulturelle forskjeller og stereotypisering (ibid.). Nettopp dette ser vi er tilfellet i Kosegruppa DK, hvor forskjeller og likheter mellom dansk og norsk diskuteres hyppig, og det virker som at medlemmene liker å snakke om dette. Ved siden av den nevnte fornorskinga kan vi blant annet knytte dette til kommentarene om “falske venner” og ikke minst diskusjonen om norske dialekter. At danskenes holdninger til det norske språket som “søtt” er utelukkende positivt, er imidlertid ikke sikkert. men kan nok som nevnt i analysen også tolkes i en negativ retning som noe nedlatende. I kommentaren der et dansk medlem forteller hvordan hen tidligere har moret seg med “nordmændenes kærlighed til at lave nye ord”, kan man f.eks. få inntrykk av at norsk anses som litt fjollete og naivt. Likevel virker den generelle holdninga til norsk fra danskenes hold å være ment som noe positiv, og dermed tjenlig for en økt norskforståelse.

I sitt arbeid undersøkte Lassen nettopp om SKAM kan ha vært med på å påvirke testpersonenes holdninger til norsk (2017, s. 65). Resultatene viste, slik kommentarene i Kosegruppa DK også illustrerer, at de som hadde sett SKAM, rangerte norsk høyere enn de som ikke hadde sett serien. Hele 72 % av +SKAM-gruppa mente at det norske språket var *smukt* eller *meget smukt*, mens kun var 28 % av -SKAM-gruppa mente det samme (Lassen 2017, s. 67). Også i den utvida spørreskjemaundersøkelsen fant Lassen at +SKAM-gruppa overordna vurderte det norske språket mer positivt enn -SKAM-gruppa (2017, s. 74). Når vi husker at +SKAM-gruppa også klarte seg bedre på språkforståelsestesten, underbygger dette Delsing og Åkessons konklusjon om at de som synes et språk er fint, også har lettere for å forstå det. Når det gjelder +SKAM-gruppas positive rangering av norsk, kan man imidlertid argumentere for to hypoteser: Den ene er at seerne av SKAM i utgangspunktet har mer positive holdninger til norsk, noe som kan være en drivkraft til å se serien i seg selv, den andre er at de ved å se på SKAM får mer positive holdninger til norsk. Disse to hypotesene trenger likevel ikke å utelukke hverandre, og kanskje kan begge inntreffe hos seerne av SKAM.

6.3 Danskene om norske talemålsformer

Som vi har vært inne på tidligere i denne studien, anses nordmenn å ha en fordel når det gjelder å forstå nabospråk, fordi det norske ordforrådet, spesielt bokmål, stort sett er felles med dansk, mens lydsystemet ligner mye på svensk. Språkprofessor ved Københavns universitet Tore Kristiansen mener at fra et sosiolingvistisk ståsted er den norske situasjonen i dag svært god, da variasjonen i ”folkemålet” her til lands sannsynligvis er viktigere enn i andre europeiske land – ”i hvert fald mere alment accepteret i enhver sammenhæng” (2011). Kristiansen sier videre at det ikke er noen tvil om at den norske annerledesheten på skriftspråksområdet – med de to målformene og den omfattende talespråksrelaterte valgfriheten i begge målformene – har vært og er en viktig årsak til den norske annerledesheten i det talte språket (ibid.). Norge står altså i en særstilling når det gjelder dialektbruk, både fordi det finnes mange og store forskjeller mellom dialektene, men også fordi dialekt blir brukt i alle slags sammenhenger. I Danmark kommer derimot forskjellene mellom dialektene sjelden til uttrykk, fordi de ikke brukes i offentlige sammenhenger slik som i Norge. De fleste dansker er dermed ikke like vant til variasjon i talespråket som nordmenn.

At standardiseringa av både skrift og tale står betraktelig svakere i Norge enn i nabolanda, kan altså sies å være et særtrekk ved den norske språksituasjonen, og på grunn av det store nærværet av dialektvariasjon må nordmenn hele tida være forberedt på at den man skal snakke med kan høres annerledes ut enn en selv eller den forrige man snakket med. Nordmenn kan dermed tenkes å ha et større språklig beredskap fordi variasjoner innafor det norske språksamfunnet kommet til uttrykk i mye større enn det de gjør i det svenske og spesielt det danske. Nordmenn flest støter dermed på deler av språkvariasjonen i så mange flere sammenhenger enn det svensker og særlig dansker gjør. Denne oppfattelsen underbygges av de danske medlemmene i Kosegruppa DK, som uttrykker at de er svært imponert over de norske medlemmenes språkkunnskaper, og et medlem spør om det er vanlig at alle nordmenn kan så mye om det norske språket.

Inge Lise Pedersen hevder at “i Danmark hvor vi har afskaffet det meste af den traditionelle dialektvariation, er vores ører blevet så dovne at de giver helt op så snart noget lyder lidt anderledes end moderne københavnskpræget rigsmål” (2005). Hun foreslår at grunnen til at danskene havner på sisteplass når det gjelder nabospråksforståelse, kan skyldes at Danmark har vært best til å avskaffe dialektene. Samtidig tror hun at danskene også er dårligst til å innse at alle språk er verdifulle og at alle språkkunnskaper kan nyttiggjøres – både direkte til kommunikasjon og indirekte til en større språklig beredskap – en mulighet man ikke har hvis man er énspråklig og kun anerkjenner eller kjenner til én dialekt (Pedersen 2005).

Som jeg har vist i analysen, spør de danske medlemmene i Kosegruppa DK mye om de ulike dialektene til karakterene i SKAM, og når de får vite at det finnes mange talemålsvarianter også innad i (lille) Oslo, knytta til geolekt og sosiolekt, uttrykker de stor forundring: "Jeg var i Oslo i februar. Byen er ikke så stor. Siger I at der alligevel er en vestdialekt i byområdet?". Spesielt karakteren Eva sin bergenske dialekt er ikke overraskende gjenstand for mange spørsmål. At danskene har vanskeligere med å forstå bergensk talemål enn et bokmålsnært østlandsmål, som de fleste andre karakterene i serien snakker, er ikke så rart med tanke på at bergensk har en del ord og varianter som ligger nærmere nynorsk. De danske medlemmene forteller at de kan høre at hun snakker annerledes, men at de ikke forstår hvorfor. Et annet dansk medlem ser dessuten ut til å anta at man undervises i bestemte dialekter på skolen og spør hvilken dialekt en åtte år gammel flyktning ville lært. Slike Spørsmål som dette viser at de danske medlemmene i Kosegruppa DK har lite kjennskap til de ulike norske talemålsvariantene, noe som underbygger Pedersens teori. Samtidig har vi sett at de danske medlemmene uttrykker en stor positivitet og interesse for det norske dialektmangfoldet og flere skulle gjerne sett at situasjonen var den samme i Danmark. Dette kan tyde på at de nettopp tillegger det norske språket verdi, noe som ifølge Pedersens resonnement kan dette være ett skritt på veien til bedre norskforståelse.

6.4 Undertekstinga i SKAM

Før SKAM ble vist med danske tekster på DR, så tusenvis av danske seere serien på NRK sin hjemmeside, med norske tekster. Da NRK seinere blokkerte muligheten til å se SKAM utafor Norge, kjøpte DR rettighetene til serien og begynte å vise den med danske undertekster fra desember 2016. Men som vi så i analysen, valgte likevel mange dansker å se med norske undertekster framfor danske. De danske medlemmene i Kosegruppa DK begrunner dette med "dårlige" oversettelser, og de har en opplevelse av at en del av innholdet forsvinner i den danske tekstinga.

At danskene lar seg forstyrre når de føler at den danske underteksten ikke stemmer med det norske språket i serien, og at de opplever det som viktig å få med språklige nyanser, tyder på en innsikt i det norske språk. Som Bertel Haarder skriver: "For det første er den ægte vare langt bedre end tyggemad. Det vidunderlige var jo, at danske – og svenske – teenagere fandt den norske version så spændende og forståelig, at de overvandt sprogbarrieren og gjorde den ægte vare til kult – drittkul! (Haarder 2017). I Kosegruppa DK argumenterer de danske medlemmene også for at det er mye mer læring i å se serien med norsk undertekst og at den

(unøyaktige) danske tekstinga kan være med på å ødelegge forståelsen. Da Haarder spurte en dansk videregåendeelev som så SKAM, om hvor lang tid det tok før eleven lærte å forstå norsk, fikk han til svar at ”efter to afsnit var problemet stort set løst. Ikke mindst på grund af de norske undertekster” (Haarder 2017).

I Delsing og Åkesson sin undersøkelse viste resultatene at danskene klarte norsk leseforståelse mye bedre enn norsk høreforståelse (2005, s. 138). Dette er kanskje ikke overraskende da norsk skriftspråk jo ligner mye på dansk skriftspråk, mens det i den talte dimensjonen finnes langt flere forhold som skiller seg en del fra hverandre. Arne Torp hevder at når nordmenn og dansker samtaler, har de ofte problemer med å forstå hvilket ord den andre sier, men at så snart de har oppfatta dette ordet, vet de som regel hva det betyr (2014, s. 331). Når danskene ser SKAM med norske undertekster, har de mulighet til å koble den vanskelige norske uttalen til den mer forståelige bokmålsteksten. At flere av medlemmene i Kosegruppa DK kommenterer at de ser SKAM med norsk undertekst, kan tyde på at mange danske seere opplever at norsk faktisk ikke er så ulikt dansk, spesielt ikke når de kan støtte seg på et skriftlig bokmål som supplement til det norske talespråket i serien.

Lassen undersøkte i sitt arbeid om underteksting av SKAM kunne sies å ha noen påvirkning på danskenes norskforståelse. Hun fant at de som hadde sett SKAM uten tekst eller med norsk undertekst (+NO-gruppa) presterte bedre i språkforståelsestesten enn de som hadde sett serien med dansk undertekst (2017, s. 56). Et annet interessant funn var at gruppa som hadde sett SKAM med dansk undertekst (+DA-gruppa), presterte ganske likt som gruppa som ikke hadde sett SKAM i det hele tatt, noe som indikerer at +SKAM-gruppas bedre prestasjon ikke nødvendigvis skyldes at de har sett SKAM, men heller at de har sett SKAM på en bestemt måte – altså med norsk undertekst. Lassen fant også en interessant forskjell da hun så på +NO- og +DA-gruppas svar på spørsmålet: ”Tror du at du er blevet bedre til at forstå norsk efter at du har set *SKAM*?”. Her svarte hele 96 % av +NO-gruppa at de opplevde å ha forbedret sin norske språkforståelse, noe som er 26 % mer enn i +DA-gruppa (Lassen 2017, s. 56).

Det generelle inntrykket er altså at de danske medlemmene i Kosegruppa DK ser SKAM med norske undertekster, men som vi så i analysen, er det ikke alle som foretrekker dette. Ett dansk medlem forteller f.eks. at hen generelt har vanskeligheter med språk (DA: ‘sprogspasser’), og at dansk tekst derfor er til stor hjelp når hen ser SKAM. Det stilles også spørsmål ved om de danske medlemmene i Kosegruppa DK kan sies å være representative for danske seere generelt, og om det derfor er normen at danskene ser SKAM med norske framfor danske undertekster. En støtte for at mange dansker velger å se serien på denne måten, finner vi imidlertid i et intervju, utført av kulturjournalist Anne Bech-Danielsen, med tre danske elever

ved Statsgymnasiet i Aarhus. Her forteller Isabella (17) om sin opplevelse av å se SKAM med norske undertekster: **"**[...] når jeg læser norske undertekster samtidig, kan jeg forstå det, og ellers har jeg Google Oversæt åben ved siden af, så jeg lige kan slå en sætning op". (Bech-Danielsen 2016). Hennes klassevenninne Mollie (17) er enig i at det norske språket i serien ikke nødvendigvis er så vanskelig, og legger til at: "Serien gør noget for min norske forståelse. Er der et ord, jeg ikke kan forstå første gang, forstår jeg det tit i sammenhængen, når det bliver brugt flere gange, og jeg får indblik i norsk grammatikk og anderledes ordstilling". Her kommer hun også med et eksempel som '*kjæresten min'* (ibid.).

Knytta til Kosegruppa DK er det også vanskelig å si om de danske medlemmene som mener å ha blitt bedre i norsk, er de samme medlemmene som kommenterer at de ser serien med norsk undertekst. Likevel kan det argumenteres for at å se SKAM med norske undertekster framfor danske uansett gjør at seeren er nødt til å forholde seg mer aktivt til det norske språket. Ved å både lytte og lese norsk er det stor sannsynlighet for at en dansk seers norske ordforråd utvikles, at det opparbeides en norsk ordgjenkjennelse gjennom assosiasjonsprosesser mellom lyd og skrift, og at seeren derfor muligens vil få en høyere norskforståelse. Lassen peker i sin undersøkelse på at en av fordelene med å se SKAM, og også andre skandinaviske serier, med intraspråklig teksting nettopp er at "sprogbrugerne lærer hvor modersmålet og nabosproget adskiller sig fra hinanden både i skrift og tale, således at mange af de sprogproblemer, der opstår som følge af sprogstrukturelle forskelle sprogene imellem måske kan undgås" (2017, s. 57).

I debatten om undertekstinga i SKAM og den læringsverdien den norske undertekstinga kan bidra med, diskuteres også geoblokkeringa av tv-serien. Et dansk medlem uttrykker en tro på at nabospråksforståelsen i Skandinavia kanskje kan forbedres ved at skandinaviske tv-kanaler åpner for muligheten til å kunne velge intraspråklig teksting. En norsk serie som vises i Danmark kan dermed gi seeren en mulighet til å se serien med norsk tekst, ved siden av den pålagte regelen om å tilby dansk undertekst:

> *Eller endnu bedre", sier det samme medlemmet "hvis de geoblokeringer der begrænser skandinaviske brugeres adgang til indhold på baggrund af deres geografiske placering, blev fjernet og åbnede muligheden for at skandinaver frit havde adgang til fælleskandinavisk medieindhold, bl.a. gennem streamningtjenester hvor muligheden for at tilvælge intrasproglig tekstning allerede findes?.*

Ideen om å fjerne den eksisterende geoblokkeringa er ikke ukjent. I *Språkstatus 2017* står det at det bør være et mål at offentlig finansierte tv-kanaler i Norden skal være automatisk tilgjengelige i nabolanda (s. 165). Med SKAM og dens popularitet som argumentasjon hevdes det at tilgang til tv-utsendinger fra nabolanda er tiltak som viser seg å fungere, og det trekkes

fram at serien fikk Nordens språkpris for 2016, nettopp med begrunnelsen av serien bidro til den nordiske språkforståelsen (Språkstatus 2017, s. 169).

6.5 Danskenes bruk av norsk

Selv om norske undertekster hjelper mye, er det fortsatt en del ord og begrep brukt i SKAM som de danske seerne sliter med å forstå. Som vist i analysen, legger de danske seerne merke til svært mange detaljer i det norske språket. Det er f.eks. ord, fraser og setningsstrukturer som de danske medlemmene uttrykker at ikke finnes eller er like vanlig i dansk, men de legger også merke til hvordan noen norske ord og uttrykk ligner mye på dansk, men skiller seg i skrivemåte (ortografi), setningsstruktur (syntaks), betydning (semantikk) eller måten det brukes på (pragmatikk). Det er interessant å se hvordan språket i SKAM har gjort seg så bemerket hos sitt danske publikum, og kanskje enda mer interessant er det at danskene også tar i bruk norsk i sin danske språkhverdag. Dette kan vi si skjer både *reseptivt* i form av at flere dansker oppgir å ha endret språket på Facebook (og mobilen) til norsk, og *produktivt* på den måten at danskene selv produserer setninger med innslag av norsk. Som vi har sett i analysen, skryter de danske medlemmene av den norsken de har lært seg, og de uttrykker stolthet når folk kommenterer dette i positive ordlag: “”REAL LIFE SKAM-GOALS: Når man endelig får taget sig sammen til begynde at snakke norsk på arbejdet og herefter bliver spurgt om man er nordmand fordi man snakker ’veldig bra norsk da!’”.

I sin undersøkelse spurte Rathje om årsaken til bruken av SKAM-uttrykk. Her svarte 43 % av respondentene at de bruker uttrykka “for sjov” (for gøy). En stor andel mente også at bruken av slike uttrykk skaper felleskap og humor, og at man ikke behøver å forklare når man bruker SKAM-uttrykk (Rathje 2018, s. 4). 15 % av respondentene svarte at det etter hvert ble naturlig for dem å bruke slike uttrykk fordi de hadde sett så mye på serien, og 13 % mente at SKAM-uttrykkene beriker og supplerer det danske språket (ibid.). De danskene medlemmene i Kosegruppa DK oppgir ikke i kommentarfeltet hvorfor de har begynte å bruke innslag av norsk i sitt danske talemål, men som nevnt er Kosegruppa DK den ene av to Facebook-grupper som svarte på Rathjes undersøkelse. I analysen får vi dessuten et klart inntrykk av at de danske medlemmene har et positivt forhold til bruken av norsk, og at de har det gøy med å integrere norske ord som “halla” og “kødder du” og norsk setningskonstruksjon med for eksempel etterstilt eiendomspronomen, i dansken sin.

Selv om størstedelen av respondentene oppgir at de bruker norske ord og vendinger kun for gøy, gir 28 % altså uttrykk for at disse samtidig har fått det vi kanskje kan anse som en

sterkere posisjon i det danske språket, i form av at respondentene opplever bruken av norsk som naturlig og et supplement til dansk. Som Rathje sier, bør betydningen av SKAMs engasjerende norske ungdomsspråk derfor ikke neglisjeres (2018, s. 4). Og, fortsetter Rathje, det kan ikke utelukkes at språket i SKAM har hatt en eller annen form for innflytelse på de danske seernes oppmerksomhet rundt det norske språket som snakkes i SKAM, og derfor på deres språkforståelse (ibid.).

6.6 Diskusjon om norsk *internt* i SKAM blir til diskusjon om norsk *generelt*

I tillegg til å se *hvordan* de danske medlemmenes norskinnlæring foregår i Kosegruppa DK, var det i analysen også interessant å se nærmere på *hvilken del* av det norske språket danskene lærte seg. En ting er at det norske "SKAM-språket" har blitt populært blant dansker, og at dette kan sies å ha hatt en direkte innflytelse på de danske seernes forståelse av ord og uttrykk fra serien. En annen viktig faktor er den norskopplæringen som har funnet sted *utafor* serien. En slik norskopplæringsarena er nettopp Kosegruppa DK, og vi har i analysen sett hvordan en diskusjon kan begynne med at et dansk medlem spør om dialekten til karakteren Eva, men ende opp med å omhandle norske talemål generelt og ikke minst holdninger til disse. Her vender diskusjonen også inn på forskjellen mellom bokmål og nynorsk, og en norsk deltaker kommer like greit med et sammendrag av den norske språkhistoria.

Et annet eksempel der samtalen går fra å omhandle språket *internt* i SKAM til å ende opp med å omhandle språket også *eksternt* for SKAM, er diskusjonen om bruken av uttrykka "dritt(sekk)" og "kødder du", som kan sies å referere direkte til serien. Her ender diskusjonen opp med å omhandle henholdsvis den grammatiske og pragmatiske bruken av uttrykka. Vi har også sett hvordan egenskaper ved det norske språket diskuteres *uten* utgangspunkt i en direkte referanse til SKAM. Et eksempel på dette er diskusjonen om norsk setningsstruktur med blant annet pronominal høyredislokering og etterstilt eiendomspronomen. Diskusjonen om fornorsking og "falske venner", der forskjeller mellom norsk og dansk diskuteres generelt, er et annet eksempel.

Det er kanskje først når diskusjonen om det norske språket *internt i* SKAM nettopp utvikler seg til å omhandle det norske språket *generelt*, at vi virkelig kan begynne å snakke om en mulig økt norskforståelse hos medlemmene i Kosegruppa DK. Interessen og fasinasjonen for det norske språket i serien har altså ført til en økt oppmerksomhet rundt norsk generelt og videre en tydeligere bevissthet hos de danske seerne om likheter og forskjeller mellom det norske og det danske språket. Danskenes aktive anvendelse av deler av det norske språket i sin

egen språkbruk, slik jeg har diskutert over, kan dermed sies å være positivt for den interskandinaviske, eller mer bestemt norske, språkforståelsen helt overordnet. De danske medlemmenes uttrykte interesse for andre norske tv-serier, filmer og bøker viser også hvordan SKAM kan ha bidratt til å gi danske seere mersmak på norskspråklig populærkultur.

6.7 SKAM som nabospråksundervisning

Som jeg var inne på i begynnelsen av denne framstillinga, vurderes nabospråksundervisning både i grunnskolen og videregående skole som viktig for den gjensidige språkforståelsen i Skandinavia. I den danske læreplanen, *Fælles mål* fra 2009 (s. 13-14), står det at elevene på andre årstrinn skal "læse lette norske og svenske ord og sætninger", mens elevene på niende trinn skal "læse norske og svenske tekster" og "forstå norsk og svensk i store træk og have kendskab til ligheder og forskelle mellem nabosprogene". Selv om det altså står tydelig i læreplanen at danske elever skal få nabospråksopplæring i norsk, oppga bare omtrent halvparten av danskene i undersøkelsen til Delsing og Åkesson at de hadde fått nabospråksundervisning på skolen (2005, s. 144). Undersøkelsen viste videre at de elevene som hadde hatt nabospråksundervisning, om enn bare litt, generelt hadde bedre resultater på nabospråkstesten enn de elevene som ikke hadde fått denne typen undervisning (Delsing & Åkesson 2005, s. 106).

Norsklærere her hjemme, så vel som språklærere i hele Norden, har som nevnt kastet seg på SKAM-bølgen, og mange ser nå en svært gylden mulighet til å skape et nytt engasjement for det norske språket og det skandinaviske språkfellesskapet. Høsten 2017 lanserte undervisningsplattformen *Norden i skolen* undervisningsmateriale med utvalgte SKAM-klipp for 7.-10. klasse, som kan brukes til både nabospråksundervisning, morsmålsundervisning og tverrgående prosjekter om ungdomskultur i Norden. Nylig utkom også boka *Dramaserien SKAM. Analytiske perspektiver og didaktiske muligheter* (Lindtner & Skarstein 2018), som analyserer SKAM sine særtrekk som kulturelt og medialt fenomen, og belyser hvordan serien kan trekkes inn i ulike skolefag.

Ikke minst tror lærere at holdningene til det norske språket er i ferd med å endres i takt med seriens popularitet, noe som kan virke svært positivt på blant annet danske ungdommers norskforståelse.[19] At språk*holdninger* henger tett sammen med språk*forståelse* har vi vært inne

[19] Se f.eks. Bech-Danielsen (2016, 21.11.). "Tv-serien Skam gør danske unge bedre til norsk - gymnasielærerne jubler" og *Bornholms Tidende* sin artikkel "Norsk slang fra tv-serie kan vække sproginteresse hos unge" (publisert 05.12.2016).

på flere ganger i denne drøftinga. Med SKAM har lærerne kanskje (endelig) kunnet lage et opplegg der eleven går til nabospråksundervisninga med engasjement og motivasjon. Sett fra et didaktisk perspektiv kan serien gi utgangspunkt for blant annet lytteøvelser, oversettelsesoppgaver knytta til både skrift og tale, og sammenligning. SKAM er generelt en god måte å få erfaring med de norske lydlige særtrekkene på, og selv om den verste SKAM-feberen som nevnt begynner å legge seg, så kan serien kanskje enda en stund skape engasjement i klasserommet og dermed også være med og rydde vei for en framtidig interessant, sterk og givende nabospråksundervisning. Formann for Dansklærerforeningen Jens Raahauge mener at det nok for danske ungdommer fortsatt er et stykke fra å se SKAM til å interessere seg for eksempelvis Henrik Ibsen, men han hevder samtidig at "Skam kan sætte noget i gang, og den kan være fødselshjælper til en større interesse for nordiske sprog" (Ritzau 2016). Det kan dermed argumenteres for at SKAM har gjort det mulig for dansker å øve opp sin forståelse for nabospråket norsk også uten at nabospråk tematiseres eksplisitt.

6.8 Tvil om SKAM egentlig har økt danskenes norskforståelse

Formålet med hele denne masteroppgave er å underbygge antakelsen om at SKAM har bidratt til økt norskforståelse, med utgangspunkt i et dansk publikum, og fram til nå har framstillinga forsøkt å gjøre nettopp dette. Som vi har vært inne på tidligere vil nok graden av et eventuelt utbytte når det gjelder en slik norskforståelse imidlertid variere fra seer til seer, blant annet på grunn av ulike forkunnskaper knytta til det norske språket. Det kan f.eks. tenkes at de danskene som har best utgangspunkt for å forstå norsk, også er de som har valgt å se SKAM, og videre at de med høyest norskforståelse av de som har valgt å se SKAM, er de som melder seg inn i Kosegruppa DK, og til slutt at de med høyest norskforståelse av medlemmene i Kosegruppa DK, også er de som ser serien med norske undertekster. Dette blir imidlertid kun spekulasjoner, men det er likevel verdt å reflektere over. Ut fra Lassen sine resultater knytta til norsk, dansk eller ingen underteksting av SKAM, kan det virke som at det nettopp er de seerne som i utgangspunktet har en såpass god grunnforståelse av norsk at de føler de ikke trenger dansk teksting, som har fått et større språklig utbytte av å se serien. Altså har kanskje disse seerne økt sin norske språkforståelse mer enn de som har sett serien med dansk eller ingen undertekst.

De fleste av oss har nok også erfaring med at populære tv-serier ofte bidrar med såkalte *catch frases,* som gjerne kopieres av seerne og inngår i deres dagligtale i en avgrenset periode, og kanskje er det nettopp dette ord og uttrykk fra SKAM fungerer som. Bruken og spredningen av ord og begrep med direkte referanse til SKAM er i hvert fall svært omfattende, men om de

har kommet for å bli i det danske språket, er vel heller usikkert. Som nevnt i analysekapittelet viste Marianne Rathje sin undersøkelse at 82 % av SKAM-fansene rapporterte at de bruker norske uttrykk fra SKAM. For å se om resultatene fra denne undersøkelsen skyldes *fandom*, altså at respondentene er dedikerte fans av SKAM, eller om denne høye prosenten gjelder generelt for seere av SKAM, laget Rathje en supplerende undersøkelse med respondenter fra fire "bygrupper" på Facebook som også har sett SKAM, men som ikke er så fan at de har meldt seg inn i en SKAM-facebookgruppe (2018, s. 6). Resultatet her var mye lavere enn hos fan-gruppene, og kun 20 % av respondentene oppga at de har tar i bruk uttrykk fra SKAM i egen språkhverdag (ibid.). Dette, sier Rathje, vitner om at "SKAM-udtrykkene bruges i en mindre kreds af danskere, nemlig de dedikerede fans, og at SKAM-udtryk, seriens popularitet til trods, altså ikke i fremtiden bliver en (stor) del af de danske sprogbrugeres hverdag" (2018, s. 6).

Rathje understreker dessuten at i motsetning til engelske ord og uttrykk i dansk, som i likhet med uttrykk fra SKAM også kan brukes for gøy og som et gruppespråk, oppgir mange av respondentene i undersøkelsen at de kun bruker de norske uttrykka i interaksjoner med andre som også har sett SKAM (2018, s. 7). Denne bruken av norsk, argumenterer Rathje, er altså ikke utbredt til mange domener slik som med engelsk i dansk, siden det med SKAM kun dreier seg om én enkelt norsk serie, mens engelsk på sin side har hatt en massiv påvirkning gjennom blant annet filmer og kultur i en lang årrekke (2018, s. 7). Dette understrekes også av Rathje sin undersøkelse som viste at til tross for at SKAM og dens interessante og nye språkbruk har gjort inntrykk på danske seerne, så anses fortsatt ikke norsk som like ideelt som engelsk, og oppfattelsen er fremdeles at språket er "charmerende og nyt" og "sødere og blødere end dansk og engelsk" (Rathje 2017). I sammenheng med dette kan det også være relevant å trekke inn en del av Lassen sin undersøkelse. Resultatet på glosetestene her viste nemlig at både +SKAM- og -SKAM-gruppa gjorde det ganske dårlig og begge gruppene gjør også de samme feilene i forbindelse med "falske venner", tallord og på områder der det er ortografiske, leksikalske eller grammatiske forskjeller mellom norsk og dansk (Lassen 2017, s. 53).

Selv om uttrykka fra SKAM muligens ikke kommer til å bli hengende lenge i dansk, mener Rathje likevel at serien har hatt betydning for danskenes norskforståelse: "Mange danskere har set ' Skam' med norske undertekster, og det hjælper på sprogforståelsen, når man hører sproget samtidig og opdager, hvor tæt dansk og norsk er på hinanden" (Rathje 2017). Krister Vasshus (jf. kapittel 2) er også skeptisk til om SKAM-effekten kommer til å vare særlig lenge (Einarsdóttir 2016). Han tror imidlertid at det er gode muligheter for at entusiasmen for norsk kan opprettholdes om det skulle komme noe mer interessant innhold fra medie-Norge,

som kan føre til at dansker på lang sikt kanskje vil få større interesse for norsk språk og kultur, og dermed også vil bedre sin norskforståelse (ibid.).

6.9 Fra SKAMdinavisk til Skandinavisk? – Konkluderende avslutning

Som illustrert i analysen og diskutert i denne drøftinga uttrykker de danske medlemmene i Kosegruppa DK en positiv holdning til, og ikke minst en enorm interesse for, det norske språket både internt i SKAM, men også eksternt for serien. Dette har dessuten blitt støttet av Lassen sin undersøkelse (2017), som viste at +SKAM-gruppene i høyere grad enn -SKAM-gruppa hadde en positiv opplevelse av norsk. Om disse holdningene til norsk eksisterte før de danske medlemmene i Kosegruppa DK ble eksponert for SKAM, eller om de er forårsaket av selve serien er det selvsagt vanskelig å si noe sikkert om, og det er heller ikke kjernen i denne studien. Likevel er det ingen tvil om at SKAM må sies å ha utfordret den interskandinaviske nabospråksforståelsen med et høyt tempo og en voldsom effekt. Kanskje kan dette skyldes at serien, gjennom sine gjenkjennelige karakterer og sitt aktuelle innhold, sin ungdommelige distribusjonsform og tidstypiske bruk av det norske språket, har klart å skape en motivasjon for å forstå norsk hos skandinavisk ungdom som ingen dansklærere tidligere har klart.

Som nevnt innledningsvis fikk SKAM Foreningen Norden sin språkpris i 2016 med den begrunnelse at serien har klart å "[...] *engasjere et ungt nordisk publikum, styrke forståelsen av skandinaviske språkvariasjoner og bygge opp positive holdninger til nabospråkene i Norden"* (norden.no, 2016). Utallige avisartikler om nettopp språket i serien og dets innflytelse på unge skandinaver har også blitt publisert i hele Nordens aviser, og flere av dem er trukket fram i denne framstillinga. Selv om det selvsagt er vanskelig å sette et konkret mål på *hvordan* den norske språkforståelsen har styrket seg, kan det ut fra det vi har sett i analysen av Kosegruppa DK og denne etterfølgende drøftinga, altså sies å finnes en solid støtte for antakelsen om at SKAM har påvirket den norske språkforståelsen i Skandinavia generelt, og kanskje Danmark spesielt.

Nå gjelder det altså å smi mens jernet er varmt, og melke SKAM-kua for det den er verdt. Ved å bruke SKAM som et springbrett til økt interesse og høyere forståelse for Norge og det norske språk, lar det seg kanskje gjøre å utvide den *SKAMdinaviske* språkforståelsen til en *Skandinavisk* språkforståelse. Siste episode av serien (sesong 4) ble sendt på NRK 24. juni 2017, men diskusjonene om norske språkforhold fortsatte på Kosegruppa DK lenge etter dette. Billedlig kan man kanskje si at om det er sånn at SKAM bare var døgnflue, så rakk den i hvert fall å legge mange egg før den døde. Og selv om den verste SKAM-hypen nå har lagt seg også

i sosiale medier er det i skrivende stund, nesten ett år etter seriens avslutning, alt annet enn stille i Kosegruppa DK om dagen – her er nemlig diskusjonene om SKAMs arvtaker BLANK[20] allerede i full gang.

[20] Lørdag 14. april begynte den nye serien ”Blank” på bloggen blank.p3.no. Slik som SKAM startet den uten forvarsel, og igjen befinner vi oss i et ungdomsunivers i Oslo.

7. Videre forskning

Selv om det altså er god grunn for å anta at SKAM har endret mange nordiske seeres syn på Norge og det norske språket og muligens også bedret deres norskforståelse, trengs det ved siden av Lassen (2017) flere fremtidige undersøkelser for å vise om det faktisk stemmer at unge nordboere generelt har blitt bedre til å forstå norsk etter å ha sett på SKAM, og om deres holdninger til det norske språket også i lengden vil være mer positiv enn det tidligere studier har vist. I tilknytning til dette hadde vært interessant å gjøre en lignende analyse som denne av det som kan anses som Kosegruppa DKs svenske parallell, Kosegruppa Sverige, for å se hvordan svenskene diskuterer det norske språket internt og eksternt for SKAM.

Med utgangspunkt i de danske Kosegruppa DK-medlemmene sin etterspørsel etter flere norske tv-serier og statistikken som viser at nordmenn ser mer på danskenes og svenskenes kanaler enn omvendt (jf. kapittel 2), kunne det også vært interessant å gjøre en framtidig undersøkelse på om denne statistikken er i ferd med å endre seg. Om en eventuell oppgang i antall danske og svenske seere av norske kanaler faktisk skyldes SKAM, vil det nok imidlertid være vanskelig å si noe sikkert om. Her kan de likevel nevnes at i Lassen sin undersøkelse (2017, s. 78) svarte 37 % av testpersonene *ja* til at de har fått lyst til å se flere norske tv-serier etter at de har sett SKAM, og kanskje tyder dette på at SKAM har åpnet opp for ikke bare en positiv holdning til andre norske serier, men også til andre skandinaviske serier. Lassen hevder at man sånn sett kan si at SKAM potensielt ikke kun har hatt en innflytelse på den dansk-norske språkforståelsen i Danmark, men også den interskandinaviske språkforståelse helt generelt (ibid.).

Til slutt kunne det også vært interessant å gjøre en studie av hvordan SKAM må sies å ha blitt en vare gjennom firmaers bruk av språket i SKAM, noe som har gjort det reint overflødig for NRK å selv reklamere for serien. Quist og Skovse (2017, s. 50-51) viser i artikkelen "Sprog i og uden om *SKAM.* Autenticitetselement, fællesskabsmarkør og vare" hvordan fasinasjonen og bruken av ord og fraser herfra rekker utover fansens dyrkelse av dem, og at det finnes mange eksempler på at firmaer også har utnyttet SKAM-suksessen og den språklige SKAM-*hypen* kommersielt. En stor del av de varene som i kjølvannet av SKAMs popularitet kan kjøpes i butikker og på nettet har ord og sitat fra serien trykt på seg. Slike varer inkluderer blant annet T-skjorter, kopper, mobildeksel og handlenett. En av firmaene som i stor grad utnyttet oppmerksomheten rundt SKAM var kleskjeden *Gina Tricot* som lanserte en rekke plagg med påtrykte ord og fra serien. Men også godteriprodusenten Läkerol hadde i Norge en kampanje der uttrykket *hooke* – som kan anses som en dårlig skjult referanse til SKAM - ble

brukt til å skape oppmerksomhet for reklamen og interesse for produktet (Quist & Skovse 2017, s. 51).

Litteraturliste

Bijvoet, Ellen & Kari Fraurud. (2015). “Folklingvistik”. I Boyd, S. & Ericsson, S. (red.). *Sociolinvistik i praktiken.* Studentlitteratur AB. Lund. (s. 109-129).

Boyd, S. & Ericsson, S. (2015). “Innledning” i Boyd, S. & Ericsson, S. (red.). *Sociolinvistik i praktiken.* Studentlitteratur AB, Lund. (s. 11-31).

Delsing & Åkesson (2005). ”Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska”. TemaNord 2005:573. Nordiska ministerrådet, Köpenhamn.

De nasjonale forskningsetiske komiteene (NESH). (2014, 18.12). “2. Informert og fritt samtykke”. I *Publikasjon: Etiske retningslinjer for forskning på Internett.* Hentet fra https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/etiske-retningslinjer-for-forskning-pa-internett/informert-og-fritt-samtykke/

Eckert, Penelope & McConnell-Ginet, Sally. (1992). “Communities of practice: Where language, gender, and power all live”. I Hall, K., Bucholtz, M. & Moonwomon, B. (red.). *Locating Power. Proceedings of the 1992 Berkeley Women and Language Conference.* Berkeley: Berkeley Women and Language Group. (s. 89-99).

Eckert, P., (1989). Jocks and Burnouts: Social Categories and Identity in the High School. New York: Teachers College Press.

Enebakk, V. (2015, 24.03.)”Internettforskning – hva er rett på nett?”. Hentet fra https://www.etikkom.no/Aktuelt/Nyheter/2015/internettforskning--hva-er-rett-pa-nett/

Foreningen Norden (2016). “Nordens språkpris 2016 til SKAM”. Hentet fra https://www.norden.no/aktiviteter/nordens-sprakpris-2016

Hannesdóttir, Anne Helga. (2010).”Den nordiska språkförståelsen: evnen til å forstå annerledes talende mennesker”. I *Nordisk Tidsskrift - För vetenskap, konst och industri. Årg. 86, 2010,* (Häfte 4).Utgiven av Letterstedtska föreningen. Stockholm. (s. 341-348). Hentet fra http://www.letterstedtska.org/wp-content/uploads/2014/03/NT4-10.pdf

Hasund, I. K., Opsahl, T. & Svennevig, J. (2012). “By three means. The pragmatic functions of three Norwegian quotatives”. I Buchstaller, I. & van Alphen, I. (red.). *Quotatives: Cross-linguistic and cross-disciplinary perspectives.* John Benjamins Publishing Company. (s. 37-68). Hentet fra https://benjamins.com/catalog/celcr.15.05has

Hårstad, Stian. (2015). *Nabospråk og nabospråksundervisning.* Cappelen Damm AS.

Johansen, Inger 2005. ”Språkhaldningar og språkhandlingar”. 61 – 88. I *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg nr 7.* Nordisk: Nordisk institutt.

Kristiansen, T. (2011, 09.05.). “Norge og andre sprogsamfund – en sociolingvistisk beretning om den norske anderledeshed”. [Blogginnlegg]. Sprogblog. Hentet fra http://dgcss-sprogblog.blogspot.no/2011/

Lassen, Karoline. 2017. *INTER- SKAMDINAVISK. En undersøgelse af den norske ungdomsserie Skams indflydelse på danske sprogbrugeres norske sprogforståelse.* Institut for Kommunikation og Kultur Nordisk sprog og litteratur. Danmark: Aarhus Universitet.

Lindtner, S. S. & Skarstein, D. (red.). (2018). *Dramaserien SKAM. Analytiske perspektiver og didaktiske muligheter.* Bergen: Fagbokforlaget.

Maegaard, M., Pharao, N., Quist, P. lektor Pedersen, K. M. & Kristiansen, T. (2011, 25.08.). “Talesprog og dialekter”. [Blogginnlegg]. Sprogblog. Hentet fra http://dgcss-sprogblog.blogspot.no/2011/

Magnus, M. (2016). “SKAM – når fiksjon og virkelighet møtes”. I *Nordicom-Information* (38) 2. (s. 31-38).

Niedzielski, N. A & Preston, D. (2000). *Folk Linguistics*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

Oroujlou, N., & M. Vahedi (2011). Motivation, attitude, and language learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences 29*, 994–1000, doi:10.1016/j.sbspro.2011.11.333.

Pedersen, I. L. (2005, 16.04.). ”Videnskabet: Forstår vi stadig hinanden i Norden?”. I *Universitetsavisen*. Københavns Universitet. Hentet fra http://universitetsavisen.ku.dk/dokument9/nyhedsarkiv/2005/2005-04/050416/

Pedersen, I. L. (2003). Traditional dialects of Danish and the de-dialectalization 1900–2000. *Int’l. J. Soc. Lang. 159 (2003). Walter de Gruyter. Copenhagen University.* (s. 9–28).

Preston, D. (2003) “What is Folk Linguistics?”. I Akselberg, Gunnstein (red.). *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg. Nr. 6. 2002. Språkleg identitet og handling.* Nordisk institutt. Universitetet i Bergen. (s. 13-23).

Quist, P. & Skovse, A. R. (2017). “Sprog i og uden om *SKAM* Autenticitetselement, fællesskabsmarkør og vare”. (s. 43-53). I Kann-Rasmussen, N., Quist, P. & Veel, K. (red.) *Nordisk tidsskrift for informationsvidenskab og kulturformidling. ÅRG. 6, NR. 2-3, 2017.* ISSN (ONLINE) 2245-294X.

Quist, P. (2009). “Sociolingvistik i bevægelse”. I Gudiksen, A., Hovmark, H., Quist, P., Scheuer, J. & Sletten, I. S. (red.), *Dialektforskning i 100 år*. København: Museum Tusculanum. (s. 107-126).

Rathje, M. (2018). ”Jeg bruger dem KUN når jeg snakker med folk som også ser SKAM”. *SKAM-sprog i dansk. Nyt fra Sprognaevnet* (mars 2018). (s. 2-8).

Rathje, Marianne (2017, 29.03.) “Udtryk fra serien SKAM”. Hentet fra http://sprogspionen.mariannerathje.dk/#post37

Rogge Pran, K. & Ukkelberg, Å. (2011). *Norsklæreres holdning til eget fag*. Utført for Språkrådet. Hentet fra http://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/norsklareres-holdning_synovate2011.pdf

Røsstad, R. (2008). *Den språklege røynda. Ein studie i folkelingvistikk og dialektendring frå Vest-Agder.* Oslo: Novus forlag.

Sandøy, H. (2014). “Norsk skrivemåte av importord – norvagisering”. For språkrådet. Hentet fra http://www.sprakradet.no/upload/norvag04.pdf

Sandøy, H. (1997). ”7. Tilpassinga i rettskrivninga – drøftning og prinsipp”. I *Lånte fjører eller bunad? Om norsk skrivemåte av importord.* Utgreiing for Kulturdepartementet og Norsk språkråd August 1997. Hentet fra http://www.sprakradet.no/globalassets/sprakhjelp/skriverad/567norvb.pdf

Språkrådet. (2017). *Språkstatus 2017 - Språkpolitisk tilstandsrapport frå Språkrådet.* Hentet fra http://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/publikasjoner/sprakstatus/sprakstatus-2017.pdf

St.meld. nr. 23 (2007–2008). *Språk bygger broer. Språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne.* Oslo: Det kongelige kunnskapsdepartement. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/e78e5e702d464f89bbc2f1a0d5f507d7/no/pdfs/stm200720080023000dddpdfs.pdf

Theilgaard Brink, Eva (2016) *Man skal bare kaste sig ud i det… En interviewundersøgelse af unge i Nordens nabosprogsforståelse i praksis.* Nordisk Ministerråd for Kultur og Kulturministeriet. Danmark, Københav.

Thøgersen, J. (2007). *Det er meget godt som det er ... er det ikke? En undersøgelse af danskernes holdninger til engelsk.* Oslo: Novus forlag.

Tjora, A. (2017) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis.* Gyldendal Akademisk. 3. Utgave

Torp, A. (2014). ”Hvorfor er nordmenn alltid best i skandinavisk nabospråksforståelse?”. I *Nordisk Tidsskrift - För vetenskap, konst och industri. Årg. 90, 2014,* (Häfte 3). Utgiven av Letterstedtska föreningen. Stockholm.. (s. 329-332). Hentet fra http://www.letterstedtska.org/wp-content/uploads/2014/10/NT3-14_webb.pdf

Torp, Arne. (2004a). ”Skandinavisk nabospråkforståelse – ideal eller virkelighet?”. *Språknytt 2004/3-4.* Hentet fra http://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/2004/Spraaknytt_2004_3_4/Torp2/

Torp, Arne. (2004b). “Nordiske språk i fortid og nåtid”. I Sletten, I. S. (red.). *Nordens språk med røtter og føtter.* Nord 2004: 9. Nordisk Ministerråd, København. (s. 19-74).

Undervisningsministeriet (2009). ”Fælles mål 2009 – Dansk”. *Undervisningsministeriets håndbogsserie nr. 3 – 2009.* Hentet fra http://www.l-skole.dk/Infoweb/Indhold/Skoleliv%20-%20ny/Fælles%20mål%202009/Skolens%20fag%20-%20Dansk.pdf

Van Herk, G. (2012) *What is sociolinguistics?.* United States: Wiley-Blackwell.

Vikør, L. (2010) “Language purism in the Nordic countries”. I Garcia Otheguy, O., Duchêne, A. & Coulmas, F. (red.). *International Journal of the Sociology of Language Vol.2010* (204), (s. 9-30).

Avisartikler

Alnes, E. (2016, 01.11.). ““Skam”-William blir “røvhul”på dansk”. *NRK.* Hentet fra https://www.nrk.no/kultur/_skam_-william-blir-_rovhul_-pa-dansk-1.13205037

Bech-Danielsen, A. (2016, 21.11). “Tv-serien Skam gør danske unge bedre til norsk - gymnasielærerne jubler”. *Politiken.* Hentet fra https://politiken.dk/kultur/filmogtv/art5655898/Tv-serien-Skam-gør-danske-unge-bedre-til-norsk-gymnasielærerne-jubler

Eikenes, Å. H. (2016, 07.11.). ””Skam” er eit globalt fenomen””. *Framtida.no.* Hentet fra https://framtida.no/2016/11/07/skam-er-eit-globalt-fenomen

Einarsdóttir, S. B. (2016, 29.12.). “Hvorfor forstår ikke danskene norsk?”. Hentet fra https://forskning.no/sprak/2016/12/hvorfor-forstar-ikke-danskene-norsk

Haarder, B. (2017, 31.01.). “SKAM nedbryder det nordiske babelstårn”. *Altinget.* Hentet fra https://www.altinget.dk/artikel/bertel-haarder-skam-faa-den-som-ikke

Jappee, G. & Sommer, P. (2016, 30.11.). ”– «Skam» kan endre danskenes holdning til norsk”. *NRK.* Hentet fra https://www.nrk.no/kultur/_-_skam_-kan-endre-danskenes-holdning-til-norsk-1.13157793

Jørgenssen, S.A. (2017, 02.02.). Bertel Haarder kæmper for Skam: Kulturminister Mette Bock svarer ham på norsk. Hentet fra http://jyllands-posten.dk/politik/ECE9337593/bertel-haarder-kaemper-for-skam-kulturminister- mette-bock-svarer-ham-paa-norsk/

Nymo, j. (2016. 09.03.). ”Derfor tar ”Skam” Norge med storm”. *Dagbladet.* Hentet fra https://www.dagbladet.no/kultur/derfor-tar-skam-norge-med-storm/60426802

Ritzau (2016, 05.12.). “Norsk slang fra tv-serie kan vække sproginteresse hos unge”. *Information.* Hentet fra https://www.information.dk/telegram/2016/12/norsk-slang-tv-serie-kan-vaekke-sproginteresse-unge

Roliggaard, S. (2016, 04.10). “Skam er tilbage: Her er 25 norske ord, du ikke fatter”. *Politiken.* Hentet fra https://politiken.dk/kultur/filmogtv/art5638633/Skam-er-tilbage-Her-er-25-norske-ord-du-ikke-fatter

Uksnøy, E. U. (2016, 21.10).“«Skam» har gjort norsk kult på Island”. Hentet fra https://www.nrk.no/kultur/_skam_-har-gjort-norsk-kult-pa-island-1.13189750

Woldsdal, N. & Sommer, P. (2016a, 26.09). “Nesten 70.000 dansker ser på «Skam»”. Hentet fra https://www.nrk.no/kultur/nesten-70.000-dansker-ser-pa-_skam_-1.13150113

Woldsdal, N. & Sommer, P. (2016b, 30.09). “-«Skam» kan endre danskenes holdning til norsk”. Hentet fra https://www.nrk.no/kultur/_-_skam_-kan-endre-danskenes-holdning-til-norsk-1.13157793

Ordlister

Sproget.dk: http://sproget.dk/lookup?SearchableText=tøs

Bokmålsordboka/nynorskordboka. Universitet i Bergen og Språkrådet: https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=+tøs&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=+&ordbok=begge

Fotnoter

1. Revheim (2015, 08.08.) ”Dansk storavis om «Skam»: – For første gang er Norge kult”. *NRK.* Hentet fra https://www.nrk.no/kultur/dansk-storavis-om-_skam__-_-for-forste-gang-er-norge-kult-1.13077486
2. Elnan, C. & Ingebrethsen (2016, 26.05).”Kari (81): – Hvis William svikter Noora, er det over og ut”. *NRK.* Hentet fra https://www.nrk.no/kultur/kari-_81__-_-hvis-william-svikter-noora_-er-det-over-og-ut-1.12969264

3. Hybel, K. (2017, 23.01.). ”Bertel Haarder vil have kulturministeren til at kæmpe for fri ’Skam’”. *Politiken.* Hentet fra https://politiken.dk/kultur/art5801206/Bertel-Haarder-vil-have-kulturshyministeren-til-at-kæmpe-for-fri-’Skam’

3. Ritzau (2017, 02.02.).”Minister på Bock-mål: Der arbejdes hårdt på adgang til 'Skam' i Danmark”. *Politiken.* Hentet fra https://politiken.dk/kultur/medier/art5816891/Minister-på-Bock-mål-Der-arbejdes-hårdt-på-adgang-til-Skam-i-Danmark

7. Myrvang, S. E. (2017, 13.01) “Nå kan du ikke lenger se “SKAM” fra utlandet”. Hentet fra https://p3.no/na-kan-du-ikke-lenger-se-skam-fra-utlandet/.

8. Jørstad, A. (2016, 28.09). “Sjekk danskenes herlige «Skam»-ordbok”. *VG.* Hentet fra https://www.vg.no/rampelys/tv/skam/sjekk-danskenes-herlige-skam-ordbok/a/23805940/

9. Roliggaard, S. (2016, 04.10). “Skam er tilbage: Her er 25 norske ord, du ikke fatter”. *Politiken.* Hentet fra https://politiken.dk/kultur/filmogtv/art5638633/Skam-er-tilbage-Her-er-25-norske-ord-du-ikke-fatter

10. Eskesen, A. H. (2016, 24.10). “'Skam' på DR3: Vær med til at bestemme, hvad de norske ord skal hedde på dansk”. Hentet fra https://www.dr.dk/nyheder/kultur/skam-paa-dr3-vaer-med-til-bestemme-hvad-de-norske-ord-skal-hedde-paa-dansk

19. Ritzau (2016, 05.12.).”Norsk slang fra tv-serie kan vække sproginteresse hos unge” *Bornholms Tidende*. Hentet fra https://www.bt.dk/danmark/norsk-slang-fra-tv-serie-kan-vaekke-sproginteresse-hos-unge